

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

במדבר

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרב"ג מו"ר המקובל
דבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ב

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

ברכת הצלחה וישועה

מי שברך אבותינו הקדושים והטהורים

הוא יברך

וישמור וינצור את

התורם הנכבד וב"ב

החפץ בעילום שמו הקב"ה ימלא כל

משאלות ליבו לטובה ולברכה ויזכה

לראות בבנין בית מקדשינו ותפארתינו

בקרב

ויזכה לישועה ולחיים טובים בריאים

ושמחים, זכות לימוד התורה יעמוד לו

למלאות כל משאלות ליבו לטובה

ולברכה אמן כ"ד

ספרי שבועות עכשיו על המדף

חג שבועות
עם מגילת רות

יום שבועות
כוונות

ליל שבועות
כוונות

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 📞 02-644-33-00

הסגולה הנפלאה לערב חג השבועות מהגר"ח פלאג'י זיע"א

"ערב שבועות יפריש: צ"א
פרוטות וישלים עד שיעור
ב' פעמים ב"ן [104] [פ]
ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו.
והוא תיקון לעוון אדם
הראשון ועוון העגל ולפגם
הברית והוא סגולה לחשוכי
בנים ומקרב הגאולה."

(ספר 'מעשה הצדקה' דף קט ע"ב)

פל התורה סך 104 ₪

רבני ומקובלי הישיבה יזכירו את שמו וב"ב
ביום חג השבועות בציון דוד המלך ע"ה
לאחר קריאת כל התהילים לברכה ישועה והצלחה

ישיבת המקובלים 'נהר שלום'
מיסודו של מו"ר המקובל האלקי ר' מרדכי שרעבי זיע"א

רח' שילה 6 ת.ד. 2822 מיקוד 9102701 ירושלים

טל': 02-624-9000

הלכות ומנהגי חודש סיון

א. בערב ר"ח סיון צריך לטבול במקוה טהרה לכבוד הימים הקדושים הבאים לקראתנו, ויקבל עליו תענית הוא ואשתו, ויעשו בדק בית מה צריך תיקון אם בלימוד התורה, אם במצוות, אם בהנהגת הבית, בכשרות, בחינוך הבנים, בענייני קדושה, לשון הרע, ועוד א'.

עיונים והארזות

ימים וב' לילות רצופים, ואם אי אפשר להם, מכל מקום טוב שיתענו ביום ערב ר"ח סיון תענית גמורה, ככל דיני תענית צבור, ויהיו מפסיקים מבעוד יום, ויתעוררו בתשובה לפשפש במעשיהם ומעשה בני ביתם, לישר ולתקן ולהסיר מכשול מקרב ביתם, ולהרבות צדקה לעמלי תורה, והיא סגולה נפלאה להיות להם זרע אנשים חכמים וידועים יראי אלקים ואין תורה פוסקת מזרעם, ואף גם זאת צריך שתהיה מגמת פניו בתענית זו לתקן את אשר פגם בתורת ה' ומצוותיו וכו'. ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה להתעטר בכתרה של תורה הוא ובניו בקרב ישראל, ואף אם קשה עליו התענית, אל יתשל, וישים אל לבו לקדושים אשר בארץ המה, חכמי התלמוד אשר עינו את נפשותם בכמה צומות לזכות להתעטר בכתרה של תורה, ואמרו בפרק הפועלים (ב"מ פה.) רב יוסף יתיב מ' תעניתא ואקריוהו לא ימושו מפין, יתיב מ' תעניתא אחריני ואקריוהו לא ימושו מפין זרעך, יתיב מ' תעניתא אחריני ואקריוהו לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' ע"כ.

א. והעיקר הגדול לעשות תשובה על כל המעשים בכלל, ובפרט על ביטול תורה, כי בחודש זה בחר בנו הקב"ה מכל העמים ונתן לנו את תורתו וחיי עולם נטע בתוכנו וקרבנו להר סיני, וזיכנו להיות מוכתרים בכתר תורה, אנחנו ובנינו ובני בנינו עד עולם.

לבן חובה לערוך תפלה נוראה ועצומה עליהם ועל בניהם אחריהם שיזכו כולם ללכת בדרך ה' ולהיות עמלים בתורה יומם ולילה, וירבו הוא ואשתו בצדקה שיזכו לזרע אנשים בנים תלמידי חכמים וידועים בעלי יראת שמים טהורה, כמ"ש השל"ה הקדוש שלבו אומר לו שהזמן המוכשר ביותר להתפלל על הילדים הוא בערב ר"ח סיון, וסידר לזה תפילה נוראה ועצומה.

ובן צריך להתפלל שיזכה ללמוד תורה לשמה בקדושה ובטהרה, ושלא יבטל רגע אחד מלימודו, וכן "שלא יקטוף מלוח עלי שיח", וגם שיהיה לו זכרון טוב בתורה כי הזמן מסוגל לכך.

בספר חמדת ימים (שבועות פרק א) הביא, שיש שהיו מתענים האישי ואשתו ב'

- ב. נכון להתנהג בקדושה ובטהרה כל אלו הימים שמערב ר"ח סיון ועד חג השבועות לשקוד על תלמודו ביתר שאת, ועכ"פ יעשה זאת בשלשת ימי הגבלה, וזו סגולה להצלחה בכל השנה לעלות בתורה ויראת שמים. ויפרוש עצמו מעניני העוה"ז, ובזה יזכה להוסיף הארה גדולה לנשמתו ליראה את ה' הנורא.
- ג. יאחז בימים אלו במדת "השתיקה" כמו"ש סייג לחכמה שתיקה. כי אחד ממ"ט דברים שהתורה נקנית בהם הוא ב"מיעוט שיחה".²
- וכן יאחז במדת הענוה כמו שלמדנו בסוטה, אמר ר' יוחנן, אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמושים עצמו כמי שאינו, ויהיה עלוב ולא יעליב, שומע חרפתו ואינו משיב. וכן יאחז במדת הצניעות כמו שכתוב (משלי יא ב) "ואת צנועים חכמה", להסתיר מעשיו, כי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, וכל הלומד תורה בסתר, התורה מכריזה עליו בגלוי.
- וכן ילמד בחבורה, כי אין דברי תורה נקנין אא"כ לומדים יחד בחבורה, שכל אחד מחכים את חברו.
- ד. ילמד בימים אלו הלכות יו"ט וחג השבועות, וכן מאמרי הזוה"ק המלהיבים את נפש האדם להתקדש ולהטהר בימים אלה, ולהאיר אור גדול בנשמתו, וכן ילמד מגילת רות עם תרגום יונתן בן עוזיאל, ופירוש רש"י, דבר בעתו מה טוב.
- ה. יום שני לחודש סיון, נוהגים לקוראו "יום המיוחס", לפי שביום זה התחיל משה רבנו להכין את עם ישראל לקדשם לקבלת התורה.³

עיונים והארות

בר"ח סיון ב' אלפים תמ"ח, הגיעו עם ישראל למדבר סיני, יום ראשון בשבוע, וחנו למזרחו של ההר, כאיש אחד בלב אחד, שנאמר ויחן לשון יחיד. וביום זה לא אמר השי"ת לישראל שום דבר מפני טורח הדרך.

למחרתו יום ב', עלה משה בהשכמה אל ההר, ונצטוו לומר לעם ישראל שיקבלו עליהם התורה, ויהיו קנויים לבוראם, ויעסקו

ב. אמנם יש מפרשים שצריך מעט לדבר כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו, ולכן התורה נקנית במיעוט שיחה היינו שידבר מעט.

ג. וכפי מה שאמרו בגמרא (שבת פו:): שביום ב' בסיון התחיל משה רבנו להכין את עם ישראל לקבלת התורה, ואמר להם (שמות יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, וזה ייחוסו של עם ישראל.

1. שבת שקודם שבועות נקראת "שבת כלה" ונהגו לדרוש בקיבוץ גדול.^ז
2. עזרא תיקן להם לישראל שתהא קריאת פרשת בחוקותי לעולם לפני שבועות, והטעם משום תכלה שנה וקללותיה, שגם שבועות הוא ראש השנה לפירות האילן והאדם נקרא עץ השדה.^ח
3. חודש סיון הוא כנגד ת"ת שהוא כנגד התוה"ק ובפרט שקבלנו בו את התורה ע"כ ישתדל כל החודש להוסיף בעסק התורה ועמל התורה ויראה שכר טוב בעוה"ז ובעוה"ב.^י

הלכות ומנהגי ערב חג השבועות

- א. מצוה לגלח ראשו בערב יום טוב שלא יכנס ליום טוב כשהוא מנוול.^א וצריך להזהר לשמור מאד שלא לגלח בשום אופן ביום מ"ט לעומר וכמנהג האר"י זלה"ה ולא

עיונים והארזות

והטעם שנקראת "שבת כלה" על שם התורה הקדושה היא בת מלך הנקראת כלה כלולה. גם על שם שהיא השבוע השביעי לספירת העומר בה אנחנו סופרים ונטהרים ככלה המכינה עצמה שבעה ימים קודם כניסתה לחופה. ועוד, כי בהר סיני השם יתברך לקחנו לו לעם וקידשנו בחופה וקידושין ככלה.

ה. **גמ'** מגילה (לא:). ועי' בכלבו (סי' ה) שהמנהג הפשוט לקרות גם במדבר קודם עצרת, ובאבודרהם נתן טעם לזה כדי להפסיק בין הקללות לעצרת.

1. אחרונים.

ז. **שו"ע** (סי' תקלא). וכתב שם הט"ז (ס"ק א), כדי שלא יכנס למועד כשהוא מנוול. לפיכך, אין מגלחין במועד, כדי שיהיה חושש לגלח ערב המועד.

בתורה, וישמרו המצוות והקב"ה ישגיח עליהם בעצמו, ויהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש. "כהנים" פירוש שרים, היינו שכל אחד ישמול על רוחו, ולבו יהיה ברשותו.

וענו כל העם ואמרו: כל אשר דבר אלהים נעשה. ונקרא יום המיחוס.

ד. **עי'** בדברי רבינו הבא"ח בספרו בניהו בן יהוידע למס' שבת (דף עד). שכתב וז"ל: כי היה מנהגם שכל אחד מהגדולים ידרוש בבית המדרש שבת אחת, ואחר הדרשה יבוא החכמים לביתו בשביל כבוד לטעום איזה דבר אצלו ושמעתי כי מנהג זה עודנו נוהג בעה"ק ת"ו, שהדרשן שדורש בקיבוץ גדול בשבת הגדול, או שבת כלה, או שובה, או זכור, יבואו אחר הדרשה לביתו ויאכילם מיני מתיקה. ע"כ. וגם הוא ז"ל חיבר דרשות מיוחדות לשבת זו. וכן בספר מנהגי ארצות המערב כתב שכן נהגו במקומם.

כמ"ש קצת מקובלים לגלח במ"ח, וישתדל לגלח ביום מ"ט דוקא ולא בליל מ"ט אף

עיונים והארות

כשורה, עכ"ל.

ובן כתב הרמח"ל בספר קיצור הכוונות (דף עח) וזה לשונו: ובכל ימי העומר כתב האר"י, שאין להסתפר כי באותם הימים מתעורר בחינת "עמר נקי", שהם השערות דאריך אנפין, שהוא חסד ואין לגלח, כי אין לנו להעביר החסד. עכ"ל.

ואם כן, ראינו שלדעת רבינו האר"י איסור התגלחת בימים אלו, אינו מטעם אבלות על תלמידי רבי עקיבא, אלא מטעם שפוגם ומכחיש כח השערות והאורות העליונים אם מגלח שערותיו, כי אז מכחיש כנגדם למעלה, ואלו השערות העליונות הן שייכות לנשמתו של ר' עקיבא, שהיה דורש כתרי אותיות ותלי תילים של הלכות, על כל קוץ וקוץ שמשם שורש נשמתו ותלמידיו, כנראה שהיו קשורים בשורש נשמתם ג"כ לאותם כתרי אותיות, ומכיון שלא נהגו כבוד זה בזה פגמו באלה האורות, ולכן מתו כי לא המשיכו האורות והחיים והמוחין מאותם קוצים שיורדים בימים אלה.

ולבן גם אנחנו צריכים לנהוג כבוד בין החברים ולאהוב כל אחד מבני ישראל, ולהזהר ג"כ ביתר זהירות לא לגלח הראש בימים אלה וכדלעיל.

וראה מה שכתב מו"ר הרש"ש זיע"א, בנהר שלום (דף לג ע"א) וז"ל: גם לא התרתי לחתן לגלח קודם שבועות בכמה ימים.

כלומר אפי' שהחתן יום חתונתו הוא יום טוב שלו וזוכה באותו יום למחילת עוונותיו, וכן מייחד הדודים בעולמות העליונים ויורדים עליו אורות גדולים, אפי' הכי הרש"ש אסר עליו להסתפר.

ח. בן כתב רבינו הרש"ש בנהר שלום (דף ע"ד), ובענין הגלוח בימי העומר צריך להזהר לשמור מאד, שלא לגלח בשום אופן אלא ביום ארבעים ותשע, וכמנהג האר"י זלה"ה, ולא כמו שכתבו קצת מקובלים אחרים, לגלח ביום ארבעים ושמונה וכו', ונסתפקתי ספק גדול אם חל יום ארבעים ותשע בשבת, אם מותר לגלח בארבעים ושמונה, ולא אפשר לי, ולולי שהכריחוני לגלח כמעט לא הייתי מגלח, עכ"ל. וכ"ה בדברי מרן החיד"א בברכ"י (ס' תצג סק"ה וס"ק ו') ובמורה באצבע (אות רכא) וכן בספר שמן ששון.

ונבאר הטעם מדוע לפי הסוד אין להסתפר בימים אלו, והוא כי בימים אלה מפסח ועד עצרת מתגלים ומאירים אורות גדולים משערות הראש של הפרצוף העליון, שנקרא א"א ששערות אלו הן נקראות בלשון המקובלים והזוה"ק "עמר נקא" שפירושו, צמר לבן שהן שערות לבנות שהם צינורות של אור עליונים. וכמו שכתוב בדניאל "ושער ראשי כעמר נקא".

ובירוע, שאורות אלה הם יורדים ומאירים לפרצוף התחתון שנקרא ז"א וממתקים את הדינים ומביאים חסדים ואורות גדולים, לכן אמר הרב בשער הליקוטים בפרשת בשלח, שאין רשות לספר את שערות "הראש" בימים אלה כי מכחיש את כחם למעלה.

ובן כתב מורינו הרב משנת חסידים סוף מסכת העומר (פרק ח אות ה) וזה לשונו: וכל העומר יהיה נזהר שלא לגלח השערות שהן סוד הקוצין העליונים, שהיה ר' עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, שמשם שורש נשמתו כי מכחיש הקוצין העליונים אם מגלחם בימים ההם שמתו תלמידיו על שלא נהגו

לאחר ספירת העומר, וכן מנהג מו"ר המקובל האלהי כמוהר"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל^ט,
ואם חל יום מ"ט בשבת אזי מגלחין ביום מ"ח לכבוד שבת ויו"ט^י.

עיונים והארות

מים ע"י האריז"ל, וגם מכל הרבנים ההולכים לראות את פני האדון דא רשב"י בימי חג השבועות שהיו בימים ההם, שרובם ראו את האריז"ל, שכולם היו מסתפרים ליל מ"ט תיכף אחר ספירת העומר. עכ"ל. וכ"ה בשמן ששון בפתח עינים (דף פח). ע"ש.

ובבחרותינו שמענו מהרב המקובל חסידא קדישא ופרישא צי"ע כמוהר"ר סלמן מוצפי זצוק"ל שאפשר להסתפר בליל מ"ט לעומר לאחר שספר ספירת העומר ובאנו ושאלנו את פי מו"ר המקובל האלקי ראש ישיבתנו כמוהר"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל ואמר לנו לא להסתפר בלילה אלא אך ורק ביום.

ומנהג מו"ר הגאון ראש ישיבת "פורת יוסף" כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל היה שלאחר ספירת העומר בליל מ"ט לעומר היה מחלק חלקום ומיני מתיקה להודות לקב"ה שעברנו ימי העומר לחים טובים ולשלום.

י. **נה"ש** (דף לג ע"א), דברי שלום (אות נה).
כמבואר לעיל שגם רבינו הרש"ש זיע"א סוף דבר שנתגלח ביום מ"ח לעומר. וכ"ה בדברי מרן החיד"א במורה באצבע (אות רכא), שכתב תחילה שלדעתו יגלח ביום מ"ח כשחל מ"ט בשבת, ושוב הביא דברי הרש"ש שלדעתו לא יגלח, אלא שהכריחוהו וכו', וסיים דהעיקר שאם חל יום מ"ט בשבת יגלח בערב שבת ולא יכנס לחג כשהוא מנוול. וכן הוא בספר שמן ששון דכשחל יום מ"ט בשבת, אזי יגלח ביום מ"ח, ע"ש. וכן הוא בס' שער המפקד (נהר פקוד הל' עומר אות ד) שהעיד שראה בירושלים עיה"ק שכן הוא מנהג המקובלים וסיעתם לגלח ביום

ועיין בספר "טור ברקת" (סי' תצג) שכתב ג"כ שאיסור התספורת בימים אלה אינו מטעם האבלות על תלמידי רבי עקיבא, אלא לפי סודם של דברים, והוא כי בימים אלה אנחנו ממשיכים שפע מחמישים שערי בינה לכל נשמות ישראל, וכל אחד מקבל השפע כפי שורש נשמתו, כי כל אחד שייך לשער אחר מחמישים שערים אלו, ושפע זה יורד וחונה על האדם ע"י צינורות של השערות העליונות שכנגדן אנחנו מגדלים השערות באותם הימים, ולכן אין אנחנו מסתפרים באלו הימים כדי להמשיך עלינו אור עליון מאותם השערים, דוגמא אל הנזיר שנאמר בו "כל ימי נזרו קדוש הוא לאלהיו" וכן אנחנו לא מסתפרים כדי להתקדש מקדושה עליונה שמפסח ועד עצרת שהיא רבה והולכת עד יום מתן תורה.

לסיכום:

הרואה יראה ויתבונן שכל מה שאנחנו לא מסתפרים אינו משום אבלות כלל ועיקר, אלא משום שבימים הללו ע"י השערות העליונות יורד שפע ואור גדול ועם ישראל מתקדש ומטהר וזוכה להארה גדולה, ומי שח"ו מסתפר פוגם באותה הארה גדולה ובאותה קדושה עליונה. וא"כ בודאי בכל גוונא אין להסתפר ואפי' חתן וכיוצא בו וכמו שכתב להדיא מורינו הרש"ש זיע"א.

פ. **ודע** כי ראיתי בספר בית מועד המיוחס למהר"ח^ו (בנדמ"ח הוא בדף נ"ג) וכתב שם וז"ל: אש"ל ר"ת אמר שלמה הלוי, ואני קיבלתי מאמאמו"ר זללה"ה והוא רבי בנימין הלוי שראה לרבו מהר"ח והוא רבי חיא הרופא זללה"ה, שיצק

- ב.** רבינו האריז"ל היה נזהר שלא לגלח אחר זמן מנחה גדולה אפילו בערב שבת א, וכתב הבא"ח דגם כשהתפלל מנחה טוב וישר שלא להסתפר אחר חצות יב.
- ג.** גזרו חכמים שלא יקיזו דם בכל עיו"ט משום ערב שבועות, ק"ו שיש להקפיד בערב חג השבועות, שהוא יום טבוח כי שרו של עשו בא בכח חרבו לטבוח שונאיהם של ישראל, על כן אין לקבוע תור לניתוח בערב יו"ט, שכל הוצאת דם אסורה. והוא הדין לענין תרומת דם או בדיקת דם. ומ"מ במקום סכנה כבר דשו רבים ושומר פתאים ה' יג.
- ד.** נוהגים לעטר את ספר התורה בשושנים, וכן את הרימונים של ספר תורה, זכר למה שאמרו רז"ל שכל דיבור שיצא מהקב"ה נתמלא כל העולם בשמים. ומנהג ישראל תורה. וכן נוהגים לשטוח עשבים בבתי הכנסת ובבתים, וכן מעטרין את התיבה, זכר להר סיני, שנאמר "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא" שנעשה סביב להר מקום מרעה יד.

עיונים והארות

לישראל, ואם לאו ח"ו, הרי הוא של עשו, לכן בערב עצרת הוא יום טבוח, שהוא מכח שרו של עשו, ובא בכח חרבו לטבוח שונאיהם של ישראל, ועל כן נאסר ולהקיז דם בערב עצרת כמ"ש בפוסקים. וכתב המשנ"ב (ס"ק ל"ח) דבערב שבועות יצא שד דשמו טבוח ואלו לא קיבלו ישראל את התורה הוי טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו וגזרו רבנן על כל עיו"ט משום ערב שבועות, ובליילה שלפני עיו"ט מותר להקיז דם חוץ מליל הור". וכ"ז כשרוצה להקיז לבריאות אבל משום סכנה כבר דשו בו רבים ושומר פתאים ה' ואפילו בערב שבועות התיר בא"ר כשצוו הרופאים בחולי שיש בו סכנה אבל בלא"ה לא.

יד. ובן כתב מרן החיד"א בברכ"י (ס' תצד) שיש סמך לעטר בתי כנסיות ובתיהם בפרחים

מ"ח כשחל יום מ"ט בשבת, וכתב ע"ז שהדברים ברורים ונכונים.

יא. בן כתב מהרח"ו זיע"א, (שעה"מ פר' קדושים דף כד). וז"ל: מורי ז"ל היה נזהר מאד שלא לגלח ראשו אחר שעת המנחה הגדולה, ואפילו בע"ש לא היה מגלח אלא קודם חצות בלבד.

יב. כ"ב בספרו בא"ח (ש"א פר' ויקהל הלכה יא).

יג. כ"ב הרמ"א (ס' תסח סעי' י') וז"ל: נהגו שלא להקיז דם בשום עיו"ט, ואין לשנות (כל בו בשם מהרי"ו). ורבותינו ביארו דיעקב ועשו חלקו את החודשים, יעקב נטל ניסן אייר, ועשו נטל כנגדן תמוז ואב, ונשאר חדש סיון שהוא בשותפות, ועל כן מזלו תאומים, ואם ישראל יקבלו את התורה וישמרו אותה, אזי החודש

עיונים והארות

במים, והביא קצצים לקוצצו שנאמר ה' למבול ישב. ראה שושנה אחת של ורד אלה ישראל ונטלה והריחה, בשעה שנתן להם עשרת הדברות, ושבה נפשו עליו בשעה שאמרו נעשה ונשמע. אמר הקב"ה בשביל שושנה זו ינצל הפרדס, בזכות תורה וישראל ינצל העולם עכ"ל.

ובמגן אברהם (סי' תצד ס"ק ה) הביא להוכיח המנהג מהגמ' בראש השנה וז"ל: נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים. ונראה לי הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם עכ"ל.

ועיין בספר חוט המשולש (דף קכח) שכתב וז"ל: שמעתי כי בכל חג השבועות כאשר לכבוד יום טוב נתפאר בית אלקינו על ידי עשבים אשר ריחם הטוב נודף ואילנות שונים ועל מקומו של זקני [החתם סופר זצ"ל] בבית הכנסת נהגו לעשות כילה מיוחדת מענפי אילן ומיני עשבים.

ופעם אחת קרה שגבאי אחד של בית הכנסת העביר את המנהג ולא הניח לעשותו וכאשר בא זקני [החתם סופר] לבית הכנסת בליל יום טוב וראה שנסתנה הלילה הזה מכל לילי חג השבועות הרע לו מאד על הגבאי הוא ומצא קפידא לחול עליו ולא השלים שנתו עכ"ד.

ובספר צנא מלא ספרא (דף תפד) כתב הגהה על אותו מעשה וז"ל: לא כך היה המעשה וח"ו לא גרם משה [סופר] רבנו הסתלקות נפש מישראל וכו' אלא שבאותו יום טוב ממש נשרפה דירתו של הגבאי ואמר רבנו [החתם סופר] הוא לקח ממני את ביתי [הכילה] שהיתה מעשבים ואילנות] על כן גם השם יתברך לקח ממנו את ביתו אם כן שפך חמתו על עצים ואבנים עכ"ל.

ושושנים ממה שאמר המן לאחשוורוש שמנהג ישראל שמשליכים פרחי שושנים ותפוחים בעצרת.

וכדאיתא בתרגום שני (אסתר ג, ח) שאומר המן לאחשוורוש לשון הרע על ישראל: "בחודש סיון עושים שני ימים טובים ובאים לבתי כנסיות שלהם וקוראים שמע ומתפללים, וקוראים בספרי תורותיהם, ומתרגמים בנביאיהם, ומקללים למלך ולשרים וקוראים אותו עצרת או חג השבועות, ועולים על גג בית הכנסת שלהם ומפזרים שושנים ותפוחים, ומלקטים אותם ואומרים: "כשם שאנחנו מלקטים השושנים והתפוחים האלה, ככה יתלקטו בניהם מבינינו", ואומרים זה הוא יום אשר ניתנה בו התורה לאבותינו בהר סיני. עכ"ל.

וכתב בספר שם טוב גאגין (ח"ד דף יג) המנהג שכתב השל"ה שמחלקים בחג השבועות בביכ"ס לכל איש ואיש עשבים להריח כן המנהג בק"ק בבית אל בירושלים ת"ו בכל ליל שבת.

ובמדרש רבה (ויקרא כג, ג) כתב וז"ל, רבי עזריה בשם רבי יהודה ברבי סימון אומר משל למלך שהיה לו פרדס נטוע שורה של תאנים ושל גפנים ושל רמונים ושל תפוחים ומסר לאריס והלך לו, לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס לידע מה עשה ומצאו מלא חוחין ודרדרין הביא קצצים לקוצצו, והקיץ באותן החוחין וראה בו שושנה אחת של ורד נטלה והריח בה ושבה נפשו עליה. אמר המלך בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס.

כך כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל תורה, לאחר כ"ו דורות הציץ הקב"ה בעולמו לידע מה עשה ומצא מלא מים במים, דור אנוש מים במים, דור המבול מים במים, דור הפלגה מים

- ה. חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד משמח, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו^{טו}. גם צריך ליתן מעות לעניים לצורך סעודת החג, ובזוה"ק החמיר מאד במי שאינו נותן לעניים במועדים^{טז}.
- ו. מלבושי יו"ט יהיו נאין יותר משל שבת. וגם הנשים צריכות ללבוש בגדים יקרים ותכשיטים שלהם כי זה מכבוד יו"ט^{יז}.
- ז. ערב חג השבועות יפריש צ"א פרוטות, ואח"כ יסיף עליהם עד שישלים למנין ק"ד ב"פ שם ב"ן, ויתנם לתלמיד חכם עני, והוא תיקון לעוון אדם הראשון, ועוון העגל ולפגם הברית, ומסוגל לחשוכי בנים ולקירוב הגאולה. ובפרט שיש חיוב להחזיק ביד לומדי התורה בחג הזה יותר בשאר המועדים^{יח}.
- ח. חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, על כן יטבול בערב שבועות לקבל הארת הרגל^{יט},

עיונים והארות

אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. עכ"ל.

יז. שו"ע (סי' תקכט סעי' א'), ועי' בית הבחירה (אות נח) שהוא ע"פ הפסוק וכבדתו מעשות דרכיך, שלא יהא מלבוש של יו"ט כמלבוש שבת. ובמשנ"ב (ס"ק יב) כתב טעם הדבר לפי שחייבין בו בשמחה, וזהו ג"כ בכלל שמחה.

יח. מועד לכל חי (סי' ח אות ו-ז)

יט. פע"ח (שבועות פ"א), ובפרט ברגל הקדוש הזה שבו טבלו את עצמם כל ישראל אנשים ונשים בציווי השי"ת קודם מתן תורה, וגם שיהיה טהור לכבוד יו"ט. ויכוון בטבילה ראשונה לשם טהרה להעביר מעליו הזוהמא, ובטבילה שניה להעביר לבושי החול, ובטבילה שלישית לתקן מה שפגם ע"י הכעס שמקוה גימטריא קנ"א, כע"ס עם הכולל, וטבילה רביעית יכוון לקבל

טו. שו"ע (סי' תקכט סעי' ב). ורבינו האריז"ל אע"פ שלא היה חושש בעצמו, אבל במלבושי אשתו היה מפזר ממונו לקנות בגדים חשובים אף אם לא היתה ידו משגת כ"כ, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות סב:) מכבדה יותר מגופו.

טז. וז"ל הזוה"ק (שמות פח ע"ב), ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני, עונשיה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחורא, עליה כתיב (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. עכ"ל.

וברמב"ם (פ"ו מהלכות שביתת יו"ט הי"ח) כתב, כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אלה נאמר זבחיהם כלחם

וקודם הטבילה יגלח ראשו וכנ"ל ויטול צפורניו לכבוד יו"ט.^ב

עיונים והארות

לשונם באומרם "ברגל" ולא ביום טוב, לרמוז כי צריך לטבול פעם ראשונה להפשיט מעל נפשו בגדי הקלי' של החול, ויטבול טבילה שניה ויכוין להמשיך עליו קדושת הרגל שהוא סוד שם הוי"ה במילוי יודי"ן (יו"ד ה"י וי"ו ה"י) העולה בגימטריא ע"ב, ושם אהי"ה במילוי יודי"ן (אל"ף ה"י יו"ד ה"י) העולה בגימטריא קס"א, ושניהם בגימטריא רג"ל". עכ"ל.

ב. החיד"א ז"ל בכף אחת (סי' כב אות א).

קדושת הרגל, דהכוונה מועילה בטבילה. כה"ח (סי' תצד ס"ק ה)

ומקור הדברים בשעה"כ (דף עח ע"א) וז"ל: כוונת הטבילה בערב יום טוב, כמו בערב שבת, כי כך אמרו רבותינו ז"ל, חייב אדם לטהר עצמו ברגל. והנה המקוה הוא "אימא" הנקראת מ"ם שתומה, ולכן שיעורו הוא ארבעים סאה של מים. גם מקוה הוא בגימטריא קנ"א כמנין אהי"ה דההי"ן (אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה). ואמנם שינו את

מאמרי הזוה"ק

הַיְי אֶעֱשֶׂר אֶמְרָן דְּאוֹרֵייתָא אלו עשרת הדברות של התורה, **אֲנִין בְּלָא דְכָל פְּקוּדֵי אוֹרֵייתָא** הם כלל של כל מצוות התורה ויש בעשרת הדברות כתר אותיות כנגד כתר מצוות שהם תרי"ג מצוות דאורייתא ו' דרבנן, **בְּלָא דְעִילָא וְתָא** כלל של העליונים והתחתונים, **בְּלָא דְכָל עֶשֶׂר אֶמְרָן דְּבְרָאשִׁית** וכלל של כל עשרה מאמרות של בראשית ועשרת הדברות הם האורות והנשמה, ועשר מאמרות הם הכלים ותרי"ג מצוות הם רמ"ח אברים ושס"ה גידים של כל הפרצוף הרוחני שכלול מעשר ספירות. **אֵלִין אֶתְחַקְקוּ עַל לִוְחֵי אֲבָנִין** [ב] אלו עשרת הדברות נחקקו על שני לוחות אבנים וכל המצוות כלולות בהן כמו שאומרת הגמרא, **וְכָל**

עיונים והארות

יש 'י דברות, עק"ב תיבות וכת"ר אותיות, והכל בסוד יעקב, 'י דיעקב הם עשרת הדברות, עק"ב דיעקב, גימט' מאה שבעים ושתיים כנגד התיבות שיש בעשרת הדברות. 'י במילוי יו"ד בגימטריא עשרים, ועשרי"ם עולה בגימטריא כת"ר כמנין האותיות. כלי הלוחות שהם עשרה מאמרות הם כנגד ארבע נשותיו של יעקב: רחל, לאה, בלהה, זלפה עולה בגימטריא 438 - כמנין "לחת".

ב. כתבו חכמנו כי לחת בא"ת ב"ש כס"א היות והלחת נחצבו מהכסא ולכן פתח הקב"ה באנכי" גי' כס"א וידבר "אלהי"ם" גי' הכס"א:

א. מבאר הרבי מליובאוויטש זת"ד: כאשר אמר הקב"ה "אנכי ה' אלהיך" - היה זה ב"קול גדול", שום דבר לא היה יכול לעצור את הקול, הקול חדר והקיף את כל העולם, ואף את הדומם, כל דבר קלט וספג את הקול של "אנכי", ומשום כך לא היתה אפשרות לשום הד לחזור, ואם כן קול ה' נספג בכל המציאות בדצח"ם. והנה התורה צריכה להקיף עד הדרגה התחתונה ביותר שהיא בחינת העקב, וזמ"ש באברהם אבינו "עקב אשר שמע אברהם בקולי". והנה עפ"י זה יתבאר מה שהרחבנו במקום אחר שהלוחות היו בסוד יעקב, שהרי בעשרת הדברות

גְּבוּיִן דְּהוּוּ בְּהוּ וְכַל הַסּוּדוֹת שֶׁהָיוּ בָּהֶם, אֶת־חֲזוֹן לְעֵינֵיהוֹן דְּכָלֵּא נִרְאוּ
 לַעֲיִנֵיהֶם שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, לְמַנְדֵּעַ וְלֹא־אֶסְתַּכְּלָא בְּרֹאָה דְּתִרְיָ"ג פְּקוּדֵי
 דְּאוּרֵייתָא לְדַעַת וְלַהֲתַבּוֹן בְּסוּד תִּרְיָ"ג מִצְוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה דְּכְלִילָן בְּהוּ הַכְּלוּלוֹת
 בְּחֵן, כָּלֵּא אֶת־חֲזוֹי לְעֵינֵינִי הַכֵּל נִרְאָה לַעֲיִנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כָּלֵּא אִיהוּ
 בְּסַכְּלָתָנוּ הַכֵּל הִיךְ בַּתְּבוּנָה, לְאֶסְתַּכְּלָא בְּלִבָּא דְּיִשְׂרָאֵל כָּלֵּא
 לַהֲתַבּוֹן בְּלִבֵּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל כּוּלָם, וְכָלֵּא הָוָה נִהִיר לְעֵינֵייהוּ וְהַכֵּל הִיךְ מֵאִיר
 לַעֲיִנֵיהֶם.

בְּהֵתוּא שְׁעָתָא בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה, כָּל רְזוּיִן דְּאוּרֵייתָא כָּל סוּדוֹת הַתּוֹרָה, וְכָל
 רְזוּיִן עֲלָאִין וְתַתָּאִין וְכַל סוּדוֹת הַעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, לָא אֶעֱדִי
 מְנִייהוּ לֹא נִמְנְעוּ מֵהֶם לְהַשִּׁיג אוֹתָם. בְּגִין דְּהוּוּ חֲמָאן עֵינָא בְּעֵינָא, וְיו
 יִקְרָא דְּמַרְיָהוֹן הֵיטָּהוּ רֹאִים עֵין בְּעֵין כְּבוֹד קוֹנֵם, מַה דְּלֵא הָוָה בְּהֵתוּא
 יוֹמָא מַה שֶׁלֹּא הִיךְ כְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִיּוֹמָא דְּאֶת־בְּרִי עֲלָמָא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם,
 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶתְגַּלִּי בִּיקְרִיָּה עַל טוּרָא דְּסִינֵי שַׁחֲקֵב"ה נִגְלָה
 בְּכְבוֹדוֹ עַל הַר סִינֵי.

וְאִי יוֹמָא, הָא תְּנִינָן דְּחֲמָאָת שְׂפַחָה עַל תַּיָּם וְאִם תֹּאמַר הֲרֵי לְמַדְנֵי
 שְׂרַאֲתָה שְׂפַחָה עַל הַיָּם, מַה דְּלֵא חֲמָא יְחֻזְקָאֵל נְבִיאָהּ מַה שֶׁלֹּא רֹאֵה
 יְחֻזְקָאֵל הַנְּבִיאָהּ, יְכוּל בְּהֵתוּא יוֹמָא דְּקִיָּמוֹ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְּסִינֵי
 יְכוּל לְהִיטָּהוּ שֶׁהַשִּׁיגוֹ הַשְּׂגוֹת כְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעֲמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינֵי. לָא הָבִי לֹא הִיךְ כָּר.
 בְּגִין דְּהֵתוּא יוֹמָא דְּקִיָּמוֹ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְּסִינֵי הֵיטָּהוּ שְׂבֹאוֹתוֹ יוֹם

שעמדו ישראל על הר סיני, **אֶעֱבֵר זֹהֶמָא מְנִייהוּ** הקב"ה העביר כל זוהמא וס"א מעם ישראל [ג], ובפרט מה שנגרם ע"י חטא אדם הראשון כשהנחש הטיל כ"ד זיני דמסאבותיה בחוה, **וְכָל גּוֹפִין** וכל הגופים של עם ישראל **תְּוִן מְצַחְצָחֵן, בְּצַחְצָחָא דְמְלֶאכִין עֲלָיִן** היו מצוחצחים ונקיים כצחצחות המלאכים העליונים, **בְּד מְתִלְפֶשֶׁן בְּלְבוּשֵׁי מְצַחְצָחֵן** כאשר מתלבשים בלבושים מצוחצחים, **לְמַעַבְד שְׁלִיחוּתָא דְמְרִיהוֹן** לעשות שליחויות של הקב"ה [ד].

וּבְתַהוּא מְלְבוּשָׁא מְצַחְצָחָא ובאותו המלוש המצוחצח, **עָאלין לְאִשָּׁא, וְלֹא דִחְלִין** נכנסים לאש ולא מפחדים. **בְּנוֹנָא דְתַהוּא מְלֶאכְאָא דְמְנוּחַ** כעין אותו המלאך שהיה עם מנוח, **בְּד אֶתְחִי לִיָּה, וְעָאל בְּשִׁלְהוּבָא** כאשר נראה אליו שנכנס בשלהבת אש, **וְסְלִיק לְשְׁמִיא, דְבְתִיב,** ועלה לשמים כמ"ש

עיונים והארות

ג. ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. שואל הבא"ח מדוע לא אמר ישראל שקבלו התורה פסקה זוהמתן מדוע תלה הדבר במעמד הר סיני, והסביר ע"פ מה שכתב ב"יערות דבש" שכאשר מבשלים המאכלות ואופים הלחם, האש מגרש את ארס הנחש הנדבק בפירות ובירקות, ולכן כל פרי המתבשל אע"פ שנאכל חי הנה הוא יהיה נקי ע"י הבישול מן חלק הזוהמה, והוא משובח יותר ע"י הבישול יותר מפרי החי, כי טבע האש לגרש הארס של הנחש.

ד. כתב הרמ"ק, המלאכים הם רוחות, אבל בהתפשטם למטה יתלבשו באויר העולם ואותו הלבוש הוא צח ולא מעכב את כוחם אלא אדרבה, הלבוש הזה עוזר להם לקיים שליחותם. כך ישראל היה להם לבוש חומרי, לא חומר שמנע מהם השגות רוחניות אלא לבוש צח העוזר שליחותם דהיינו להשכיל ולהשיב. והיינו שהיו מורכבים מיסודות דקים שהם שורש ליסודות העכורים.

וגם ידוע דבמעמד הר סיני היה דבר פלא כי האש שירדה מן השמים גרשה את האויר של אותו המקום שעמדו בו ישראל והיו ישראל חיים באותה

(שופטים יג כ) ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה, ויעל מלאך יי' בלהב
 המזבת. וכר אעבר מנייהו שהוא זוהמא וכאשר עברה ופסקה מעם ישראל
 אותה הזוהמה במעמד הר סיני כנודע, אשתארו ישראל גופין מצוחצחים בלא
 מנופא כלל נשארו ישראל בגופים מצוחצחים בלי שום טינופת כלל ועיקר, ונשמתינ
 לגו בזהרא דרקייעא והנשמות שבפנים הגוף האירו כזהר הרקיע, לקבלא נהורא
 לקבל אור העליון.

הכי הווי ישראל כך היו ישראל במעמד הר סיני, דהווי חמאן ומסתכלן גו
 יקרא דמריהון שהיו רואים ומסתכלים תוך הכבוד של קונם, מה דלא תוי
 הכי על ימא מה שלא היה כך על הים כי על הים, דלא אתעבר זוהמא
 מנייהו בזהרא זמנא עדיין לא פסקה ועברה הזוהמה מהם באותו זמן. והכא
 בסיני דפסקא זוהמא מנופא ואמר עוד וכאן בהר סיני שפסקה הזוהמה מן
 הגוף, אפילו עוברין דבמעיי אמן אז אפילו עוברים שבמעיי אימן, הווי חמאן
 ומסתכלן ביקרא דמריהון היו רואים מסתכלים מביטים ומתבוננים בכבוד קונם.
 ובלהו קבילו כל חד וחד בדרקא תוי ליה וכולם קיבלו כל אחד ואחד חלקו
 בתורה כמו שראוי לו, כי לא הושוו כולם למדרגה אחת ויש שזכו לסודות התורה ויש רק לנגלה
 ובעז"ה.

וזהו יומא ובאותו יום של קבלת התורה, הוה חדוה קמי קודשא
 ברוך הוא היתה שמחה לפני הקב"ה, יתיר מיומא דאתברי
 עלמא יותר מיום שנברא העולם, בגין דיומא דאתברי עלמא היות שביום
 שנברא העולם, לא הוה בקיומא לא היה העולם בקיום, עד דקבילו ישראל

אורייתא עד שקיבלו עם ישראל את התורה, דְּכַתִּיב כמ"ש (ירמיה לג כה) **אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וכמו שדרשו רבותינו על הפסוק יום הששי שתנאי התנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ אם מקבלים ישראל את התורה שתינתן בששה בסיון מוטב ואם לאו ח"ו יהפוך העולם.**

כִּיּוֹן דְּקַבִּילוּ יִשְׂרָאֵל אֹרֵייתָא עַל טוֹרָא דְּסִינַי כיון שקיבלו עם ישראל את התורה על הר סיני, **כִּדִּין אֲתַפְּסִים עֲלֵמָא** או נתבסם העולם מחטא אדה"ר, **וְאֲתַקְיִימוּ שְׁמֵיָא וְאַרְעָא** ונתקיימו שמים וארץ, ועתה במעמד הר סיני, **וְאֲשַׁתְּמוּדַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֵילָא וְתַתָּא** נודע שמו של הקב"ה בעליונים ובתחתונים, **וְאֲסַתְּלַק בִּיקָרְיָה עַל כְּלָא** ונתעלה בכבודו על הכל. **וְעַל הַהוּא יוֹמָא כְּתִיב** ועל אותו יום כתוב (תהלים צג א) **יְי' מֶלֶךְ גִּבּוֹר לְבִשׁ לְבִשׁ יְי' עֵז הַתְּאֹזֵר. וְאִין עֵז, אֶלָּא תוֹרָה. שְׁנַאֲמַר** (תהלים כט יא) **יְי' עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְי' יְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם.**

שבת מברכין חודש סיון

שבת מברכין חודש סיון

בחג השבועות האדם נדון כמה ישיג מבחינה רוחנית וכמה יזכה לידע בתורה

הגמרא (מגילה לא): אומרת "תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. שואלים חז"ל, בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה [ראש השנה] אלא שבתורת כהנים אטו עצרת [שבועות] ראש השנה היא? 'אין' התשובה היא כן! עצרת גם ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן.

עצרת אינו מתייחד ואינו נבחר רק בגלל פירות אילן הנידונים ביום זה, שהרי "בארבעה פרקים נידון העולם", ואין עדיפות בפירות האילן על פני התבואה והלחם שהם עיקר מזונו של האדם ובוודאי שהפירות אינם עדיפים על המים. למרות זאת לא נקבעה התקנה של קריאת התוכחה, לא לפני הפסח שבו נידונים על התבואה, ולא לפני חג הסוכות שבו נידונים על המים. אלא, שמוכרחים לומר שיש סיבה נוספת ההופכת את עצרת ליום דין.

אלא הסיבה הנוספת היא, שחומרת דינו של יום עצרת בהיותו יום הדין לפירות האילן, הוא בכך שהאדם נידון בו האם האילן שלו מוכן לפירותיו. וכותב בספר תולעת יעקב (סתרי חג שבועות): "ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם כי הוא הבריאה הראשונה וחידוש העולם... כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן. וכבר ביארנו, כי הפירות ההם, הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום הזה, על התורה שניתנה בו, שבטלו עצמם ממנה, והוא אומרם על פירות האילן בלא השלימים בתורה ובמצוות כראוי", עד כאן.

ביאור דבריו, שכמו שבא' בתשרי, יושב הקב"ה עם פמליה שלו, ודן כמה יעבדו וכמה יבראו וכו', אותו דין חוזר על עצמו, ביום ו' בסיון, שהקב"ה יושב עם הפמליה שלו ודן, מה

יהיה עם האדם הזה בשנה הזאת מבחינה רוחנית. דהיינו, הממד הרוחני, כמה אדם ישיג ידיעה בתורה בשנה זו, נקבע בחג השבועות.

צירוף הוי"ה של החדש הזה הוא יוה"ה, יוצא מפסוק ידותיו ולצלע המשכן השנית (שמות כו, ט) ראשי תיבות הצירוף הנ"ל והוא היות שבקבלת התורה נצטוו היו נכונים וכו' אל תגשו אל אשה [שם יט טו], ולכן הוי"ה השולטת בחדש הזה כביכול אותיות הדכורין י"ו לבד ואותיות הנקובין ה"ה לבד לרמז שצוה הקב"ה ביום השלישי לפרוש מן האשה, והיום הזה מסוגל לקבלת התורה, היינו ההכנה לקבלת התורה שמתחיל להאיר הצירוף הנ"ל.

חודש סיון מזלו תאומים, רמז למשה ואהרן ששניהם היו שקולים כאחד ועל ידם ניתנה תורה לישראל בחודש זה.

והוא החודש השלישי וכידוע מה דרש אותו גלילי לפני ר' חסדא: ברוך אלהינו שנתן תורה משולשת (תנ"ך) לעם משולש (כהנים לויים ישראלים) ע"י המושולש (משה שהוא שלישי לבטן אמו) ביום השלישי (כדכתבי: והיו נכונים ליום השלישי) בחודש השלישי. (שבת פח.).

ביום הזה מתחיל השליטה של מזל תאומים, על כן ביום הזה דייקא נעשו עם הקודש באחדות עם קונם כביכול כתאומים, וכן בינם לבין עצמם ויחן שם ישראל [שמות יט ב] לשון יחיד כאיש אחד חברים [מכילתא], ועפ"י האמור בזהר (ח"ב ע"ה ע"ב) תומי"ם חסר בגימ' מלכו"ת.

ובזוהר הקדוש (פרשת יתרו דף עח ע"ב) מובא שמזל תאומים רמז הוא לתורה שבכתב ותורה שבעל פה, שקיבלו את שתיהן במעמד הר סיני והן נחשבות כיחידה אחת.

ובפסיקתא (דרב כהנא י"ב) כתוב: אמר הקדוש ברוך הוא נתתי חודש השלישי במזל תאומים, שאם יבקש עשו הרשע להתגייר ולבא ללמוד תורה יבא וילמד.

וכתוב בספר היצירה (המיוחס לאדם הראשון, עיין שם הגדולים מערכת י' אות נ"ט) שביקש הקדוש ברוך הוא לרמוז לנו שכשם שאותם התאומים יעקב ועשו, יעקב הוא הצדיק ועשו הוא הרשע, כך בחדש זה מי שמנצל את זמנו לתורה ומצוות יוכל להשיג השגות נפלאות ברוחניות, ומי שחלילה יבזבז את זמנו להבל וריק לעניני עולם הזה, אז הירידה תהיה גדולה בעניני רוחניות כי חדש זה נתקדש מאד.

כתב השל"ה הקדוש (מסכת תמיד פרק נר מצוה) ולבי אומר, שעת רצון לתפילה על חינוך הילדים בערב ראש חודש סיון, הוא החודש שבו נתנה התורה, ואז נקראים בנים לה' אלהינו. וראוי לישב בתענית ביום ההוא, הוא ואשתו, ויתעוררו בתשובה, ויעשו חשבון נפש ובפרט יתקנו כל ענייני הבית, איסור והיתר, וטומאה וטהרה, וכל העניינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים. ואם אפשר

לבעל להתענות אז הפסקה, מה טוב ומה נעים, ועל כל פנים יהיה תענית גמור בכל דיני תענית צבור, וכידוע שהרב סידר תפלה מיוחדת לזה וראוי לאמרה.

כ"ח אייר פטירת שמואל הנביא

בש"ז"ע (או"ח סי' תקפ) שיום כ"ח אייר הוא יום הסתלקות של שמואל הנביא. וכתב המשנ"ב, אך במגילת תענית הגירסא היא ביום כ"ט אייר, והרע"ב כתב לפני שבע מאות שנה היה בקברו של שמואל הנביא בכ"ח אייר.

וידוע מה שכתב השל"ה הק' שכל השנה הוא עת רצון להתפלל על הצלחת הבנים, אך לבי אומר לי, שעת רצון להתפלל על הצלחת הבנים ביותר הוא כ"ט אייר, ערב ראש חודש סיון, ואכן נתפרסם תפילת הקדמונים שהביא השל"ה ק בספרו, להתפלל בערב ר"ח סיון על הילדים.

וכנראה הטעם לזה הוא כי ביומא ההילולא של שמואל הנביא אנו רואים את עוצמת מעלת תפילת אימא על בניה, שהרי התפללה חנה על בנה שמואל כמה וכמה תפילות, ואפי' מה שנסתלק בן נ"ב שנה, היה גם כלול בתפילתה שאמרה "וישב שם עד עולם", ודרשו חז"ל (ראה יומא נד.) עולמו של יובל שהוא נ' שנה לאחר שהביאה אותו לשילה כשנעשה בן ב' שנים, וישב שם נ' שנה.

ואנו רואים ביום זה כמה פועלת תפילת אימא על בנה. וקודם שנולד יצאה בת קול ואמרה 'עתיד צדיק אחד להיוולד ושמו שמואל', וכל מי שהוליד בן באותה תקופה קראו לבניהם שמואל, אך חנה הרבתה בתפילה וזכתה לכך. ולכן מסוגל יום זה לפעול בתפילה להצלחת הבנים.

שמואל הנביא בוכה ומתפלל על ירושלים ובית המקדש ולא עוזב המקום

אמר לי כמוה"ר דוד דניאל הכהן שליט"א דבר נפלא השייך ליום פטירת שמואל הנביא והוא על דרך מה שמסופר בספר "החזיונות" של רבנו הרב חיים ויטאל זלה"ה יזע"א כתב וזה לשונו: שנת שכ"ו ליל שבת ח' לטבת אמרתי קידוש ואשב על השלחן לאכול, והיו עיני זולגות דמעה על כי בעשרה בחשון שעבר נשאתי אשה אשתי חנה וכו', גם בכיתי על ביטול עסק התורה כמבואר אצלי בקונטרס ענייני נשמתי בסי' ב' ומרוב דאגתי לא אכלתי כלל ואשכב במטתי על פני, בוכה עד שנדרמתי מתוך הבכיה ואחלום, והנה אני יושב בבית הר"ר שם טוב הלוי ז"ל מתפלל תפלת המנחה הנקראת עת רצון ביום השבת, ואחר התפלה והנה עומד זקן אחד בדמות הר' חיים הלוי אשכנזי ז"ל שכני ויקראני בשמי ויאמר לי: אתה ר' חיים תרצה

לצאת עתה בשדה עמי וללוות שבת מלכתא ביציאתה כדרך שאתה נוהג להקביל פניה בכניסתה ושם אראך דברים נוראים, והעלה אותי למעלה בעולמות העליונים וכו', והנה כשנכנסתי וראיתי פני שכינה נבהלתי ורעדה אחזתני ואפול על פני ארצה ולא עצרתי כח כלל, ויחזק השם יתברך בימיני ויאמר לי חיים בני קום לך למה זה אתה נופל על פניך אל תירא ואל תפחד, אמרתי לו אדוני לא עצרתי כח והודי נהפך עלי למשחית מרוב אימתך הגדולה ואין בי כח לקום, ויאמר לי הנה חזקתיך ואמצתיך עמוד על עומדך ושב לימין הכסא במקום הזה הפנוי מאין יושב בו, אמרתי לו ואיך אשב בימין הכסא במקום הזה והנה כבר הוא מוכן לישב בו הרב רבי יוסף קארו, ויאמר לי כן היתה מחשבתי בתחלה ואחר כך נתתי לו מקום אחר ונתתי לך מקום זה וכבר הכינותי לך, אמרתי לו הנה זה המקום של שמואל הרמתי ז"ל, ויאמר לי זה מקומו אבל משנחרב בית המקדש קבל עליו שלא לישב עוד במקום הזה עד שיבנה בית המקדש, ומאז הלך לו לירושלים בבית המקדש החרב ושם עומד תמיד ומתאבל עליו עד עת שיבנה בית המקדש ונתתיו לך שתשב בו, ואז ישבתי מימין הכסא על מצעות שבקרקע עם שאר הצדיקים אשר שם, וכו'. ע"כ.

זלפ"ז מובן כיצד היה כיבוש ירושלים ביום כ"ח אייר יום פטירת שמואל הנביא כי שמואל הנביא בוכה ומתפלל על ירושלים ובית המקדש ולא עוזב המקום, וכן בדיוק ביום זה מתחילים לתקן ספירת המלכות שהיא השכינה הקדושה שהיא ענין ירושלים ובית המקדש.

תענית כ' בסיון

כתב המגן אברהם (סי' תקס"ח סק"ט), נהגו בכל מלכות פולין להתענות ביום כ' בסיון על הצרות שהיו לכלל ישראל בזה היום שבו נכפלו צרות.

בשנת תתקל"א בזמן רבנו תם נהרגו בזה היום קהילה שלימה בצרפת, ור"ת לא יכל לסבול צער הגזירה ונסתלק ב' שבועות אח"כ. וזה היה מסע הצלב השלישי. [כי מסע הצלב הראשון היה בזמן רש"י בשנת תתנ"ו, ובמשך השנים נהרגו ונשרפו ונטבחו רבים רבים מבני עמנו]. ובסליחות דכ' בסיון מדובר בעיקר מהגזירה של שנת תתקל"א. ורבינו תם בשעתו כתב מכתבים לכל הכלל להתענות ביום כ' בסיון.

וכן לאחר כמה מאות שנים בשנת ת"ח ות"ט נהרגו כמה מאות אלפי ישראל על קידוש השם. ובזה היום כ' בסיון טבחו את העיר נעמרוב הגדולה. ואז בזמן הש"ך חזר לתקן את התענית של כ' סיון יחד עם 'ועד ארבע הארצות'.

תחילת הפורענות בכ' בסיון

ובפיזט לסליחות כ' בסיון, הוזכר ענין רציחת הגה"ק רבי יחיאל מיכל בן רבי אליעזר שהיה רב דקהילת נעמרוב, ואע"פ שכתוב ב'קורא הדורות' שהוא נהרג ביום כ"ב בסיון אך תחילת הפורענות היה ביום כ' בסיון. צדיק וקדוש זה כתוב עליו הפלגות נוראות מאד, וזהו חלק מהצרות שלא נשארו ממנו ספריו ודברי תורה, הכל נעלם בשעת הגזרה, מלבד קונטרס קטן שנשאר ממנו 'שברי לוחות', ובן אחיו כותב שם שרובא דרובא מדברי תורה שלו נשרפו ונשדדו בשעת הגזרה.

מסר נפשו רק לאחר שראה את אשתו ובניו נעקדים על קידוש ה'

איתא בספר 'יון מצולה' להגה"ק רבי בתך נטע הנובר שהיה בזמן הגזרות דכ' בסיון וכתב מעשים נוראים שהיו באלו השנים. כנודע שכל הרוגי ת"ח ת"ט דינם כקדושים הי"ד, שהרי הציעו להם שאם ימירו דתם ישארו בחיים, וקדשו ה' במסירות נפש. וכתב שם שבעיר האניע בליטא, צוה הרשע שיפרידו בין האנשים ובין הנשים, שאם ייהרגו האנשים תחילה אולי נשים דעתן קלות להתפתות, שלא יחזקו אותן האנשים. ורבי משה הי"ד רב העיר, יצא מהגדר והלך למקום אסיפת הנשים וקרא להם בקול גדול שיתחזקו מאד לייחד שם ה' הגדול והנורא, וימסרו נפשן על קידוש השם, ותיכף לאחר מכן צעקו כולן "שמע ישראל" "ואהבת את ה' אלקיך".

הגאון הזה התחנן אל נפשו וביקש מאלקינו וגם מהרשעים לראות במיתת אשתו ובניו, ושיהרג הוא באחרונה, למען יראה שכולם הם קדושי ה' ואין פרץ ואין יוצא חוץ. לא אמר 'אל אראה ברעתך; אלא ביקש והתפלל שיראה במיתת אשתו ובניו. מבהיל על הרעיון. הי"ד.

כ"ג סיון - יום מסוגל לישועה ולשמחה

מזבא במגילת אסתר (ח, ט) "וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמִּלֵּךְ בְּעֵת הַהִיא בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיּוֹן בְּשָׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּו וַיִּפְתַּח כָּל אִשְׁרָ צִוָּה מְרַדְּכֵי אֵל הַיְהוּדִים וְאֵל הָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר יָהֲדוּ וְעַד כּוֹשׁ שִׁבְעַ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כְּלָשָׁנוּ וְאֵל הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנָם".

הנה זה הפסוק הגדול שבכל כ"ד ספרים הוא הארוך ביותר בתנ"ך, כי הוא לטובתן של ישראל, לכך יש לו כבוד זה שהוא גדול מכל פסוק, מ"ג תיבות, ובפסוק (אסתר ג, יט "ויקראו" דהמן - מ' תיבות, לבטל התורה שניתנה במ' יום, וזה הפסוק ג' תיבות יותר כנגד ג' צומות שביטלו כתיבת ספרים

של המן. מ"ג תיבות כנגד מ' יום דמתן תורה, והיא משולשת (עי' שבת פח). "בעת ההיא" - בעת צרה, וכתוב (ירמיה ל, ז) "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע", אותיות "ומהמן יושע".

"חודש השלישי" - זכות דמתן תורה שהיא בסיון עמדה. "סיון" - נעשו סוונים למקום כי בו קיבלו התורה. (תוספות השלם אסתר ח, ט)

ולכן המתינו בזמנו עד חודש סיון שבו קבלנו התורה, דזכות קבלת התורה שקבלנו אז ואשר מקבלים אותה עתה מרצון בביטול כל מודעי (עי' שבת פח). יהיה לעזר ולהועיל לבטל הגזירה. וגם 'סיון' עולה ריבוע אדנ"י, ו'אסתר' מילוי אדנ"י, ותורה שבע"פ הוא נגד שם אדנ"י, וכל זה יגן להפר הגזירה וכו'. "ונשלוח ספרים" על ידי מרדכי ואסתר ביום כ"ג סיון, דיום הששי בסיון קבלנו התורה, ועוד טו"ב ימים שעתה קבלנוה ברצון טוב, הם כ"ג. (נחל אשכול לחיד"א אסתר ח, ה)

מאמרי הפרשה

"וַיֹּדְבֵר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֹמֶר" (א, א)

התורה נתנה בשלשה דברים - באש, במים, ובמדבר, האש - הוא הלימוד בחשק ובהתלהבות, המים - הם סמל הענווה, מדבר - שהכל דשין בו

במדרש תנחומא (פרק ד) נאמר: וידבר ה' אל משה במדבר סיני. ולמה במדבר סיני, מכאן שנו רבותינו, בשלשה דברים ניתנה התורה, באש במים ובמדבר, וכו'. ולמה ניתנה בשלשה דברים הללו, לומר לך - מה דברים הללו חנים לכל באי עולם, אף התורה חנים לכל באי עולם, וכו'. ולמה במדבר סיני, אלא כל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר, אינו יכול לקנות את התורה, לכך נאמר במדבר סיני'.

ופירש מו"ר מרן ראש הישיבה הגר"י צדקה זצוק"ל כי בשלושת הדברים הללו - אש, מים ומדבר, מרומזים לנו התנאים להצלחה בלימוד, ומבלעדיהם אין כמעט כל סיכוי שהלומד יראה חיל בלימודו.

האש - הוא הלימוד בחשק ובהתלהבות, המים - הם סמל הענווה, בהיותם זורמים תמיד לכיון מטה, אל המדרון. והמדבר - מסמל את רצונו של נותן התורה שיפקיר הלומד כליל את עצמו ואת רכושו, וכפי שאומר המדרש - כמדבר שהכל דשין בו, והיינו שלא יהיה אכפת לו על ממונו, טרחתו וכבודו, ויבין וידע שחיי המותרות הנם ההיפך הגמור מחיי התורה.

מסירות הנפש העקבית של העם היהודי למען הבורא ולמען תורתו

הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל ביאר באופן מופלא את המסר שיש בשלושת הכוחות, אש מים ומדבר. הנה במשך כל הדורות קמו מסיתים ומשטינים על התורה, וניסו לאבדה מישראל, ורק בזכות האש של אברהם אבינו, שמסר נפשו על כבשן האש, נמסר כוח מסירות הנפש לישראל, ולכן היה בכוחם להתגבר על כל המשטינים.

והיה אם יבוא מאן דהוא וינסה לטעון, שאברהם אבינו היה יחיד ומיוחד בכוח מסירות הנפש שלו, ורק הוא היה יכול לעמוד בכך, ומנין לנו שהעם היהודי בכללותו ניחן אף הוא בכוחות האדירים הללו.

על כן מציין המדרש את המים, הלא הם מי ים סוף, והנה מכאן ראייה לכוח מסירות הנפש של כל העם, שהרי כל ישראל, ללא יוצא מן הכלל, השליכו עצמם אל תוך הים ונכנסו לתוכו, ככתוב 'ויבואו בני ישראל בתוך הים'.

ואם עדיין תהיה רשות לטוען לטעון, כיצד אפשר להביא ראייה מאירוע יחיד; אולי רק פעם אחת היה בכוחם להשליך נפשם מנגד, אבל לגלות עקביות ולהתמודד עם כוחות הַרְשַׁע במסירות נפש לאורך כל החיים, מנלן?

לכן ניתנה התורה במדבר, כדי להזכיר לנו שעם ישראל הלך שם, במקום נחשים ועקרבים, לא יום אחד ולא יומיים, אלא במשך תקופה ארוכה של 40 שנה. אנשים ונשים הלכו אחרי הקב"ה עם ילדים קטנים על זרועותיהם, ומסרו נפשם בעזבם ארץ נושבת, כדי להיות עם אלהיהם במדבר. וכמ"ש 'זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותייך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

כל אלו מוכיחים על מסירות הנפש העקבית של העם היהודי למען הכורא ולמען תורתו. ומסירות-נפש אינה מתבטאת רק בדברים גדולים. גם כאשר אדם מוותר, למען התורה, על דבר מסויים שהוא חושק בו, גם לזה מסירות נפש יקרא.

הקנאה והשנאה שיש להם לאומות העולם על עם ישראל עד היום הזה היא בגלל התורה הביא במדרש בספר "מאיר לארץ" שאומות העולם נתקנאו בישראל שקבלו את התורה, והקנאה והשנאה שיש להם לישראל עד היום הזה היא מסיבת התורה. וארוז"ל שהקב"ה בתחלה בקש ליתן להם ולא קיבלו כמ"ש וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, אם כן למה נתקנאו. בשעה שאמר להם הקב"ה הביאו ספר יוחסין שלכם ולא היה להם. אמרו גם ישראל הם כמונו, אין להם ספר יוחסין וכל שכן שהיו בתוך גלות מצרים, אם שלטו בהם כל שכן בנשותיהם. מה עשו ישראל, מיד ויתילדו על משפחותם, ושם י"ה העיד עליהם שלא שלטו בנשיהם כמ"ש הפלואי החנוכי וגו' כדכתיב ששם עלו שבטים שבטי י"ה עדות לישראל. אבל אומות העולם לא היה להם ספר יוחסין, ועל כן נתקנאו בישראל, וז"ש הבו לה' משפחות עמים ר"ת מעל"ה, וז"ש מבן עשרים שנה ומעל"ה שנתנו יוחסין מבן עשרים שנה, מפני שבית דין של מעלה מקבלים ועונשים את האדם מבן עשרים, זהו הרמז וזרח משעיר למו משעיר"ר אותיות עשרי"ם, למו הופיע מהר פארן ר"ת ע"ה גימט' ומעל"ה עם אותיות. וזהו שנתקנאו בישראל שהיה להם ספר יוחסין, ועדיין הם עומדים בקנאתם ובשנאתם שצוה הקב"ה שאו את ראש כל עדת בני ישראל, ועל זה נתקנאו שגברו ישראל עליהם, במקום ומעל"ה נותן לכם כסא למלכות בית דוד, מעל"ה נוט' מוכן לשבת על הכסא. (דפח"ח)

חמשה שמות יש למדבר סיני

ה' שמות יש לו, מדבר "צין" שנצטוו עליו, מדבר "קדש" שנתקדשו ישראל עליו, מדבר "קדמות" שנתנה קדומה עליו, מדבר "פארן", שפרו ורבו עליה ישראל, דכל אחד נתעברה אשתו זכר במצות שובו לכם לאהליכם, מדבר "סיני", שירדה שנהא לאומות העולם עליו.

"שֵׁאוֹ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם" (א, ב)

מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה

חומש "במדבר" נקרא גם "חומש הפקודים" על שם הציווי הראשון בחומש זה שצוה קב"ה את משה רבנו לערוך "מפקד אוכלוסין" לבני ישראל במדבר סיני.

ופירש רש"י הקדוש כי מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנה אותם, כשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהן במשכן שוב מנאן.

וכמו אבא שאוהב מאוד את בניו, וכאשר חוזר מעבודתו נכנס לחדר הילדים ורואה אותם ישנים ומתבונן אם הכל בסדר מסדר אותם ומכסה אותם ואח"כ נכנס פעם נוספת ומתבונן בילדים וכו' כמו כן עוסקת הפרשה באוצר החשוב של הקב"ה - הילד היקר - בני בכורי ישראל, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם" ומתוך חיבתו הוא מתבונן בנו שוב ושוב, "וסופר" אותנו.

וצריך להבין וכי זקוק הקב"ה למפקד כדי לדעת את מספר בני ישראל. משיב רש"י שאע"פ שהקב"ה ללא ספק יודע את מספר בני ישראל גם ללא מנייתם, אולם הציווי בדבר המפקד בא כדי "להודיע חיבתו" - כלומר, לבטא את האהבה והחיבה של הקב"ה לעם ישראל.

במפקד כולם שווים אצל הקב"ה. "גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון" (תהלים מ"ט, ג'). אין פוקדים את העם לפי כשרונותיהם ותכונת נפשם, אלא פוקדים את הנקודה הפנימית השווה בכולם, ומבחינת אותה נקודה אין הבדל בין יהודי ליהודי.

אי לכך, הקשר של הקב"ה לכל אחד מישראל אינו לפי ייחוסו, מעמדו או מצבו הכלכלי וכדומה, אלא מתוך אהבה וחיבה לכל אדם באשר הוא אדם. אהבה שאינה מותנית ותלויה בגורם משתנה, אלא נעוצה בנקודה היהודית השווה בכולם.

סגולה נפלאה שלא תשלוט בנו עין הרע

אלא שצריך להבין איך צוה אותם הקב"ה למנות את בני ישראל הרי ידוע כי על ידי המניין ישלוט עין הרע, תירוץ לזה מובא בספר אדרת אליהו לרבנו יוסף חיים זצוק"ל בשם ר' שמשון מאוסטרופולי זצוק"ל הי"ד. ומקודם אספר שבהיותי בחור בגיל שבע עשרה בערך למדתי אז בכיתת מו"ר מרן ראש הישיבה זצוק"ל ובהפסקות זכיתי ללמוד עם הצדיק החכם ר' יוסף וולטוך זצ"ל וביחד למדנו ב"ה כמה וכמה מסכתות ובערב הייתי מלווה אותו לאכסניא שהיה מתארח. פעם אחת ביום חמישי של פרשת במדבר, כאשר עברנו בשכונת מאה שערים עבר גוי אחד והסתכל במשך דקות ספורות הסתכלות ממש חזקה על ר' יוסף, וראיתי שר' יוסף שם את הגודל שלו על הנחיר ואומר איש איש איש ג' פעמים, שאלתי אותו מה הענין הזה ואמר לי לא ראית שהגוי הנ"ל שם עלי "עין הרע" והסתכל, אמרתי לו א"כ מה עוזר ששמת את הגודל על הנחיר ואמרת ג' פעמים "איש" וענה לי - עדיין אתה צעיר וכאשר תתחתן בעז"ה אסביר לך, כי יש בזה סודות גדולים, אמרתי לו בבדיחות, אם לא תגלה לי יגלו לי מן השמים והוא צחק והשיב בבדיחות - בחלומות...

נפרדנו בברכת שבת שלום.

באותה שבת נסענו עם ראש הישיבה לעשות שב"ק בצפת והאכסניא הייתה אצל משפחת שבבו הי"ו בבוקר יום ששי עלינו לרכבת ונסענו לחיפה ומשם באוטובוס לצפת, במשך כל הדרך היה מו"ר ראש הישיבה אומר לנו חידושים על מסכת יבמות מהמחברת שלו עד שהגענו לצפת, וכל אחד הלך לדרכו להכין עצמו לקראת שבת קודש. אני עבדכם אמרתי אל לבי אולי יאמר לי ראש הישיבה לאמר איזה דבר תורה על השולחן בליל שבת קודש, ולכן נכנסתי לאחד מבתי המדרש ללמוד איזה דבר על הפרשה, פתחתי בספר "אדרת אליהו" לרבנו יוסף חיים וראיתי שהוא שואל את השאלה, איך אפשר למנות את בני ישראל והרי עי"ז תשלוט בם עין הרע.

וז"ל: מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן, ואתכם יהיו איש איש למטה - יובן בס"ד לרמוז קשר הפסוקים, ונקדים בס"ד מ"ש הרב הקדוש מהר"ש מאוסטרופולי זיע"א זלה"ה (בספרו הבהיר דן ידין במאמר יו"ד דף ל"ז) וז"ל: פי' מ"ש רז"ל בפרק ע"פ שיתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל ידוע כי נחיר גי' מספר רס"ח וכן נחיר ב' גי' רס"ח הנה רס"ח נחסר ממנו מ"ג להשלים למנין שי"א, שהוא סוד שי"א נימין קדישין וכיצד יהיה ב"פ שי"א, יעשה כך - נחיר שהוא רס"ח ישים בו גודל שמספרו מ"ג, רס"ח

ומ"ג גימ' שי"א, וכן יעשה בנחיר ימין וכן יעשה בנחיר שמאל והנה ב"פ שי"א גי' תרכ"ב, והסוד כי תרכב על סוסך מרכבותיך ישועה, כשהוא בדרך אינו צריך שיתירא מן עין הרע, וז"ש שהתקנה בנחיר שיש בו שי"א נימין קדישין וכו' עכ"ד זלה"ה ע"ש. וכתב שם הרב המפרש קרן הצבי ז"ל וז"ל: פי' שבגמרא אמרו שיש תקון לעין הרע שלא תשלוט, כי יתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל, באופן שיוכל לראות בעצמו את נחיריו. ואמר בסודו שיש בכל נחיר האחד שי"א נימין קדישין והנה לא רמיזא השי"א בנחיר אלא א"כ יתן הגודל בו, שאז נשלם השי"א בו וכו' ע"ש.

והנה, באמת בגמ' בפסחים (ערכי פסחים ק"י ע"א) הוזכרה סגולה זו בשביל הזוגות, ואולי קבלה היא ביד רבנו בעל הקרנים ז"ל ורבנו מהר"ש ז"ל שהיא סגולה להציל גם מעיה"ר. ויתכן שענין הזוגות הוא ג"כ עיה"ר וא"כ הכל אחד. עכ"פ הרי מצינו תקון לעיה"ר שלא תשלוט, והוא שיתן הגודל בנחיר ימין להשלים למספר שי"א להמשיך שפע משי"א נימין קדישין שבימין, וכן יתן נמי הגודל הב' בנחיר שמאל להשלים מספר שי"א, להמשיך שפע משי"א נימין קדישין, להנצל מעיה"ר. ובוה יובן בס"ד מה שרמזו השי"ת למשה ואהרן ואמר, מבן עשרים שנה וכו' תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן. וא"ת ואיך תפקדם והלא יש לחוש לעיה"ר שלא תשלוט ח"ו לכן אמר - ואתכם יהיו איש איש, כלומר אתכם יהיו - בעזרתכם, אי"ש אי"ש - הוא סוד שי"א שי"א נימין קדישין, שרמזו לו על הסגולה הנז' שהיא שי"א נימין מימין ושי"א משמאל להציל אותם מעיה"ר, ובוה יובן בס"ד מה שאמר בפ' שלח לך אי"ש אחד אי"ש אחד לשון כפול, לרמזו על שי"א ושי"א הנז' שימשיכו אותם לשלחם עמהם, אולי לא תזיק הסט"א שהיא עינא בישא להחטיאם. ע"כ.

ושמחתי לעצמי כי הנה גילו לי מן השמים מה עשה הצדיק ר' יוסף וולטוך זצ"ל. ובליל שבת אכן אמר לי הראש הישיבה - בניהו תאמר איזה ד"ת, וסיפרתי את המעשה שראיתי אצל ר' יוסף בענין הגוי הנ"ל ואמרתי את מה שכותב רבנו יוסף חיים באדרת אליהו והיינו שמחים מאוד.

ביום ראשון חזרנו לירושלים ובצהרים לאחר השיעור עם ראש הישיבה פגשתי בצדיק ר' יוסף וולטוך ואמרתי לו שגילו לי מן השמים והסברתי לו את כל מה שכתוב שם ושמח שמחה גדולה.

ללמד סניגוריה על עם ישראל

שאל רבנו יוסף חיים מבבל לכאורה המילה "כל" מיותרת, כי היה מספיק לומר "שאו את ראש עדת בני ישראל" וממילא אנו מבינים שכולל כולם? ועוד מדוע נכתב לבית אבותם?

והשיב על כך, כי הנה ידוע שצריך כל אדם ליהזר שלא ידבר חובה וקטרוג על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אפילו על הרשעים שבהם, ואף על פי שהחכם צריך להוכיח את רשעי ישראל ורשאי לדבר עמהם קשות כדי להחזירם למוטב, עם כל זה לפני הקדוש ברוך הוא לא ידבר חובה וקטרוג שהרי ישעיה הנביא ע"ה שאמר להקדוש ברוך הוא "ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" נענש, ואפי' שבאמת היו רשעים.

וסיפר רבנו יוסף חיים זצ"ל כי שמע מאדם שמדבר בגנות עם ישראל היושבים בארצות אירופה ואמר שהם מחללי שבת בפרהסיה מקטנם ועד גדולם, ואוכלים מאכלות אסורות והרבה בגנותם. אמר לו הרב מדוע אתה מקטרג על עם ישראל? וכי מישהו שאל אותך עליהם? ענה: איזה שבח יש ביהודים האלו שאני אספר עליהם? אמר לו הרב: יש ויש, שהרי תמצא באותם אנשים שמחללים שבתות, ואוכלים בשר חזיר, ובשר וחלב, ושותים יין עם הגויים, בכל זאת מחזיקים ביהדות אומרים בפה מלא שהם יהודים ולא מתביישים ואדרכה מתגאים ביהדותם.

ובזה יובן הפסוק "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" תיבת "כל" בא לרמז שאפילו אותם בעלי עבירות תעשו להם נשיאות בשבח וזכות וסניגוריה,

ואיזה שבח תמצאו להם? - "למשפחותם לבית אבותם", דהיינו שיש להם מעלה שלא נושאים נשים נכריות אלא רק נדבקים למשפחותם שהם לבית אבותם, והם נזהרים בזה מפני שחביב עליהם שם היהדות והישראל שלא יפסק מזרעם ולא יוסר מעליהם. (עוד יוסף ח').

ועל רבי יצחק לוי מברדיצ'וב זצ"ל (סגורון של ישראל) מסופר שפעם עבר ליד אדם שהיה מעשן סגריה בשבת. ובראותו את הרב התבייש וזרק את הסגריה מידו. נשא הרב את עינו למרום ואמר: רבוננו של עולם, איזה עם נפלא יש לך, אפי' שמחללים שבת בפרהסיא, יש להם בושת פנים במעשי העבירה! וכך היה רגיל הרב למצא בכל מקרה סניגוריה על עם ישראל.

ופעם אחרת ראה אדם מעשן בשבת ואמר לו: אולי אינך יודע ששבת היום? ענה: אני יודע. אמר ר' יצחק לוי: ראו שאפילו שהוא מחלל שבת, אינו משקר!!

ובתלמוד (שבת קכ"ו) מסופר באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום. לאחר שלוש שנים של עבודה, בערב יום הכפורים אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. ביקש ממנו פירות במקום הכסף, אמר לו אין לי. תן לי קרקע, אין לי. תן לי בהמה, אין לי. תן לי כרים וכסתות, אין לי. ארז את חפציו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו שלושה חמורים מלאים של מאכל ומשתה ומיני מגדים, והלך לביתו של השכיר, אכלו ושתו ונתן לו שכרו.

אמר לו: בשעה שאמרתי לך אין לי מעות, במה חשדת אותי? אמר לו דנתי אותך לכף זכות, שמא נודמנה לך סחורה בזול וקנית אותה בכל כספך.

ובשעה שאמרתי אין לי בהמה? אמרתי שמא השכרת ביד אחרים. ובשעה שאמרתי אין לי כרים וכסתות? אמרתי שמא הקדשת כל נכסיך לשמים. אמר לו בעל הבית בשבועה שבדיוק כן היה והקדשתי כל נכסי משום הורקנוס בני שלא עסק בתורה, ולא רציתי שיירש אותי, וכשבאתי אצל חברי בדרום התירו לי כל נדרי, לכן עכשיו יש לי כדי לשלם חובך. וסיים בדבריו ואתה כשם שדנתני לזכות הקדוש ברוך הוא ידון אותך לזכות.

וכתב הגאון רבי אריה ליב יעלין (בפירושו יפה עינים) בשם השאילתות שאותו אדם שבגליל העליון הוא רבי עקיבא, שנשא את רחל בתו של כלבא שבוע, ועוד לפני שלמד תורה הגמרא אומרת שהיה צניע ומעלי, ובעל הבית שלו היה רבי אלעזר בן הורקנוס (כנראה שבנו נקרא על שם אביו).

נתאר לעצמנו באיזה מצב היה אותו שכיר שעזב את אשתו ובניו, ולאחר שלוש שנות עבודה אצל בעל הבית מבקש ממנו המשכורת שעבד בזיעת אפו ועונה לו אין לי. תן לי בגדים לפחות שיהיה לי במה לרצות את אשתי, גם אמר שאין לו. בקיצור בידיים ריקניות הלך לביתו. אדם אחר היה אומר: פעם ראשונה אני מסוגל לדון לכף זכות, אבל חמש פעמים אחת אחרי השניה אני לא מסוגל לדון לכף זכות. ולא עוד אלא שראה כל נכסיו של בעל הבית לנגד עיניו, ובעל הבית אומר לו להיפך? בודאי במצב שכזה אי אפשר לדונו לכף זכות! בכל זאת דן אותו לכף זכות, והמציאות הוכיחה את עצמה, שכפי שדנו כך היה.

על אחת כמה וכמה שיש לדון את כל יהודי לכף זכות בעוד שמדובר על מקרים הרבה יותר פעוטים שבאמת יש צד לדון לכף זכות. וכשם שנדון את חברו לכף זכות על אף שלא היה כך, הקדוש ברוך הוא גם ידונו לכף זכות גם במקרה שהאמת לא כן. (לבוש יוסף)

עשר פעמים נמנו עם ישראל

ארז"ל עשר פעמים נמנו ישראל כמ"ש בגמרא ובתנחומא, ופעם העשירית יהיה קודש לה' כמו שאנחנו עושים מנין לתפלה, והעשירי יהיה קודש שאומרים קדיש במנין, כך במנין עשירי יבוא משיח צדקנו.

פעם ראשונה נמנו על ידי משה כשעלו ממצרים,

והשנית בזמן מתן תורה,

ופעם שלישית במלאכת המשכן,

ופעם רביעית במרגלים,

ופעם חמישית בימי יהושע שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה וגו',

ופעם ששית בימי שאול בטלאים,

ופעם שביעית בימי שאול בבזק,

ופעם שמינית בימי דוד,

ופעם תשיעית בימי עזרא,

ופעם עשירית יהיה במהרה ובעגלא בימי המשיח,

וכשיראה המשיח שישראל עושים רצונו של מקום נותן לכל אחד ואחד מלבוש וכתר רוחני כמו שניתן לאבותינו במתן תורה.

המפקד הביא לידי כך שאם עשה מצוה אחת - אשריו - שמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות

המפקד הביא לידי כך. שתהא השכינה שורה בישראל, שכן כל אחד ואחד שם על לבו, שיש חשבון מדויק והוא, האחד, עלול להכריע את גורל העולם כולו, כפי שאמרו חז"ל: "לעולם יראה האדם את עצמו, ואת כל העולם, חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת - אשריו - שמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עבירה אחת, - אוי לו - שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה". חשבון זה של כל יחיד, שהוא אחד מרבים, מביא לידי תשובה וממילא לידי השראת - שכינה בישראל (של"ה הקדוש).

להגביה ולהרים את נשמות עם ישראל למעלה

עליכם לשאת ולהגביה את נשמות ישראל אל ה"ראש" שלהם - שורש ומקור הנשמה. (ספר המאמרים)

דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל

רבי יצחק מאיר מגור בעל חידושי הרי"ם היה אומר: הקב"ה ציוה למנות את ישראל כדי שיהיו "דבר שבמנין" ודבר שבמנין אפילו באלף לא בטל.

גם הקב"ה נמנה עם עם ישראל

רוצה לומר מי שהוא ראש ומתנשא לכל לראש, תִּמְנֶנּוּ עִמָּכֶם, אמר הקב"ה למשה צרף אותי עמהם להשלים החשבון וז"ש ה' מנת חלקי וכוס"י, לשון תכוסו על השה שהוא לשון מנין, כך הקב"ה מצטרף לחשבון עם ישראל ונמנה עמהם וכן עשה בכניסתן למצרים והיו ע' נפש חסר אחת והשלים הקב"ה למניינם וכל שעה שישראל נמנים לדבר מצוה שכינה עמהם (רבנו אפרים ז"ל בנח"ק).

"בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת" (א, ב)

האוהב רוצה בכל פעם להזכיר שם אוהבו

חביבין ישראל לפני, שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח להזכיר שמם. כי השונא אינו רוצה להזכיר שם שונאו אבל האוהב רוצה בכל פעם להזכיר שם אוהבו, וכן הוא טעם ראו קרא ה' בשם בצלאל, וכן ואדעך בשם (הרב פני דוד זיע"א).

"כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם" (א, ב)

משה רבנו ע"ה ידע כמה פעמים יתגלגל כל אחד מישראל

משה רבנו ע"ה ידע כמה פעמים יתגלגל כל אחד מישראל וזהו סוד כל זכר לגלגלותם - פירוש מלשון גלגול ועיבור. וכתב הגאון חיד"א שבדוקא אמר הפסוק "כל זכר לגולגלותם" שדוקא הזכר בא בגלגול משא"כ הנקבות בדרך כלל אינן באות בגלגול.

זכותב ה"ערבי נחל" מדוע מלך שלמה המלך על כל העולם כולו ואף על החי ועל הצומח בעוד דוד אביו, ואף משה רבנו, לא מלכו אלא על ישראל בלבד. אין זאת, הוא כותב, אלא משום שעד לתקופת שלמה המלך, קיננה נשמה חדשה בכל יהודי שנוולד. אולם, מתקופתו ואילך, החלו הנשמות להתגלגל ולבוא לעולם הזה, וכך אירע שנשמות ישראל התגלגלו גם בקרב הנכרים ואף בגופם של בעלי חיים וגם בצמחים וכדומה. ומאחר שהובטח לשלמה המלך שימלוך על כל ישראל, נוצר צורך להמליכו על כל העולם, כדי שגם אותם גלגולים יהיו נתונים למרותו.

מנין עם ישראל כמספר המלאכים

מספר מחנות ישראל והדגלים, כמספר המלאכים בארבעה מחנות שכינה, ועל כן אמר במספר שמות, כלומר במספר המלאכים, כן היו ישראל באותו מעמד הקדוש מלאכים גופנים

כאן למטה, כמספר המלאכים המשרתים במרום, וזה שאמר תפקדו אותם לצבאותם, כלומר נגד צבאות השמות, כי ישראל צבאות מטה נגד צבאות מעלה.

"תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם" (א, ג)

אסור למנות הציבור אם בכללות אם לגולגלותם, כי עד עתה נמצא כל יחיד בתוך כלל הרבים

רבנו בחיי מבאר, מדוע אסור למנות הציבור אם בכללות אם לגולגלותם, כי עד עתה נמצא כל יחיד בתוך כלל הרבים, ולפיכך ניצול מדין שמים בזכות הכלל, אבל ברגע שמונים ופורטים את הכלל להרבה יחידים, אז נידון כל יחיד לבדו. ומסופר על הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק, שכשחלה את חוליו האחרון נשאל מחכם גדול אחד, אם כדאי שיתפללו עליו בישיבות ובתי כנסיות ויאמרו תהלים לרפואתו, והשיב, שמוטב לא להתפלל במיוחד עבורו, כי על ידי זה יפרד מתוך הכלל, והתביעה עליו בשמים תהיה גדולה יותר, כאשר ידונו אותו לפי מעשיו, שלא בתוך כלל ישראל.

לפי זה מובן, שכאשר דוד מנה את העם, נפרדה החבילה של כלל ישראל, והיה כל יחיד נידון כבודד, כיון שכך, נתרבתה עליהם מידת הדין, ומימלא נדונו במגיפה.

ויש להביא כאן את מה שכתב הזוהר על ענין השונמית שאמר לה אלישע היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת, (מלכים ב' ד' יג) מה ענתה לו השונמית כאשר אמר לה היש לך לדבר אל המלך ומה בכך אם בתוך עמה היא יושבת, אלא שכאן מביא הזהר הקדוש שהיה זה ביום ראש השנה ואמרה לו אני כלולה בתוך עמי ואם תתפלל עלי לבד יזכרו עוונותי ביחידות וכך אני כלולה בתוך הכלל (מוסר חכמים).

הרמזים והסודות בשמות השבטים

"לְרֵאוּבֵן אֶלְיָצוֹר בֶּן שְׁדִיאוֹר" (א, ה) מה הצור סובל כל מה שבבית, כך הקב"ה סבל עוונות של ראובן ומחל לו כשעשה תשובה, וממי למד מיהודה כשאמר הוציאוה ותשרף וזהו שד"י או"ר השלך לאש ואז הודה וגרם ג"כ לראובן להודות.

"לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינדָב" (א, ז) שירד נחשול של ים בטרם נבקע, ונו"ן מתחלף בלמד, בן עמינדב, לכך נעשה נדיבו של הקב"ה, לכך זכה יהודה למלכות היתה יהודה לקדשו (תהלים קיד' א') מלמד שקידש שמו של הקב"ה על הים לכך ישראל ממשלותיו נעשה מושל לישראל. ועיין בזוהר הקדוש פרשת נשא, קכ"ד ע"ב שהביא על צניעותם וקדושתם של בני ישראל הזכרים והנקבות במצרים, שבמי מרה השליכו עץ עם שם ה' למים ושתו כולם ויצאו נקיים, והוברר

שהנקבות נשמרו מן המצרים והזכרים נשמרו מן המצריות והוסר חשד ישראל בנושותיהם, והוסר לעז המצרים שהיו מקטרגים ואומרים שבניהם של ישראל צאצאיהם הם, ומיד כשנבדקו ונמצאו נקיים, ייחד הקב"ה שמו על ישראל, וזה שכתוב במי מרה שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו, עכ"ד הזוהר הקדוש, עי"ש. (מוסר חכמים)

"לְיִשְׁשָׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּן צוּעַר" (א, ח) שנתנו התורה בלבם. בן צוער - שקבלו עליהם טורח צער של כל ישראל שהיו שואלים ומשיבים להם ועיין להרב חיד"א ז"ל בס' נח"ק שפירש כל שמות נשיאי השבטים עד"ז משם מהר"א מגרמיזא ז"ל, וסוף דבריו כתב וז"ל וראיתי להקדוש רבנו שלמה אסתרין ז"ל בפירושו כ"י ז"ל שמעתי שבכל מטה האמצעי של ד' דגלים נזכר בסוף שמותיהם א"ל בדגל יהודה האמצעי נתנאל, בדגל ראובן האמצעי שלומיא"ל, בדגל אפרים האמצעי גמליא"ל, בדגל דן האמצעי פגעיא"ל, לקיים מה שנאמר כי אני ה' שוכן בתוכם, וכן באו בנשיאים בחנוכתם זה אחר זה, נתנאל ביום ב' שלומיא"ל ביום ה', גמליאל ביום ח' פגעיא"ל ביום י"א וכשתצרף ב' ה' ח' י"א עולה כ"ו כשמו הקדוש שעולה כ"ו.

"לְבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמֶע בֶּן עֲמִיהוּד" (א, י) הוא היה סבו של יהושע בן נון, ככתוב בדברי הימים (א): עמיהוד בנו, אלישמע בנו, נון בנו, יהושע בנו. (צל העדה)

"לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמֶע בֶּן עֲמִיהוּד" (א, י) על שם מעשה יוסף הצדיק, אמר הקב"ה אלי שמע יוסף שציוותיו על הזנות ולא שמע אל אדונו אמר הקב"ה עמי היה שכבש את יצרו לעשות רצוני, ומה שכר גמלו האל, על שקידש שמו של הקב"ה, שפדאו צורו ונעשה מלך.

"לְגַד אֱלִיָּסָף בֶּן דְּעוּאֵל" (א, יד) ראיתי בספר אמרי נעם ויצא שכתב, דגד זכה שנקבר משה רבנו בחלקו לפי שכשמינה ראש דגל לדן, היה יכול גד לומר אני בכור לזלפה ודן בכור לבלהה למה אני איני ראש דגל כמוהו, ולא דיבר נגד משה רבנו, לכן כתיב אליסף בן דעואל, וכתוב ברי"ש רעואל, שעלה זכה לדיע אל שהוא משה רבנו שיקבר בחלקו.

"אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה" (א, טז)

כלם היו צדיקים והם היו בנתינת עשרת הדברות

ביו"ד כתיב מלמד שכלם היו צדיקים והם היו בנתינת עשרת הדברות שהרי בויקח קרח קרא מועד כתיב חסר יו"ד על שהיו רשעים.

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים" (א, יז)

השביע הקב"ה את משה ואהרן שלא יטריחו על הציבור

מלמד שהשביעו אותם שלא יטריחו על הציבור, שכן מצינו לקיחה לשון שבועה.

"וַיִּתְּלָדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם" (א, יח)

כל איש מבני ישראל עבר לפני משה רבנו ואחיו קדוש ה'

עצם הדבר שכל איש מבני ישראל עבר לפני משה רבנו ואחיו קדוש ה', והוא נודע אליהם בשמו ושם אבותיו "בכתב בני ישראל", היה זה בשבילו זכות גדולה, שכן הם שמו עליו עיניהם לטובה, ובקשו עליו רחמים, להרבות ולהגדיל את מספר בני ישראל. (רמב"ן).

"לְגַלְגַּלְתָּם" (א, יח)

הזכרים הנאה לעולם שאין העולם מתקיים אלא בשבילן

מה גולגולת זו יש בה דברים הרבה משובחים, עיניים לראות אזנים לשמוע, פה לטעום וחוטם להריח והן כולן הנאה לגוף, כך הזכרים הנאה לעולם שאין העולם מתקיים אלא בשבילם, ועוד שהברית תלויה בזכר.

"בְּנֵי נִפְתָּלִי תוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם" (א, מב)

כאן נאמר בני נפתלי ולא לבני, כמו שנאמר - בשאר השבטים

דייק בספר פה קדוש לגאון רבי יצחק מוולוז'ין זצ"ל, שכאן נאמר בני נפתלי ולא לבני, כמו שנאמר - בשאר השבטים, והנצי"ב בספר העמק דבר כתב, שמעתי מפי חותני הגאון מוהרי"ץ זצ"ל בשם האר"י הקדוש, שמתחילה היו מניחין כל הפתקאות לכל ישראל בתיבה אחת גדולה, ואחר כך באו כל הנשיאים כל אחד בתיבה שלו, ובוררים כל אחד הפתקאות, וכל נשיא שמצא אחד משבטו היה מטיל בתיבתו, ואחר כך מנה מה שנתקבץ בתיבתו, משום הכי כתיב בכולהו לבני, פירוש זה הפתקה שייך לזה השבט, אבל בני נפתלי האחרון לא היה נשיא שלו בורר כלל, אלא כל שבטו נשאר בתיבה הגדולה, משום הכי כתיב בני.

ויש מתרצים לפי שבנפתלי היו בנות יותר מבנים, לכך ברכו יעקב בלשון אשה, נפתלי אילה שלוחה הנותן (בראשית לט' כא') ראשי תיבות אשה, ותדע לך שכן הוא שהרי כשמתו ששים רבוא אנשים, ולא נשים אז נתרבו נשים יותר מאנשים, לכך כתיב בפנחס בני ולא לבני כי נתרבו בנות יותר מבנים.

"אַלֶּה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן... וַיְהִיו כָּל פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וַיְהִיו כָּל הַפְּקָדִים" (א, מד - מו)

שלוש פעמים חזר הכתוב ושנה אותן הלשונות

שלוש פעמים חזר הכתוב ושנה אותן הלשונות, לפי שכאן מרומזים שלושת הטעמים של הציווי לפקוד את ישראל: (א) כדי שיעברו לפני משה ואהרן ויזכרו בשמותיהם, וישומו עליו עיניהם לטובה. (ב) כדי לקבוע מי ראוי לצאת למלחמה, וכמה מספרם. (ג) כדי להודיע כמה גדולים חסדי הבורא, כי משבעים נפש שירדו מצרימה, יצא מחנה עצום ורב של למעלה מששים ריבוא, אחרי תקופה קצרה. (כתב סופר)

"וְאֵת רֵאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (א, מט)

גם בני תורה צריכים לראות עצמם שונים ונבדלים ומורמים מעם

רש"י: כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבד. שבט לוי נמנה לבד ועליהם מוטלים חובות נעלות יותר, וברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל מביא שתופשי התורה בימינו הם כשבט לוי, ונראה שגם בני תורה צריכים לראות עצמם שונים ונבדלים ומורמים מעם, ולעולם לא יוכלו להשוות ולכדוק מעלתם מול וביחס לבני ישראל כי הם כלווים ונדרשים למלאות חובותיהם ביתר דייקנות. (מוסר חכמים)

"וּבְנִסְעֵי הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְחַנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן יִקְיְמוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת" (א, נא)

הזכיר השם המפורש שתי פעמים למפרע, להורות על מדת הדין שהיא מתוחה על הזר הקרב

ה'לוים ו'בחנות ה'משכן י'קמו ר"ת הו"ה למפרע אותו ה' הלוים, ו'הזר ה'קרב י'ומת, כבר הודעתך כי בכל מקום שתמצא השם למפרע בהיפך אותיותיו מורה על מדת הדין, כי כן הזכירו המן הרשע בהיפך אותיותיו, וכל זה איננו שוה לי, ונהפכה מדת הדין עליו, והנה בכאן בענין עבודת הלוים הזכיר תחלה בכתוב הזה השם הנעלם, ואחר כך הזכיר השם המפורש שתי פעמים

למפרע, להורות על מדת הדין שהיא מתוחה על הזר הקרב לעבודת הלוים כענין שנאמר בעוזה.
(דברי הימים יג' י')

והלויים יחנו סביב למשכן, ויאמר ה' לאדם לעבדה ולשמרה, לעבדה מבפנים ולשמרה מבחוץ,
לעשות גדרים וסייגים לשמירת הגן שלא יכנסו כחות הטומאה לפנים, וזהו סוד שמירת
המקדש שצוה הקב"ה לכהנים וללויים, והנה הכל רמוז פנימי וחיצון.

אמר הכתוב בשמירת המקדש תמיד, ואתה ובניך לפני אהל מועד, כלומר כהנים לויים שומרים
במקדש תמיד ואתה ובניך אתך, אשרי יודעי הסתרים, לפי שסביב למשכן יש כמה מחנות
של טומאה.

"וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת" (א, נא)

הזר הקרב הוא יצר הרע

לית זר אלא יצר הרע דדמיא לכל חיין ועופין דורסים, מאן דאית ביה מום לא יקרב והזר הקרב
יומת והיינו ממז"ר מו"ם זר, מום נוקבא זר זכר.

"אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל דְּגָלוֹ לְצַבְאָתָם" (א, נב)

סגולת הסדר הוא גורם חשוב בנושר ההשתלמות

מי שמרושל בהתנהגותו ואיננו מסודר ומדויק במעשיו, הריהו גם מבלבל בדעתו ובמחשבתו,
ואיננו מוכשר לעבודה קבועה ויציבה. אדם צריך לדקדק בסדרו ביום צאתו לדרך כביום
בואו, ויש גם איזה רמז לזה בהלכה: - הדס שוטה - זה ששלושת העלים שבגבעול שלו אינם
כסדרם, כן אנו מוצאים שכל התורה מבוססת על הדיוק והסדר, רגע אחד מבדיל בין שבת
לחול, נימא אחת מבדילה בין שחיטה כשרה ושחיטה פסולה, טפה אחת מבדילה בין מקוה
כשרה למקוה חסרה, צעד אחד מבדיל בין מחנה לויה למחנה שכינה, הלויים מוזהרים שלא
לעשות עבודת הכהנים, והכהנים מוזהרים שלא לעשות עבודת הלויים, הלויים מוזהרים שלא
יעשה אחד את מלאכת חברו, איש איש על עבודתו ועל משאו, איש על מחנהו ואיש על דגלו,
איש איש ליעודו ולתפקידו המיוחד שלו, והכל יבוא על מכונו הראוי. (ר' שמחה זיסל מקלם)

"איש על דגלו" - בוא וראה איך חיבבן ושמרון ונצרן

אמרו במדרש: אשרי האזניים ששמעו עד היכן שמר ועד היכן נצר הקדוש ברוך הוא את
ישראל: "יצרנהו - כאישון עינו!" בוא וראה איך חיבבן ושמרון ונצרן, שאמר לו הקדוש

ברוך הוא למשה: אמור להם שיעשו לי משכן, ואשכון ביניהם. ולא עוד, אלא שאעשה אותם דגלים, שנאמר: "איש על דגלו!"

ראו ישראל את רבבות המלאכים מוכתרים בדגלים נתאוו גם הם לדגלים ונתן להם הקב"ה

כך אמרו במדרש: בשעה שנגלה ה' על הר סיני, ירדו עמו רבבות של מלאכים, שנאמר: "רכב אלהים רבותיים אלפי שנאן ה' בם סיני בקדש", והיו כולם מוכתרים בדגלים, שנאמר: "דגול מרבבה". כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים. אמרו: הלוואי כך אנו נעשים דגלים כמותן! שנאמר: "הביאני אל בית היין" זה סיני, שניתנה בו התורה שנמשלה ליין - "ודגלו עלי אהבה". אמרו: הלוואי הוא מגדיל עלינו אהבה בדגלים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: מה נתאוויתם, להעשות דגלים, חייכם, שאני ממלא משאלותיכם, שנאמר: "ימלא ה' כל משאלותיך" מיד הודיע הקדוש ברוך הוא ואמר למשה: לך ועשה אותם דגלים כמו שנתאוו.

נתבונן בדברים, ונשתומם: מעמד הר סיני, ההר בוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל, וקול שופר חזק מאד, וקול ה' בכח קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים. נפתחו לפני ישראל השמים ושמי השמים ובורא העולם מתגלה לעמו ללמדם תורה ומצוות, כל העם זוכה לראות מראות אלהים והגיעו לדרגת נבואה, ושמע את הקול מדבר מתוך האש הגדולה ונפשם יוצאת בדברו, ובכל המעמד הנורא והמפעים, עיניהם וליבם נתונים רק לדבר אחד: שהמלאכים העומדים סביבם מעוטרם בדגלים... ולזה הם מתאווים.

עבודת ה' התורה והמצוות, מאחדות את כולנו להיותנו עם אחד

ואפשר לבאר ע"פ מש"כ מרן החיד"א זצ"ל, כי גם לימים האלו ממש, הימים שמראש חודש סיון ועד לחג השבועות הבא עלינו לטובה, ישנה סגולה מיוחדת, שראוי ורצוי לנצלה. שכן בראש חודש באו בני ישראל למדבר סיני "ויחן שם ישראל נגד ההר", ופרש רש"י: "כאיש אחד, בלב אחד. ומני אז מסוגלים ימים אלו לקניית אחדות בעם ישראל - לשלום בית של קיימא, להתקרבות ושותפות אמת במשפחה, להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לאהבת רעים ומתיחת קו על יריבויות נושנות, ולפיוס בין פלגי העם לכל שבטיו ועדותיו: "כאיש אחד, בלב אחד!"

זה הזמן לניצול רוח האחוה המושפעת ממרום, ומרן החיד"א זצ"ל מבטיח כי מי שיעשה בימים אלו צעד לקראת השלום והאחוה, יסייעו לו מן השמים בכפל כפלים!

אולם פרט נוסף ישנו בסגולת השלום והאחוה שהיתה בימים ההם ומקרינה לזמן הזה: "ויחן שם ישראל – נגד ההר", השלום והאחוה היו במבט אל הר סיני, אל התורה ונותן התורה. וכך אנו מוצאים גם בפרשתנו, פרשת במדבר: "איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" – מנגד סביב לאוהל מועד יחנו. לכל שבט היתה ייחודיות משלו, דגל משלו, מקום בפני עצמו. מה איחד את השבטים, מה היה הברית התיכון, שכולם חנו סביב לאוהל מועד, מקום עבודת ה', מקום הלוחות והתורה.

ישנם בעם ישראל שבטים שונים – שבט יששכר עסק בתורה, שבט זבולון עסק בסחורה וכו'. אבל עבודת ה' התורה והמצוות, מאחדות את כולנו להיותנו עם אחד, כמנורה של פרקים. וא"כ זו היתה מטרתם של עם ישראל להיות כדגלים מאוחדים יחד סביב המשכן והקודש אפי' שלכל אחד הייחודיות שלו, כולם מתאחדים סביב התורה בלב אחד כאיש אחד.

ובספר "צרור המור" הביא מדרשי חז"ל שתאווה זו שהתאוו ישראל לדגלים היא מצד מדרגה יותר גדולה מאמירת נעשה ונשמע ומתן תורה והקמת המשכן וכליו וראו דמות יוצרם בדגלים ורצו להדמות אליו, פלא פלאות.

הסוד שיש בדגלים – דגל יהודה במזרח בדמות אריה ועמו מטה יששכר וזבולון, דגל ראובן בדרום ובדמות אדם הדומה לדודאים ועמו מטה שמעון וגד, דגל אפרים במערב ועמו מטה מנשה ובנימין, דגל דן בצפון ועמו מטה אשר ונפתלי

דע אחי חביבי סוד הדגלים, הנה ד' דגלים הם כנגד ד' חיות אשר נושאות את כסא הכבוד בד' פנים.

דגל יהודה אריה.

דגל ראובן אדם.

דגל אפרים שור.

דגל דן נשר.

דגל מחנה יהודה היה נוסע תחלה ועמו מטה יששכר וזבולון, להיות דוגמת מחנה גבריא"ל אוריא"ל שמעיא"ל לפני השכינה, וכולם נקראים מחנה גבריא"ל.

דגל מחנה ראובן היה בדרום. ועמו מטה שמעון וגד, והיו דוגמת מחנה מיכאל"ל כוכביא"ל פדיא"ל מימין השכינה, ושלשתם נקראים מחנה מיכאל.

דגל מחנה אפרים ועמו מטה מנשה ובנימין, והיו דוגמת מחנה רפא"ל זביא"ל אחזיא"ל מאחורי השכינה, ושלשתם נקראו מחנה רפאל.

דגל מחנה דן צפונה ועמו מטה אשר ונפתלי, והיו דוגמת מחנה אוריא"ל דניא"ל רמא"ל משמאל השכינה, ושלשתם נקראו מחנה אוריאל.

ועתה נביא סוד הדגלים כמובא בילקוט ראובני: אומר לך דברים בכסא הכבוד ובד' מחנות שכינה. ואשא עיני וארא והנה אדם בא, ושאלתי לו מי הוא הבא לקראתינו, וא"ל מלפני הקב"ה יצא וממתיבתא דרקיעא הוא, והלך זה ובא זה ואמר שם במתיבתא דרקיעא כשהיו ישראל במדבר היו מקיפים ענני כבוד עליהם, אחד לפניהם ואחד לאחריהם ושניים משני הצדדים, ואחד למעלה מפני החמה והצנה, ואחד לפניהם משפיל את הגבוה ומגביה את הנמוך כדי שלא יכשלו.

וגם ראו שם אותו שהיה בראש הדגל ואור השכינה קבועה בתוכו, ושאלו היאך היה הסדר קבוע, והשיבו ארבעה דגלים הם.

דגל יהודה למזרח ודומה לאריה הוא שנאמר גור אריה יהודה, והיה על ראש הדגל דמות אריה ויוצא למעלה, והיו בו עוד ווים של זהב כדמות סייף, ועל הסייף היה הקב"ה מוריד אמה של ענן ה' וכתוב בו ג' אותיות מן ג' אבות העולם - א' מן אברהם, י' מיצחק, י' מיעקב, וסימן איי והיו אותיות הללו מזיו השכינה.

בדרום היה ראובן והיה על ראש הדגל דמות אדם הדומה לדודאים ועליו דמות ווים של זהב כדמות סייף, ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות מן אבות העולם, ב' מאברהם, צ' מיצחק, ע' מיעקב, וסימן בצ"ע והיו אותיות הללו מזיו השכינה.

במערב היה חונה דגל אפרים ימה והיה על ראש הדגל ווים של זהב. ודמות דגל דן - נחש, ע"ד סייף ודמות הדגל בה צורה של דג ע"ש וידגו לרוב. ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות מג' אבות העולם - ר' מאברהם, ח' מיצחק, ק' מיעקב, וסימן רח"ק והיו אותיות הללו מזיו השכינה.

בצפון דגל מחנה דן שנאמר דגל מחנה דן צפונה. ועל ראש הדגל ווים של זהב, ודמות דגל דן נחש ע"ד יהי דן נחש עלי דרך, כדמות סייף, ולמעלה מן הסייף אמה מן הענן וחקוק בו שלש אותיות מן ג' אבות העולם - מ' מאברהם, ק' מיצחק, ב' מיעקב, והיו האותיות הללו מזיו השכינה. נשאר ה' מאברהם. הוסיף הקב"ה י' משמו וברא את העולם שנאמר כי ביה ה' צור עולמים. העמיד הקב"ה עמוד הענן למעלה מן הארון שהדגלים מסבבים אותו שנאמר סביב

הדגלים רומזים לנו, שלא יתבייש אדם בעבודת השי"ת, אלא ירים עצמו כדגל ויחזק לבו לקיים מצות השי"ת. כמ"ש (דברי הימים ב' פ' יז) ויגבה לבו בדרכי השם, וכן אמר רשב"י זיע"א בזה"ק (בראשית דף ד ע"א) אשריו לאדם שלא יכנס בכבושה בעוה"ב, ואשריו לאדם אם הוא תקיף וחזק כעמוד ברזל בעוה"ז על מצות התורה שלא יבוש לקיים מצות התורה, ועוד כמו שכל שבט ושבט היה לו דגל בפני עצמו ונתרבה שמחתם. כך בזמן הגאולה ירים השי"ת את דגל ישראל מבין האומות, וידרכו על האומות כזבל ואשפה תחת בני ישראל. כמ"ש והיו מלכים אומניך, וכן כמו שלכל שבט היה דגלו בצבע אחר, כך עכשיו בגלות אפילו שישאל מפורים ויש מנהגים וחילוקי דינים ביניהם, אבל בזמן הגאולה יהיו כולם בלב אחד והלכה ברורה ולא זה אוסר וזה מתיר, כי אליהו הנביא זל"ט יתרוץ כל הקושיות ובעיות כמ"ש רז"ל "תיק"ו" ר"ת תשבי יתרוץ קושיות ובעיות, וכולנו נהיה לאגודה אחד לעבדו שכס אחד אמן.

"ארבע דגלים" - כנגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה ושמות של ד' ראשי דגלים הם יהודה ראובן אפרים דן ר"ת אדי"ר רמז לשכינה השרויה בתוכם דכתיב אדיר במרום ה'.

"איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו"
(ב, ב)

כמו הסדר שצוה יעקב במצרים שישאו ארונו, כך תאמר להם והם מכירים מקומם, כל אחד נוטל לפי כבודו, שני סימנין היו לכל דגל ודגל, אחד המפה צבועה כצבע אבנו באבני האפוד, ואחד על המפה רקומה דמות חיה שברך אותם אביהם יעקב

ארז"ל היה לו לומר איש על דגלו יחנו מהו שכתוב באותות לבית אבותם. ופירש בעל מדרש תנחומא שמשוה רבנו ע"ה היה מיצר ודואג על זה הענין, שאמר יהיה קנאה בין השבטים, שראובן אומר אי אפשי לטול דגלים מצד מזרח או מצד מערב, וזה אומר כך וזה אומר כך, והקב"ה גלוי וידוע לפניו שמשוה מיצר, אמר לו הקב"ה למה לך צער כל כך, כמו הסדר שצוה יעקב במצרים שישאו ארונו, כך תאמר להם והם מכירים מקומם, כל אחד נוטל לפי כבודו, וזה הרמז איש על דגלו באותות לבית אבת"ם דייקא, כמו שיש להם סימן מיעקב שנשאו כך יעשו בזה הזמן. אז שמח משה שמחה גדולה שאין להם קנאה אלא אדרבא אהבה, וז"ש הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהב"ה. והקב"ה עשה להם שנתן להם דגלים כמלאכי השרת כמ"ש דגול מרבבה, וכל אחד עשה מפה צבועה על דגלו כדי שיכירו מרחוק כל דגל ודגל, ושני סימנין היו לכל דגל ודגל, אחד המפה צבועה כצבע אבנו באבני האפוד, ואחד על המפה רקומה דמות חיה שברך אותם אביהם יעקב.

יעקב צוה בקבורתו שיהודה, ויששכר, וזבולון, ישאו מן צד מזרח.

ראובן, שמעון, וגד, מן צד דרום.

אפרים, ומנשה, ובנימין, מן צד מערב.

דן, ואשר, ונפתלי, מן צד צפון.

יוסף אל ישא ארוני מפני כבוד המלכות ולוי לא ישא מפני כבוד השכינה שעתיד לטול הארון. במקומם ישאו מנשה ואפרים מפני שהם בכלל שבטים, כמ"ש אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי.

מה היה צבע המפה

ראובן היה צבע מפתו כמו אודם.

שמעון היה צבע מפתו כמו פטדה.

דגל לוי שהיה מנשה במקומו היה צבע מפתו כמו ברקת.

יהודה היה צבע מפתו כמו נפה.

יששכר צבע מפתו כמו ספיר.

זבולון היה צבע מפתו כמו יהלם.

בנימין צבע מפתו כמו ישפה.

דן צבע מפתו כמו לשם.

נפתלי צבע מפתו כמו שבו.

גד צבע מפתו כמו אחלמה.

אשר צבע מפתו כמו תרשיש.

אפרים צבע מפתו כמו שהם.

וזש"ה באותות לבית אבותם שכתוב למשפחתם לבית אבותם. וצורת חיה שברך להם אביהם, על מפת ראובן היה דיוקן של גבור ורועה עזים כמ"ש ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר ע"ז אל תקרי עז בקמ"ץ אלא עז בצר"י וקשה כמו עזים. ומפני זה היה על מפה שלו צורת עזים שרועה אותם. ויש אומרים שעל מפתו של ראובן היו דודאים.

על מפתו של שמעון היה דיוקן של חרב כמ"ש כלי חמס מכרותיהם זה חרב.

על מפתו של מנשה היה דיוקן של שור כמ"ש בכור שור"ו הדר לו.

יהודה היה על המפה שלו דיוקן של אריה כמ"ש גור אריה יהודה מטרף וגו'.

יששכר היה על מפה שלו דיוקן של חמור כמ"ש יששכר חמור גרם.

זבולון היה על המפה שלו דיוקן של ספינה וים כמ"ש זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניות וירכתו על צידן.

בנימין היה על מפה שלו דיוקן של זאב כמו שכתוב בנימין זאב ישרף.

דן היה על מפה שלו דיוקן של נחש כמו שכתוב יהי דן נחש עלי דרך.

נפתלי היה על מפה שלו דיוקן של אילה כמ"ש נפתלי אילה שלוחה וגו'.

גד היה על מפה שלו דיוקן של ד"ג, ג"ד אותיות ד"ג. ויש אומרים שהיה בקבוק על מפה שלו כמ"ש קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן וגו' וכתוב והמן כזרע ג"ד הוא.

אשר היה על מפה שלו דיוקן של אילן זית וספל של שמן כמ"ש וטובל בשמן רגלו וגו'.

אפרים היה על מפה שלו דיוקן של ראם כמ"ש וקרני ראם קרניו וגו'.

וידוע שהשבטים נקראו חיה. וז"ש איש על דגלו באותות לבית אבותם.

הדגלים בעולמות העליונים

איש על דגלו, לעילא איתחם תחומין מיכאל מימין, גבריאל משמאל, אוריאל מלפניו, רפאל מאחוריו, כן למטה דגל מחנה יהודה כנגד מחנה מיכאל, דגל מחנה ראובן כנגד מחנה

אוריאל, דגל מחנה אפרים כנגד מחנה רפאל, דגל מחנה דן כנגד מחנה גבריאל.

כלם יחד מודים ומהללים יהי כבוד ה' לעולם

עם ישראל מפוצל לעדות שונות וכתות שונות כל קבוצה לפי מנהג אבותיה, אבל סביב אהל מועד מקום השכינה, שם יחנו בני ישראל, היינו אמצעי ההתקרבות לשכינה שונים הם ברם

מטרת כלם סביב אהל מועד יחנו היינו מקום השכינה עצמה מצויה חונים כל ישראל.

וכעין אלו הדברים אמר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל כי יש המקדימים ברוך שאמר להודו ויש המקדימים הודו לברוך שאמר, אבל כלם יחד מודים ומהללים יהי כבוד ה' לעולם.

"וְהַתְּנִים קַדְמָה מְזַרְחָה דְּגַל מַחֲנֵה יְהוּדָה" (ב, ג)

טעם לסדר הדגלים

טעם לסדר הדגלים על זה האופן כבר דיברו בו הראשונים איש לפי שכלו, והקרוב אלי לומר בזה שהם על סדר ארבע מדריגות הכוללים כל שלישות אנושי והם קנין החכמה, ואחריה קנין המדות, ואחריהם קנין הגבורה, ואחר כולם קנין העושר, כי כך סדרם הרמב"ם. וחז"ל אמרו (נדרים לח א) אין השכינה שורה כי אם על חכם, עשיר, גבור, ועניו, כי הענוה ראש לכל המדות על כן הדגלים אלו שבאו להשראת השכינה אשר בתוכם סדרם על זה האופן איש איש על מעלתו לומר לך ראוי אלו שתשרה עליהם השכינה כי כל ארבע מעלות אלו נמצאו בהם:

יהודה יששכר זבולון ראשונה יסעו, כי מהם תצא תורה. על כן נאמר כפל קדמה מזרחה להורות כי מהם תצא אור התורה כי ביהודה נאמר (בראשית מט י) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, אלו ראשי גלויות ונשיאי ארץ ישראל (סנהדרין ה. עיין שם), ואין מחוקק אלא תורה שנאמר במשה (דברים לג כא) כי שם חלקת מחוקק ספון, וכתוב (משלי לא ה) פן ישתה וישכח מחוקק. והחונים עליו מטה יששכר שנאמר בו (דברי הימים - א יב לב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. מטה זבולון שנאמר בו (שופטים ה יד) ומזבולון מושכים בשבט סופר. ועוד שיהיה מחזיק ידי יששכר ועל כן לא אמר ועליו מטה זבולון, כי לא רצה לעשותו טפל למטה יששכר להורות שהלומדה והמחזיק בלומדיה שקולים המה. ונאמר בהם ראשונה יסעו, כי להם משפט הראשית במלחמה כי מלחמתן של ישראל אינן בחרב וחנית כי אם צריכין להיות חמושים מזוינים בחמשה חומשי תורה שנחלקו לשבעה ספרים דהיינו מזוינים, והיא כלולה במספר עשרים ושבע אותיות כמספר ראשי תיבות של יהודה יששכר זבולון לומר לך שזכות התורה מסייעתן במלחמה והם ראש דגל המורה על הנצחון:

דגל מחנה ראובן שמעון גד תימנה, שנקרא דרום על שם דר רום שהשמש דר ברומו כך כל הנכנע בטבע לסוף הקדוש ברוך הוא מגביהו וההכנעה ראש לכל המדות הטובות, ומדה זו היתה אצל ראובן כי הוא הודה ולא בוש במעשה בלהה כמו שאמרו חז"ל (עיין סוטה ז ב) מי גרם לראובן שיודה וכו' כמו שמביא רש"י בפרשת וזאת הברכה (דברים לג ז) וזה נמשך מן מדת הענוה כי כל גבה רוח הוא בוש מלהודות על האמת. ומן שמעון היו מלמדים וסופרים ועניים אשר בהם ההכנעה מצויה יותר מבזולתם. וכן גד היה בעל צדקה שנאמר בו (דברים לג כא) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, רצה לומר כי משפטיו דהיינו על פי שורת המשפט לא היה צריך לילך כי אם עם ישראל ולא בראש החלוץ ועל צד הצדקה הלך לפניהם כצדקת ה' ההולך לפני מחנה ישראל, וכדי שלא תאמר שמא מחמת גובה לבם הלכו בראש תלמוד לומר (בראשית מט

יט) גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. הגדוד הלך בעונה כעקב זה המורה על גדר העונה שנאמר (משלי כב ד) עקב ענוה יראת ה':

דגל מחנה אפרים מנשה ובנימין ימה ושלישים יסעו, כי מעלת הגבורה שלישית וכתוב בהם (תהלים פ ג) לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך וגו', כי יוסף בכור שור אשר לו הכח והגבורה, ובנימין זאב יטרף, וקנין זה הולך ופוחת כי מיום ליום תש כוחו של אדם מצד התכת הליחה השרשית כי יום המות מתחיל מיום הוולדו על כן חנייתם לרוח מערבי כי באותו רוח השמש הולך וחסר:

דגל מחנה דן אשר נפתלי צפונה. אשר משם זהב יאתה ושלושתן היו בעלי עושר שנאמר (בראשית מט כ) מאשר שמנה לחמו וכתוב (דברים לג כג) נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' היא תעשיר. ושבת דן עשה עגלי זהב בעבור רוב זהב שהושפע להם, ועל כן היה מאסף לכל המחנות. וקנין זה הפחות שכולם לכך נאמר בו לאחרונה יסעו. ופניית כולם אל השכינה שבאמצע כי כולם כאחד טובים כשמשמשין בהם לשם שמים. ויהודה ראש דגל כי הוא מלך ונקרא גור אריה, על כן דינו לילך בראש במלחמה, וכן דן גור אריה הלך באחרונה כי עיקר המלחמה פנים ואחור, וראובן בכור ראש דגל, וכן אפרים ראש דגל כי יוסף הבכור. (כלי יקר)

"מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלף" (ב, ז)

התומך בתורה שכרו גדול כמו העוסק בתורה

מטה זבולן - ולא אמר ומטה כדרך שנאמר באחרים, לפי שזבולון היה מפרנס ליששכר, ללמדך שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לפיו של יששכר לפיכך לא עשהו טפל לו לומר ששכרו גדול כמותו.

כתב רבנו יהושע אבן שועיב: ושמעתי מרבותי שכבר היה מעשה בדורות שעברו בשנים שהסכימו שיעסוק האחד בתורה והשני בפרקמטיא ושיחלקו בכאן ובעולם הבא, וכשנפטר החכם בכה עליו חברו, זכור מה שהסכמנו, והעידו שראו למת ששחק ממנו והרכין בראשו להודות על הענין.

"דגל מחנה ראובן" (ב, ח)

ענין ארבע רוחות העולם, ארבע חיות מסביב לכסא, וסדר הדגלים

ומזבא במדרש ועתה בפעם הזאת אודיעך כוחי אשר נתחזקתי ונתאמצתי מפי אליהו ז"ל שבא אלי ושאלתיו, מהו ה' בחכמה יסד ארץ (משלי ג' יט) ואמר לי שנו במתיבתא דרקייעא לפני הקב"ה ברא הקב"ה ארבע רוחות מזרח מערב צפון דרום.

מזרח - משם האור יוצא.

מערב - אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום יוצאים בעולם.

דרום - טללי ברכה וגשמי ברכה.

כך סובב לכסא ארבע חיות ולמעלה מהם כסא הכבוד, וכסדר הזה אמר הקב"ה למשה כשעלה לרקיע לעשות דגלים, אמרתי לאליהו הנביא ז"ל אדוני נאמר לך דברים בכסא, ואמר לי יבוא אדם אחד ויגיד חלקו לי, וקודם צאתי משם והנה צורת אדם בא ושאלתי לאליהו ז"ל מי הוא זה, ואמר לי גדול הוא ממני וברכתי את ה' ואמרתי זה יוציאני מאפילה לאורה, וקודם התחיל לדבר הלך אליהו ז"ל, ומיד התחיל זה ואמר ארבע מחנות הם,

החיה ששמה אד"ם ממחנה גבריאל ודגל מחנה יהודה למזרח,

החיה ששמה שור ממחנה רפאל ודגל מחנה אפרים למערב,

החיה ששמה אריה ממחנה מיכאל ודגל מחנה ראובן לדרום,

החיה ששמה נשר ממחנה אוריאל ודגל מחנה דן לצפון,

ובפני שור תעשה פני כרוב, כי בקשת יחזקאל להיות כרוב, רוצה לומר בקש רחמים ונהפך לכרוב, וזה רמז אנפי רברבי ואנפי זוטרי.

וכתב הנועם אלימלך (ר"פ במדבר, באמצע דבריו) דנשמות ישראל הם למעלה מהמלאכים, וכל עולם הוא כסא לעולם שלמעלה הימנו, והמלאכים הם מרכבה לעולמות שלמעלה מהם. וידעו ישראל שנשמותיהם הם מרכבה וכסא לעולמות העליונים, אבל לא ידעו שגם הגוף של האדם צורך בו לקשר עולמות תחתונים, ולהיות מרכבה לעולמות העליונים. וכשראו את דגלי המלאכים כשהם מרכבה לעליונים, התאוו שגם גופי ישראל יזכו להיות מרכבה לשכינה עיי"ש.

כלומר שבמעשה המשכן והדגלים שסביבו, זכו ישראל שגם גופותיהם יתקדשו לצורך גבוה, בבחינת בכל דרכיך דעהו, וכמו ששורש נשמתם הוא כסא ומרכבה לשכינה, כן גופם, כאשר מתקדש, וכל הצטרכותיו ניתנים לו לשם שמים, לצורך עבודת הבורא ית"ש. - ושכנו ישראל בדגליהם סביב למשכן, בכדי שקדושת המשכן תתפשט מנשמותיהם לגופיהם. וגם להיפך, שכאשר יקדשו גופיהם, להכינו לצורך גבוה, אז תתעלה מדרגת נשמתם יותר ויותר. כי אם נעשה הגוף נרתיק וכלי שרת, ממילא מקבל הוא נשמה יותר מעולה וטהורה.

”וְנָסַע אֶהָל מוֹעֵד מִחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמִּחֲנֵת” (ב, יז)

אוהל מועד באמצע וסביב לו כל המחנות, כן עץ החיים והתורה באמצע וכולם צריכים להתרכז מסביב לה ולינק ממנה

כתב בספר חפץ חיים עה"ת דמכיון שהתורה מונחת בארון שבאהל מועד, צריך האהל מועד להיות תמיד בתוך המחנות, באמצע לא קרוב ביותר לאחד ולא רחוק ביותר מהשני, כמו שהבימה באמצע בית הכנסת, וכמו שעץ החיים היה נטוע בתוך הגן, כתרגומו במציעות גינתא. גם התורה היא עץ החיים, והכל צריכים להתרכז מסביב והיא בתווך.

ויען כי תוצאות חיים מהלב, לכן מקומו באמצע הגוף, ושולח הדם הוא הנפש לכל אברי הגוף בשוה, וכולם יונקים ממנו, ומכל משמר נצור לבך.

ובהגהת מעשי למלך, שם כתב דמין הגאון רשכבה"ג רבי חיים עוזר זצ"ל מוילנא, אמר פעם בנאום הפתיחה באסיפת היסוד של ועד הישיבות, כי תורתנו הקדושה איננה בור מקוה מים מכונסים, שאפשר לסותמה, מקור מים חיים הנה, ואם אתה סותמו מכאן, הוא פורץ לו דרך ממקום אחר, וכמו שהתורה היא נצחית לא תשכח מפּי זרעו כתיב, (דברים לא' כא') כן הוא עמנו.

המחזיק במעוז התורה נצחי הוא, וכל כלי יצר עלינו ועל תורתנו לא יצלה. ועוד כתב חפץ חיים שם על הפסוק (ישעיה נד' יד) ואיש את קדשיו לו יהיו. ומשלו משל לאיש שהיו לו שלשה חברים האוהב הראשון שהיה אוהבו ביותר הוא הממון, שחביב לו לאדם מאד, עוזבו ביום פטירתו ולא יוליך בידו מאומה, שנאמר לא ירד אחריו כבודו (תהילים מט' יח'), האוהב השני הם הבנים והקרובים שמלוין לאדם עד הקבר ולאחר שנקבר נפרדים מעליו ועוזבים אותו לנפשו, החבר השלישי שהליץ בעדו והצילו, הם התשובה ומעשים טובים, שהולכים עמו לאחר פטירתו להליץ בעדו, שנאמר והלך לפניך צדקך, (ישעיה נח' ח'), והמלך ששלח אחריו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאין לפניו משוא פנים ולא מקח שוחד, ולא ינצל אדם מדינו כי אם בתורה ובמעשים טובים, האוהבים ביותר נאמנים לאדם, הלא המה קדשיו שלו, המה יהיו אתו בתמידות, המה רעיו, אוהביו ופרקליטיו להליץ עליו טובה לפני אדון הכל, ועל האדם להרבות אוהבים כאלו בחייו ולהתרועע אתם תמיד אחרי שהם אוהביו נצח.

והכתוב סיים ואמר איש אשר יתן לכהן לו יהיה, והוא כי מכל הממון שהאדם רוכש בעודו בחייו, לא ישאר לו מאומה ולא לו יהיו, ורק מה שפזר לצדקה וחסד זהו שלו בעצם אשר יתן לכהן לו יהיה, היינו שאותן המעות הם שלו.

בהגהת מעשי למלך, כתב דהחפץ חיים זצ"ל: פעם הוכיח במישור לאחד האמידים, על אשר לא הפריש מהונו בחייו לעמלי תורה, והניח יתרו לבניו, ואמר לו בדרך צחות כי דוד המלך שבח את זה שאוכל יגיע כפיו בחייו, שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך (תהלים קכח ב'), כלומר תאכלם אתה בעצמך, בעודך בחיים, אז אשריך וטוב לך, מה שאין כן אם תשאיר הונך ועמלך לבניך אחרים, מי יודע החכמים יהיו או סכלים, וישלטו בכל עמלך על פי דרך התורה.

והלא כן מצינו בריש לקיש שהיה תלמיד חבר לרבי יוחנן גיסו, (בבא מציעא פד' א', ובגיטין יט' א', וברש"י כתובות פד' ב') משמע שהיה שקול כרבי יוחנן, ובמותו הניח רק קבא דמוריקא, וקרי על נפשיה ועזבו לאחרים חילם (תהלים מט'), (גיטין מז') הרי שלמד דעת את העם לתקן הכל בעודם בחיים, אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נז' ב') (מוסר חכמים)

”וְנָסַע אֶהָל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֵת” (ב, יז)

לא לישב בארבע אמותיו אלא להמשיך חיות לתורה לכלל האומה

לרמזו שבט לוי ובני תורה שנדבה רוחם לשבת בבית ה' לעולמים, שלא יתבודדו בארבעה אמותיהם אלא מתפקידם לשבת בתוך המחנות להיות המספקים חיות לכלל האומה.

”וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל” (ב, לג)

מדוע חזר לומר והלויים לא התפקדו, והסבר בענין השואה

ולהלן נכפל הענין והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל, ראש ישיבת מיר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ביאר ענין הכפילות כך: בטעם הדבר שלא התפקדו בתוך בני ישראל, הביא רש"י דברי המדרש רבה, צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל, מבואר במדרש שאילו היו נמנים בכלל ישראל אף הם היו מתים.

רבים שאלו על השואה האחרונה, איך נגזר דין חמור כל כך על הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד ועל עוד הרבה מגדולי ישראל, קדושי עליון, אכן התשובה לכך ברורה, היא כתובה כאן, הלויים לא חטאו בעגל, אף על פי כן אם הם היו נמנים בתוך הכלל, הם היו מתים במדבר כמו כלם, כי על כן, זוהי הנהגת הקב"ה בעולמו, שמשגזרה גזרה על הכלל, היא חלה על כל מי שנמנה בתוך כלל זה, ואף היחידים כשלעצמם אינם ראויים לעונש זה, מכל מקום נענשים בעונש הכלל,

לכך נצטוו משה למנותם מלכתחילה שלא בתוך בני ישראל, שלא יענשו בכללם, כי כיון שניתנה רשות למחבל שוב אינו מבחין.

למדנו מכאן על הצר הרע, שמי שלא נמצא בתוך הכלל אינו בגזרה עליהם, על אחת כמה וכמה מדה טובה, המרובה ממדת פורענות, שראוי להיות בתוך הכלל כדי לזכות בברכת הכלל, ומי שנמשך ויוצא מהכלל אינו זוכה אתם, ואמר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל דדבר זה ראינו בנס הצלת ישיבת מיר בשואה, אשר אלו שלא היו אתנו לאורך כל הדרך, ואפילו מי שפרש רק מעט לדרוש בשלום קרוביו, לא ניצולו בהצלת הישיבה.

”וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַהֲרָה אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי” (ג, א)

כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

ואלה תולדת אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלימדו תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (רש"י)

רבי מאיר שפירא מלובלין, הוגה ומחולל רעיון הדף היומי, לא זכה לבנים או לבנות. אולם בזכותו לומדים יום יום רבים מעם ישראל את הדף היומי. בזכותו לומדים רבים את הש"ס כולו. להמוני לומדים אלו יש קשר רוחני לר' מאיר שפירא שהרי: "כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"

לכן נביא קטעים מהתיאור על תחילתו של הדף היומי מהספר "ניצוצי אור המאיר":

ג' אלול תרפ"ג אולמו המקושט של התאטרון הממלכתי בוניה זוהר באור יקרות. כאן כנסיה לשם שמים. על בימת הכנסיה הגדולה ניצב גאון תמיר ומחשמל את האוירה, הוא ממריא שחק ונישא על כנפי רוח, עיניו מתזוזות רשפים: "אם כל בית ישראל בכל אתר ואתר, ילמדו באותו יום אותו דף גמרא, כלום יש לנו ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העילאי והנצחי שבין קודשא-ברוך-הוא, אורייתא וישראל?!".

כה שואל רבי מאיר שפירא ופורס את יריעת ה"דף היומי" בציוריות נפלאה, בתיאור כה מרתק, קולע, מלבב וחי.

- מה נפלא הדבר! נוסע לו יהודי באניה ותחת בית שחיו מסכת ברכות, נוסע הוא שבועיים ימים מארץ ישראל לאמריקה. כל יום עם דמדומי כמה הריהו פותח את הגמרא ולומד את ה"דף". ובבואו לאמריקה הריהו נכנס לבית המדרש בניו-יורק ומוצא להפתעתו עוד יהודים

עוסקים באותו דף שבו הגה היום ומצטרף ללומדים בחדוה, מתפלפל עמהם והם משיבים לו, נמצא שם שמים מתאדר, מתגדל ומתקדש...

ויהודי מארצות הברית שעקר לבראזיל שבדרום או ליפאן שבאסיה, הריהו סר בראש וראשונה לבית המדרש ומוצא את כולם עסוקים בדף שהוא עומד בו היום - וכי יש לנו איחוד לבבות גדול מזה, ולא רק זאת: עד הנה נשארו מסכתות שלא למד אותן ציבור גדול והיו כ"יתומים", שרק יחידי סגולה חמלו עליהם, וה"דף" יתקן הכל. ועוד משהו: הנוער שלנו, העתיד של עמנו, הוא שמחוייב להתחיל במצווה זו!

רועם האולם הענקי של הכנסיה הגדולה מתשואות ומחיאות כפיים. ההצעה מתקבלת בהתרגשות נדירה, פה אחד. חודשה הברית המשולשת בין "קודשא-בריך-הוא, אורייתא וישראל" בטרם הופרה: היהדות החרדית של כל העולם מקבלת על עצמה ללמוד בכל יום דף אחד ידוע, החל ממסכת ברכות, בראש השנה תרפ"ד!

והחזון הנפלא הופך למציאות, בדיוק בראש השנה תרפ"ד. עוד היו רבים שהיססו, אולם כשהרבי מגור סח ברטט למקורביו אחרי תפלת מעריב של ראש-השנה: "אני נכנס ללמוד את הדף-היומי" - עבר כעין זרם חשמל של התרגשות בקהל הרבבות שהסתופף בגור והכל רצו לחפש מסכת ברכות...

רבי מאיר שפירא סיפר, כי אחרי אותו ראש-השנה תרפ"ד קיבל מכתב מאחותו היחידה, שהתגוררה בכפר נידח ליד בוקובינה, ובו נאמר: "בליל ראש-השנה חלמתי חלום - ראיתי אותך אחי היקר בשמים, מוקף המון צדיקים בעלי צורה ומזהירים כוזהר הרקיע, ואתה אחי עמדת בתווך ופניך זרחו כשמש בגבורתה, וכולם חייכו לעומתך והודו לך, ושמחו בכך מאד מאד... הודיעני נא, אחי, פשר החלום ושברו"...

המוני בית ישראל די בכל אתר התחילו ללמוד באותו לילה את ה"דף-היומי"! בכל עיר ועיירה נוסדו חברות ושיעורים ללימוד ה"דף" בצוותא. התחילו לציין כתאריך את ה"דף" גם במסמכים ובעתונות. שני יהודים שנפגשו מצאו נושא משותף לשיחה, מסוגיות הדף של אותו יום, "מענינא דיומא". רבי מאיר שפירא הפיץ רבבות טפסים של לוח ה"דף היומי" ויזם יצירת אוסף חודשי של חידושי-תורה על רקע ה"דף-היומי". בירחון "יבנה" שיצא בלבוב הופיע מוסף מיוחד למטרה זו, גם הירחון "אשכול" הקדיש את טורו לכך. רבי ברוך גלברט מלודז' ערך מפתח לאימרות חז"ל לפי סדר מסכתות ה"דף היומי", לתועלת הלומדים, ורבי מאיר שפירא העניק לו הסכמה נלהבת: "ברוך טעמו וברוכה משנתו... תאורנה עיני לומדי ה"דף-יומי" ויהי ה' איתו".

הרעיון הופך לילד שעשועיו של רבי מאיר שפירא. רגיל הוא לספר: כשנצנץ במוחי רעיון ה"דף" רציתי להציעו בפני הכנסיה הגדולה רק למען הצעירים, לא חלמתי שהכנסיה תקבל את ההחלטה גם בשביל זקני הדור. אולם כשהתחלתי להסביר את תועלת לימוד ה"דף-היומי", כי לדעתי יש תועלת רבה אם בכל יום נלמד דף גמרא אחד על ידי רבבות יהודים ועולה השמימה, או-אז באה ההפתעה המרעישה והכל הסכימו פה אחד, שזה טוב בשביל כל יהודי מישראל! והוא הוסיף: אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים!...

תמצית של השקפת-עולם גלומה ברעיון - היה אומר מדי דברו על ה"דף-היומי". התפילה בישראל היתה תמיד חובת גברא פרטית, בכל זאת בא האר"י ז"ל ולימד אותנו: כשאתה מתפלל אמור "לשם יחוד קב"ה... בשם כל ישראל", תתאחד עם הכלל. אם עד עכשיו למד כל יחיד דף גמרא אחר, האחד ברכות והשני בכורות, הנה אם כולם ילמדו דף משותף, הרי לנו הצירוף של כלל ישראל. אם קוב"ה ואורייתא וישראל כולהו חד, קודשא-בריך-הוא, אורייתא וישראל במסכת אחת, בדף אחד וביום אחד - לא כל שכן!

ולפי מספר הדפים מספר הימים, יום יום והדף שלו. אל תפגר ואל תדלג, כי אם איבדת דף - איבדת יום, יום שאבד נגוז, ושוב לא ישוב.

בראש-השנה-לאילנות תרצ"א נחוג סיום הש"ס העולמי ברוב פאר, בכל קצוי תבל. בהיכל ישיבת-חכמי-לובלין פצחה המקהלה בשירה אדירה: "הדרן עלך כל הש"ס" והרב נשא משא מרתק, ובסוף קרא: "הדרן עלך פרק תינוקות וסליקא מסכת נדה, רבונו של עולם - כששבים אליך תינוקות של בית רבן ובני תשחורת, תסתלק נא מסכת נדה ושיקוצים, גירוש וחרמים מעל בית ישראל!" את ה"קדיש דרבנן" אמר ליד ארון-הקודש הפתוח, כשהוא טובל בים של דמעות, גילה ותוגה, כאילו ניבא שזה לו הסיום הראשון והאחרון. (מורשת אבות)

וְאָנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ג, יב)

בזכות לאה זכו הלויים להיות קרובים אלי לשרתני

לקחתי את הלויים ראשי תיבות לאה, כלומר בזכות לאה שאמרה הפעם ילוה אישי אלי (בראשית כט' לד') זכו הלויים להיות קרובים אלי לשרתני, ילוה אישי אלי שסופי תיבות י"ה, והוא שם משמות של ע"ב שבקשה מדת רחמים שיהיה הקב"ה נוטלו לחלקו ולברך בשמו, אישי זה הקב"ה שנאמר (הושע ב' יח') תקראי לי אישי סופי תיבות י"י והוא שם של יברכך, יאר, ישא.

"וְאֵנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ג, יב)

מדוע נקרא שמו לוי

כתב רבנו אפרים: בעת לידת לוי התפללה לאה אמנו שהקב"ה יקח אותו לחלק השם יתברך ויקרבהו אליו, וכמאמרה (בראשית נט, לד) "הפעם ילוה אישי אלי" שבקשה שהקב"ה הנקרא "אישי" וכמו שנאמר (הושע ב, יח) "תקראי לי אישי" יתלוה לכלל ישראל ע"י הבן הנולד לה, ולכן נקרא בשם "לוי" ודו"ק.

וכשחטאו הבכורות, נתקיימה תפילת לאה ונבחר שבט לוי. ורמוז דבר זה במקרא קודש שלפנינו: לקחתי את הלוויים, ראשי תיבות לאה. היינו בזכות תפילת לאה ודו"ק.

"וַיִּפְקֹד אֶתְּם מִשֶּׁה עַל פִּי ה' (ג, טז)

אין העין הרע כי משה עומד מחוץ לאוהל ובת קול אומרת כך וכך תינקות יש באוהל
אמר משה היאך אני נכנס וכו' ובת קול יוצאת מהאהל ואומרת כך וכך תינקות יש באהל לכך נאמר על פי ה', יובן לפי מה שאמר מהרי"א, סדר כי תשא דכשהמנין על פי ה' ליכא משום עין הרע, והשתא כונת משה באומרו היאך אני נכנס, אינו על הטורח והכבוד כי לגבי גזירתו יתברך שיעשה כן מלתא זוטרתו לגבי משה, אבל כונתו דחשש היאך אני יכול להכנס דאיכא משום עין הרע ובפרט ביונקי שדים וגמולי חלב דעלולים יותר לעין הרע כנודע, ועל זה השיב לו הקב"ה תשובה ניצחת דלא אתה המונה כי אם על פי ה'.

"וְהַחַיִּים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְּמָה" (ג, לח)

מכאן אמרו אין פותחים פתחי בית הכנסת אלא למזרח

למדנו שפתח היכל במזרח, מכאן אמרו אין פותחים פתחי בית הכנסת אלא למזרח, שכן מצינו בהיכל שפתוח למזרח.

"וְבָא אֶהְרֶן וּבָנָיו בְּנִסְעַ הַמִּחְנֶה" (ד, ה)

בארון עור תחש מלמטה ותכלת מלמעלה

זה הוא שאמר הכתוב מי הוא זה מלך הכבוד, ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה, (תהלים כד' י') הכבוד זה הארון, מלך הכבוד, זה הקב"ה, הוא מלך הכבוד, שהוא חולק כבוד לעושי רצונו, אמר רבי חייא כל הכלים עור תחש מלמעלה ותכלת מלמטה, אבל הארון עור תחש מלמטה ותכלת מלמעלה, אמר רבי יודן העליונים והתחתונים אינן מתקיימים אלא בזכות התורה הנתונה

בארון, ולמה תכלת משום רבי מאיר אמרו תכלת דומה לים, והים דומה לרקיע ורקיע לקשת והקשת לענן, והענן לכסא והכסא לכבוד, שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן, (יחזקאל א' כח) ומכבודו חלק לעושי רצונו זו מצות התכלת, לכך נאמר הוא מלך הכבוד סלה.
"וְשָׂמוּ אֶת בְּדִיו" (ד, ח)

והרי הבדים בארון היו

מובא ברדב"ז, שאלת ממני על פסוק ושמו את בדיו האמור בארון בפרשת במדבר סיני, והרי הבדים בארון היו, והמסירים משם לוקה דכתיב לא יסורו ממנו, לפיכך הנכון אצלי שאין המסיר לוקה עד שיסיר אותו מן הטבעות לגמרי, אבל לפעמים היו נשמטים לצד זה או לצד זה אף על פי שלא היו יוצאים מן הטבעות, ובשעה שהיו צריכים לשאת את הארון היו צריכים להביא את הבדים לאמצע כדרך כל נושאי משא, ולתקון זה קורא הכתוב שימה, כלומר תקנו את בדיו אם היו צריכים כדי לשאת אותו, שוב ראיתי שכתב הרמב"ן ז"ל כמו שכתבתי, וירמוז כאן על נדיבי העם שתומכים בתורה שידעו שהם תמיד מחוברים לארון התורה ולעולם לא יסורו ממנו.

"וְאֵת כָּל כְּלֵי שְׂמֹנֶה" (ד, ט)

שישים מסכתות אשר ישרתו לה, לשכינה

פירש רבנו שמשון "כלי" גימטריא ששים, "שמנה" אותיות משנה, רמז לשישים מסכתות אשר ישרתו לה, לשכינה, ליחדה עם דודה בהם. ובזכות המשניות מתקרבת הגאולה, כמו שאמרו רז"ל גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, (הושע ח' י) הוא ברחמי נדחי ישראל יקבץ, אמן.

"וְאֶחָדֵי בָן יְבֹאוּ בְּנֵי קֹהֵת לְשֹׂאת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ" (ד, טו)

הישיבות הקדושות הן בבחינת הארון, ונושאי המה ראשי הישיבות ומנהליהם הנושאים בעול החזקה

ובזמננו הישיבות הקדושות הן בבחינת הארון, ונושאי המה ראשי הישיבות ומנהליהן הנושאים בעול החזקה, כך הובא משמו של רבנו חיים מוולוז'ין. ללמדך, כי גם אם המצב החמרי קשה, ולכאורה החזקה הישיבה כבדה מנשוא, סוף דבר שישא הארון את נושאו, והישיבה היא תחזיק את נושאה.

מעשה נורא מר' מרדכי יפה שהיה מנגן שאין כמוהו

על כוחו המופלא של רבי מרדכי יפה בעל הלבושים זצוקלה"ה, מובא מעשה נורא: בשנת שמ"ט שימש רבי מרדכי כאב"ד בהורודנא (גרודנא), ביד רמה הנהיג הרב את בני עירו, שסרו

דרך קבע למוצא פיו, גם נרתמו בני הורודנא לבניית בית הכנסת הגדול של רבם, בית הכנסת שבמשך שנים רבות אחר פטירתו, עד שנות האימה הנוראות, נהגו על פי דעתו ומנהגיו, אחת מהנהגותיו של רבי מרדכי היתה בשבת קודש, קול תפלתו הערב עלה ובקע בין בתי היהודים, כששעת הזמירות היתה המרגשת ביותר בקול מרטיט זימר אב"ד דהורודנא אל אלוהיו, כשקדושת השבת מאירה על כל סביבותיו, אולם הכל היו מודים כי שירת הפזמון מה יפית היתה הנעלה מכולם, אורח כי בא לעיר, נאסף יחד עם כל השאר, והאזין לקול הארי ולהתלהבות הנוראה שאחזה בו עת שר את הפיוט הנ"ל, גם פריצי היהודים ידעו על שירת הרב, איש מהם לא הצטרף למאזינים והם בכורותם גם נהגו לזלזל בו, עד לאותה שבת נוראה שלא פגה מזכרונם, שעת מנחה גדולה, רבי מרדכי פוסע לבדו לעבר בית הכנסת הגדול, לפני שאר המתפללים, תפוס כולו בשרעפיו, והנה אל מולו קבוצת הוללים, פניהם זורחות, ראש החבורה רואה את הרב, ובמוחו מנצנץ רעיון משעשע, אולי הוא יאמר לידידיו השתויים קמעה אולי נשמע קצת מה יפית, החבורה העליזה פורצת בצחוק, ומיד נגשים אל הרב, אוחזים בשתי ידיו ומוליכים אותו אחר כבוד אל ביתו של אחד מהם, איש עשיר, שבטרקלינו נאספו ידידים רבים עולצים ומאושרים, הם נהנים לקראת ההצגה שתערך מיד, שולחן ערוך מטעמים ויין י"ש לרוב. רבי מרדכי בידם, והם מושיבים אותו על כסא מפואר בראש השלחן, ואז פונים אליו כי ישיר להם מה יפית לשמח את לבם.

רבי מרדכי הרים את ידו, הס הושלך והגאון מביט סביבו ורואה שאין דרך להמלט, אז הוא פונה ליושבים ואומר אשיר לכם ואזמר בקול, אך תנאי אחד יש לי, והוא שכולכם כאחד תרקדו במעגל סביבי על פי קצב הניגון, כל היושבים כמו ממקומם והסתדרו במעגל, יד דבקה לחברתה, והחל ריקוד איטי, כשרב העיירה פוצח בקולו הערב בפזמון המפורסם, המחול התנהל בעצלתיים, דקה ועוד דקה ועוד שתיים ואז החל הגאון אט אט להתלהב יותר ויותר, וככל שהוא התלהב, הרגישו בני החבורה כי כאלו מעצמם ריקודם גובר, וכשהחל רבי מרדכי לספוק בכפיו מרוב התלהבות, קרה לפתע דבר מדהים, עם כל ספיקת כף הוקפצו הרוקדים באויר וצנחו מטה להמשך הריקוד, תחלה היה נראה זה כפרץ של שמחה, אך במהירות הבינו כי לא הם השולטים בקפיצות, אלא הרב מוחא כף והם מקפצים, וככל שהתלהבות אצל האב"ד גוברת, גובה הקפיצה גם הוא עולה. שוב ושוב מצאו עצמם בני החבורה נחבלים בתקרה, משם לארץ וחוזר חלילה, איש לא היה יכול לעצור את גופו מלקפוץ, אף אחד מהם גם לא היה מסוגל למנוע את החבטות הקשות על כל הנלוה אליהם, שעתיים שלמות ישב רבי מרדכי ושורר בהתלהבות, לאיש מכת הלצים לא נותרה יד או רגל שלמה פניהם דומים היו לקלף ישן שירוקת עלתה בו,

וכל הבית נתמלא סחי, וקיא, הרגישו כי בעוד רגע כבר תפרח נשמתם, והנה תם הניגון כולם שוכבים דווים וכואבים בלי רוח בהם, הגאון קם מכסאו, פונה אל כל הנמצאים ואמר להם, חן חן לכם, רבותי המכובדים על כי עשיתם רצוני, שכן המחולות תאמו באופן מופלא את הניגון והפזמון, ואם תרצו ותעשו פעם נוספת סעודה אזמר לכם בהתלהבות עצומה עוד יותר...

"וּפְקֻדַת אֲלֻעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֵן הַכֹּהֵן שָׁמֵן הַמְּאֹר וְקִטְרַת הַסַּמִּים" (ד, טז)

אין גאווה לפני האלוקים

במדרש, אמר רבי יהושע בן לוי, אלעזר היה נשיא על הנשיאים, ראה שררה שהיתה בידו, ואתה סבור מפני שהיה אדם גדול היה נותן לאחרים שיטענו, לאו, אלא הוא עצמו היה טוען.

אמרו רבותינו כך היה טוען, שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד תלויה בזרועו, מדוע השפיל עצמו כל כך נשיא נשיאי הלוי, הרי אדם במעמדו יכול היה להטיל עבודות על אחרים, התשובה ניתנה במדרש, להודיעך שאין גאווה לפני האלוקים.

אליהו אומר כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו וכבודו מתמעט.

"וּפְקֻדַת אֲלֻעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֵן הַכֹּהֵן שָׁמֵן הַמְּאֹר וְקִטְרַת הַסַּמִּים" (ד, טז)

וקוי ה' יחליפו כח

ברמב"ן מביא דברי הירושלמי שאלעזר נשא משא כבד מאד, כי הקטורת שס"ה מנה ושמן למאור לשנה שלמה קפ"ג לוגין ומנחת התמיד לא ידענו לכמה ימים ישא ממנה אבל היה אלעזר חזק ואמיץ כיעקב אבינו, וכן משה רבנו ואהרן אחיו וקוי ה' יחליפו כח.

באור דבריו דאף שהתורה מתשת כח האדם ודאי רועי ישראל נחלשו מעסק התורה, אלא שקוי ה' יחליפו כח, וברצונם העז לעשות רצון קונם זוכים לכוחות מחודשים עד שאינם חשים בקושי או בחולשה. ובכלי חמדה תמה על דברי הרמב"ן שמשאו של אלעזר היה גדול פי שבע מקפ"ג לוגין לכלל נר נתנו חצי לוג ליום ובשנה קפ"ג לכל נר, ושבעת הנרות היו צריכים פי שבע משיעור קפ"ג לוגין.

ונראה לפרש שאלעזר לא נשא משא כל הנרות, דהרי כלל לא צווה לשאת השמן שנאמר ופקודת אלעזר, היינו שהוא היה ממונה לדבר מצוה, אלא שמחביבות יתרה בקש לשאת השמן עצמו ונטל שמן בשיעור קפ"ג לוגין והוא שמן של הנר האחד, ובחר לשאת שמנו של

הנר המערבי דוקא שנעשו בו נסים והספיק השמן שבו לכל היממה, ואלו שאר המשא מסר לאחרים, ולימוד הוא לנו להשתדל במצוה ולחבבה גם אם מכבידה עלינו, וזכות הוא לאדם לשאת עול המקדש. (מוסר חכמים)

”וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וַחֲזִיו וְלֹא יִמְתּוּ בַּגְּשָׁתָם אֶת קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים אֲהַרֵךְ וּבְנִי וְבָאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ” (ד, יט)

וחיו את בניהם לעבודת ה' ולתורה דנותנת חיים לעושיה

וחיו ולא ימותו, וחיו את בניהם יובן על מה שכתבו רז"ל דקללה שיהיו בניו יתומים (תהילים ק"ט ט"ו) היינו דכיון דאין להם אב על הרוב יוצאים לתרבות רעה, כי אין מי שידריך אותם לעבודת ה', ולזה מרובה מדה טובה וחיו ולא ימותו דיאריכו ימים ושנים ועל ידי זה וחיו את בניהם לעבודת ה' ולתורה דנותנת חיים לעושיה.

היה מעשה לפני כשמונים שנה בכלל גליציה שבירושלים צלצל הטלפון והממונה על הכולל שהיה בעל מעמד רם, כמעט "הכל יכול" הרים את הטלפון, על הקו היה המפקד הטורקי של המחנה הצבאי באיזור ירושלים, שביקש להפגש עם הממונה על הכולל, רבי פנחס הממונה לבש את מעילו והלך אל המפקד לראות מה בקשתו, בשובו היה רבי פנחס נרגש ומבולבל מה רצה המפקד שאל המזכיר הנמרץ רבי שמואל אהרן שזורי שזכור להרבה מבני ירושלים, צליל של כעס עלה בדברי הממונה שהיה לו מעמד מלכותי כאשר השיב כי הממונה הטורקי בקש ממנו רשימת כל בני משפחתו, ישב רבי פנחס וערך את הרשימה של בני המשפחה שהיו עשרים ושמונה איש. בראש חדש ניסן צלצל שוב הטלפון הרים רבי פנחס את הטלפון ופניו החוירו באחת, מה קרה שאל המזכיר, רבי פנחס היה מבוהל, המפקד העלין של הצבא הטורקי קרא לי לבוא אליו בדחפיות בפקודה, המזכיר נלווה לרבי פנחס ויחד צעדו לבית המושל בשער שכם, המזכיר חכה בחוץ ולאחר כמה הדקות יצא רבי פנחס וקולו נחנק בדברו, היית מעלה על דעתך אמר, פקודת גירוש מהארץ, בדיוק בעוד ארבעה עשרה יום שחל בערב פסח. ג'מל פשה בכבודו ובעצמו כתב בני משפחת הממונה חייבים לעזוב את הארץ ארבעה עשר יום ולנסוע לאסקשהיר.

אבל למה איש לא ידע, אבל השלטון הטורקי כן ידע כי לרבי פנחס יש בן בהולנד וכדי לעודד את משפחתו כתב להם כי בקרוב מתמוטט השלטון הטורקי ובקרוב יכנסו האנגלים, מכתב זה נפל בידי הטורקים ולמשפחת פנחס נתנו כתם של מרגלים.

פעילות רבה ועניפה עשו רבי פנחס ומשפחתו לדחות את הגירוש ואפילו הקונסול האוסטרי בירושלים שהוא בעל מעמד גבוה במיוחד, התערב אך ללא הועיל.

הלך המזכיר רבי שמואל אהרן לרבי מלעלוב סיפר לו כל המעשה והיה בטוח שהרבי יטל את הענין לגמרי, להפתעתו הגיב הרבי אחרת, רעד תקף את הרבי הקדוש כשנודע לו על פקודת הגירוש, הוא התענין בגוף המעשה אך לא אמר יותר מאומה.

בינתים נודעו החדשות בירושלים והעיר היתה כמרקחה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא נחרדו הכל כשנודעה פקודת הגירוש האכזרית, ומתי בערב פסח דוקא.

בערב פסח עם אור הבקר הקיפה פלוגת זנדרמים טורקים כמושים את ביתו של רבי פנחס בני המשפחה הוצאו מהבית בזה אחר זה החיילים עמדו ורשימה מסודרת בידם קוראים שם אחר שם, הצרחות והיללות פילחו את הרחוב ואת לב הצופים בני המשפחה הועלו על העגלות ורק צרורות מספר הורשו לקחת אתם, רבי פנחס הועלה עם כל צאצאיו על הרכבת בצהרי היום, את ליל הסדר עשה עם בני משפחתו על הרכבת מן הרכבת עברו לספינה ואחר כמה שבועות הגיעו לאסקשהיר הנדחת שוכנו בביקתות רעועות בתוך איזור פראי שיד אדם לא נגעה בו מעולם, באיזורים הפנימיים בטורקיה. לאחר כמה שבועות החלו מגיעות גלויות מאסקשהיר הרחוקה גלויות שנכתבו בדמעות, רבי פנחס ובני משפחתו ביכו את מר גורלם וסיפרו על חרפת רעב, על חיים קשים מנשוא, תנאי מזג אויר בלתי נסבלים, רבי שמואל אהרן נטל את הגלויות ועלה עמם לבית הרבי מלעלוב היה מראה לו את אשר כתב בדם ודמעות והרבי רבי דוד'ל קורא ולבו הרחום מיצר בצערן של ישראל, עיניו דומעות, אבל שוב הוא מושך בכתפיו כמשלים עם הגזירה.

עד אשר פקעה סבלנותו של רבי שמואל אהרן, וכשהגיעה גלויה אחת שצעקת הצילו עלתה ממנה השמימה הלך לרבי ושאל למה הגזרה הנוראה הזו, הרבי הביט בו במבט חמור, חשב וחשב ולבסוף אמר, טוב כעת יכולני לגלות לך רואני ששכחת, לפיכך אזכיר לך, זוכר אתה את הנפטר הגליצאי שאל הרבי, באותו רגע קפץ רבי שמואל כנשך נחש בודאי זוכר איך אשכח. שנה אחת לפני כן, נפטר בירושלים העתיקה יהודי גלמוד, עני ואביון, ממוצא גליצאי היה, אלא שלא נתברך כמזל גליצאי הזורח כשמש, ונפטר בעירום ובחוסר כל, לא היה מי שישלם לחברה קדישא הוצאות טהרה וקבורה, דמי אחוזת קבר, תכריכים נרות מאומה לא היה, בירושלים הקפידו לא להלין את המת אפילו לילה אחת, וכאן יומים ושלושה, ולא היו לו קוברים, חברה קדישא טענה כי ללא תשלום לא תתעסק בו, רצו שכניו אל הנהלת הכולל גליציה וטענה בפיהם,

הנפטר שייך לכם קיברו אותו, טענה הנהלת הכולל, ההוצאות גדולות מדי, אם לא יהיה מי שישלם לא נוכל לשאת לבד במעמסה, הרבי היה שייך לכולל פולין אך כיון ששמע על המת המתנוול בביתו, לא יכול היה להבליג על החרפה ועלה לביתו של הממונה מיודענו רבי פנחס והתחנן עבור המת איך אפשר לתת לנפטר הגלמוד לשכב ללא קבורה ולהבאיש בביתו רק בגלל שאלת ממון עשו חסד וקיברו אותו ללא תמורה, רבי שמואל אהרן נלוה אל הרבי מלעלוב לביתו של הממונה ושמע באוזניו את התשובה החמורה, אל תתערבו בעניננו, זה ענין פנימי שלנו והנה לכם פלוני ופלוני שהתערבו בענין שלנו ונזרקו מירושלים, היה בתשובה זו חוצפה במדה עצומה וגסות רוח עתה התברר לרבי שמואל אהרן, מדוע נתקף הרבי רעדה כשבא לספר לו על צו הגירוש, הוא התחלחל ורעד כשהבין במהירות שהממונה שילם מחיר יקר על זלזולו בצדיק ונענש בגללו בגירוש מדה כנגד מדה, בני כולל גליציה השקיעו מאמצים כבירים והרבו בהשתדלנות, סוף דבר הצליחו להמתיק במקצת את עונשה של המשפחה, שהורשתה לעזוב את הארץ הגזירה אסקשהיר ולעבור לוינה, שבור ורצוף הגיע הממונה לשעבר רבי פנחס לאוסטריה, לאחר זמן קצר נפטר בווינה עני ואביון, כשבאו אנשי חברה קדישא לטפל בו, לא היה לבני המשפחה כסף אפילו בעבור תכריכים. רבי פנחס נקבר בווינה בקבר זמני בבגדי שק במקום תכריכים, בדיוק כפי שנקבר לבסוף הנפטר הגליצאי הגלמוד בירושלים שנה לפני כן, לאחר שנה הועלה ארונו של הממונה ארצה, והובא למנוחת עולמים בירושלים על ידי כל בני משפחתו ששבו ארצה, כשכבשו הבריטים את הארץ, ביטלו תיכף ומיד את גזירת הגירוש נגד משפחת הממונה שהרי מדת הדין לא חלה עליהם. (מוסר חכמים)

”וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ וְמָתוּ” (ד, כ)

יש ענין גדול בגוונים

גם בבגדי שרד שבהם מכסים הכלים יש ענין גדול בגוונים, כי יש מהם תכלת ויש מהם תולעת שני, ויש מהם בגדי ארגמן שהוא אדום מכלם, והם רמז לאישים העליונים ולמרכבה, ובהיות הכל נעשים כדין וכמצוה ובכסוייהו, היתה שכניה שורה בכלים והיתה נותנת זיו וסדר בכלים, וקדושי ישראל היו מכירים שהשכניה שוכנת בין הכרובים, כמו שהנשמה נותנת הדר וזיו בגוף ובהסתלקה עושה רושם, וזה נרמז בפסוק ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו, וכתבו ז"ל כי בארון היו שלשה כסויין, כנגד הנבואה שהיתה שלש מדרגות - רוח הקדש, ואספקלריה שאינה מאירה, והמאירה. וכן היו לשלחן שלשה כסויין כנגד המלכות שהיו שלש מעלות - שופטים מלכי ישראל ומלכי יהודה, שהיתה להם ישיבה בעזרה, לבד ממלכות בית דוד, ולמנורה שני כסויין כנגד תורה שבכתב ושבעל פה, ולמזבח הקטורת שני כסויין כנגד כהן גדול וכהן

הדיוט, וכן למזבח הנחשת בחוץ שני כסויין כנגד ישראל שהם שתי מעלות - יראי ה' ובית ישראל בעלי מלאכה שהיו צריכים אלו לאלו, הנה בארנו שההגלים והכלים המקודשים וכסוייהן הכל לענין דוגמת המרכבה, ולכן בא זה המספר של זו הפרשה.

"וְלֹא יָבֹאוּ לְרִאֲוֹת כְּבֻלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ" (ד, כ)

אמר רבי לוי אם רואים בארון כבלע הזה שהוא נופל בעין מיד היו מתים

זו שעת הכנסת כלים לנרתיק שלהם, שלא יזונו עיניהן מהן, ולפיכך כשהיו בני קהת קובעין את הארון, היו שני כהנים נושאים את הפרכת לפני הארון, ואחר כך נותנין עליו כסוי עור תחש שלא יראה בארון כלום, שנאמר ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו מה הוא כבלע, אמר רבי לוי אם רואים בארון כבלע הזה שהוא נופל בעין מיד היו מתים, תדע לך שבשעה ששבו פלישתים את הארון וביקשו להחזירו, הביאו את הפרות וקשרו אותם כמנהג העולם אחריהן לארון, ידעו הפרות מה היה נתון עליהן ועיקמו פניהם כלפי הארון והיו מנהיגים אותו לפניהם, שנאמר וישרנה הפרות (שמואל א' ו' יב') ופתחו פיהן ואמרו שירה, ומה שירה אמרו, יש אומרים הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו הזכירו כי נשגב שמו, (ישעיה יב' ד'), ויש אומרים ויהי בנסוע הארון (במדבר י' לה') כיון שהגיעו לבית שמש, היו רואים את העגלה ואת הפרות וישמחו לראות, כיון שנשבה הרוח ונתגלה הארון הרג בהם, שנאמר ויך בעם, (שמואל א' ו' יט'), אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, היו מגוללין להם הפרכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה, ואומרין להם ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר עם נקבה.

דרוש לחג השבועות

בענין ההכנה הגדולה לקראת מתן תורה

"לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם"

חסד גדול עשה עמנו ה', הוציאנו מעבדות לחירות עולם, הוציאנו מבית עבדים ממצרים במטרה לתת לנו את התורה הקדושה, המתנה הגדולה ביותר, ובחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

והנה כשיצאנו ממצרים יצאנו מהטומאה הגדולה ובימי הספירה כל יום ויום קונים מדרגה של קדושה וטהרה ע"י שעושים תשובה שלמה בכל יום ויום עד שביום החמשים, חג השבועות, זכינו להגיע לשער החמשים בבינה העליונה שהיא עולם התשובה ואז נזכה להגיע לקבלת התורה הקדושה.

וז"ש לפני מ"י אתם מטהרים, לפני יום החמשים. מ"ט ימי הספירה כל יום עושים תשובה ומטהרים עד שמגיעים ליום החמשים שהוא יום השבועות שבו הגענו בתשובה עילאה לטהרה עליונה, ויום זה מטהר אותנו ומקדש אותנו ע"י שעלינו לעולם התשובה, חמשים שערי בינה שער החמשים שעל ידו זוכים לכתר עליון שהוא שער החמשים משערי בינה.

הקב"ה מאיר אור גדול להדריך אותנו איך להתחבר אליו

ועוד יותר, שביום החמשים הקב"ה בעצמו מטהר אותנו ע"י האור הגדול המאיר באותו יום, וכל אחד ואחד מקבל אור של התורה וקדושה ביום זה, וכמו שכתב הר"ן בדרשותיו כשם שיום ר"ה הוא יום הדין לעניני העולם, כן "שבועות" שבו ניתנה התורה לעם ישראל הוא יום הדין לענין קבלת התורה של כל יחיד ויחיד ובו נקצב לכל אחד לאיזה מדרגה יגיע בעסק התורה.

ביום זה יורד דבר ה' ממרום להאיר בכל מחשכי הארץ להדריך אותנו בתחיתות ארץ, ואדם מבשר ודם שקרוץ מחומר וצורה ושקוע בתאוות העוה"ז התורה יורדת להדריך אותו איך לעלות מכל זה ולחבר אותנו לעליונים בסוד "ישמחו השמים ותגל הארץ".

זמנבא במדרש: לעתיד לבא הקב"ה מביא את הר סיני ומלביש אותו בהר המוריה ובונה ביהמ"ק עליהם וביהמ"ק אומר שירה וכל ההרים עונים אחריו, כי הר סיני מבטא את התורה והתורה היא הבסיס של ביהמ"ק ורק כך תחול הקדושה ואז מתחברים השמים עם הארץ בסוד ענן הקשור בהר וסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והאדם מתעלה מאד כי מתבררת האמת של התורה הקדושה.

חייתי שכן של הגאון אב"ד כמוה"ר יוסף כהן זצ"ל אביו של הגאון ר' דוד הכהן שליט"א ראש ישיבת חברון, הוא היה אומר בשם ראש ישיבת עץ חיים הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, כי יום שבועות הוא "יום הדין על התורה". והיה מביא מספר השל"ה הקדוש שכתב בשם ספר "תולעת יעקב" מהמקובלים הראשונים, יום הדין בראש השנה הוא דין כללי על האדם על ההצלחות על הנסיונות הצרות וכו', אבל יום חג השבועות הוא יום הדין מבחי' רוחנית, דנים אותו כמה תורה יזכה ללמוד השנה הזאת, האם בכלל "הוא ראוי לקבל תורה או לא". וכמו שהבאנו לעיל.

אם האדם מתבטל מלימוד התורה, אין לו "כלים" לקבל את התורה הקדושה, וכמו שחודש אלול הוא ההכנה לראש השנה, כן צריך הכנה לקבלת התורה, כי דנים אותנו היום הזה אם נזכה למתנה הגדולה, לאור הגדול של התורה הקדושה. הגר"א היה לומד כל יום 22 שעות, וכל שש שעות ישן חצי שעה בלבד, משך 48 שעות ישן 4 שעות. פלא. והיה אומר כתוב ישנתי - א"ז, ינוח - ל"י. כל אדם צריך לישון שמונה שעות במנין א"ז, ואז יהיה לו כח לארבעים שעות כמנין ל"י, לעסוק בתורה שהיא המנוחה, אבל הוא לעצמו היה מסתפק בארבע שעות.

הקב"ה רוצה להריק עלינו שפע גדול ביותר, אבל למעשה לא יריק עלינו אלא כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם

אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שבני ישראל ענו ואמרו 'נעשה ונשמע' לקבל התורה, והכוונה שאם האדם משקיע חלקו בנעשה בעמל וביגיעה להכין את עצמו כראוי - יזכה לנשמע, לשמוע את קול ה' המכריז ואומר 'אנכי ה' אלהיך.

וכידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למוכר השמן שבא לעיר עם חביות ענק למכור לבני העיר שמן טוב ומשובח, והנה רצונו של המוכר למכור את כל אשר יש לו לבני העיר, אבל למעשה לא יוכל לתת לבני העיר רק כפי הכלים שכל אחד מהם יגיש אליו... הגדול כפי גדלו והקטן לפי קטנו. והנמשל מובן ביותר, כי הקב"ה רוצה להריק עלינו שפע גדול ביותר, אבל למעשה לא יריק עלינו אלא כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם.

תוכו זרק וקליפתו אכל

מספרים על יהודי אחד שעלה עם משפחתו לארץ הקודש, תיכף כאשר הגיע אל ארץ הקודש רכן על עפרה ונישק את אדמתה, לאחר מכן פגש ברוכל המוכר רימונים, שמחו בני המשפחה לאכול מפריה של ארץ הקודש ולשבוע מטובה, קנה רימון אחד ופתחו - תוכו זרק וקליפתו אכל - כשאר הפירות שזורקים את הגרעינים, והיו כל בני המשפחה מתאפקים מלדבר סרה על 'פירות ארץ ישראל'. עד שנתגלה להם ה'סוד' ש'פירות ארץ ישראל' צריכים לדעת איך לאכול מהם...

כך אף אנו, נכנסים אנו לזמנים גבוהים ביותר, אבל עלינו לדעת כיצד 'לאוכלם' - איך לקבל את היום טוב כראוי, ומה עליו לעשות כדי שיוכל למלאות אסמיו שבע ושפע רב מאורות היו"ט, ולזאת נדרש מן האדם להתכונן בהכנה דרבה בטרם יתקדש החג.

שלשת ימי הגבלה

מבואר בספה"ק כי אלו הימים, שלושת ימי ההגבלה, מסוגלים ביותר לשקידת התורה - לכל ימות השנה. כל השוקד בהם יותר ויותר בלימוד התורה הקדושה, הרי בידו סגולה נפלאה לשקידת התורה לכל ימות השנה. ועל אחת כמה וכמה סגולתו של ערב שבועות, וביותר של ליל שבועות.

שאל המשגיח דלומזיא ר' משה רוזנשטיין זצ"ל, מה ענין קדושת ערב יום כיפור, דבשלמא יום כפורים עצמו ניחא, אלא ערב יו"כ - מחמת מה קדוש הוא. וביאר, דהנה במסכת בבא בתרא (ספ"ק) אומרת הגמרא "אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקב"ה בגלגל חמה. אמר אביי היינו דאמרי אינשי אידלי יומא אידלי קצירא". (כשהחמה זורחת מקיל החולי, רש"י). וידוע הדבר דכבר בחצות הלילה מתחילים החולים לחוש בהקלת החולי, כי אף שעדיין לא זרחה החמה, מ"מ קרני הודה כבר זוהרים ברקיע. והוא הענין בקדושת ערב יום כפור. כי בהיות וביום הכפורים משפיע הקב"ה אל עולמו שפע של כפרה, שמש כפרה, שמש תשובה ומרפא בכנפיה, הרי שקרני שמש זו של כפרה ותשובה כבר קורנים בערבו של היום הקדוש. מצות תשובה נוהגת כל ימות השנה, אך ביה"כ מוריד הקב"ה שפע תשובה המיקל על בריותיו לשוב אליו, ומי שקרוב אל ה' זוכה לחוש בשפע זה כבר בערב יום כפור.

וכן הוא הענין במהותם של שלשת ימי ההגבלה. שכן, ביום חג השבועות, משפיע הקב"ה לעולמו שפע של תורה, שמש של תורה זורחת בעולם, ביום זה אשר בו בחר בנו הבורא מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ועל כן כבר בשלשת ימי ההגבלה הקודמים ליום הגדול הזה, קורנים בעולם

אותם קרני הוד של שמש התורה הקדושה, ומשום כן מסוגלים אלו הימים ביותר לשקידת התורה. **ומעתה**, אם שלשת ימי ההגבלה, ימי ההכנסה לקבלת התורה מסוגלים לשקידת התורה, אם כן על אחת כמה וכמה שמש התורה הזורח ומאיר ביום החג עצמו, ודאי מסוגל הוא לשקידת התורה. ובפרט, לימוד התורה בליל שבועות שהוא מסוגל להביא להשגות עליונות, וידועים הדברים כי מרן הבית יוסף זכה לגילוי אליהו בליל שבועות. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו.

ואם כי אמנם, נשתנה לילה זה מכל הלילות, אך אימתי חשים באמת בתחושה זו כי לילה זה נעלה ביותר? כאשר הלילה טהור ממחשבות זרות, ממעשים רעים ומלב רע, רק ע"י הכנה ראויה קודם החג בתפילה לעילא כדבעי ובכוונה רצויה לשקוד בו על התורה מתוך יראת שמים ומידות טובות ואהבת רעים, ולהתקדש ולהתרומם ע"י התורה, רק אז, ואולי, אפשר לזכות להשגות עליונות. המכין עצמו כראוי הוא הוא שיזכה לקנין המעלות.

ולכן לפני יום קדוש זה כל אדם צריך להתעורר בתשובה ולפשפש במעשיו ובפרט על דרך עסקו בתורה וכעין שכתב רש"י עה"פ ויסעו מרפידים ויבאו במדבר סיני (שמות. יט. ב) מקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה זה בתשובה אף זה בתשובה (רש"י).

תשובה מתוך התרוממות הדעת

שאלו חסידים את הרה"ק רבי צבי מלומז זי"ע: אחרי ששבו בנסיעתם מרפידים, על מה היה להם לשוב עוד בבואם לסיני? השיב הרבי: דרכם של בעלי תשובה שהם שבים כשהכירו בחטאם ותיכף מתחרטים, ואחר כך עוד לעת שהם זוכין לקיים איזושהי מצוה, מתחרטין שוב ביתר שאת על חטאם, כי אמנם רק עתה מסוגלים להכיר כראוי את עומק הפגם שפגמו. וזו היא התשובה השלמה. בבוא ישראל למדבר סיני, השיגו התרוממות הדעת, ותיכף ברגע זה עשו תשובה מחדש... וזה היה חלק מההכנה שיוכלו לקבל את התורה"ק מפי הגבורה.

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. (שמות. יט. ג) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" - אמרו חז"ל: "כה תאמר" - בלשון הזה ובסדר הזה. "לבית יעקב" - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה. "ותגיד לבני ישראל" - אלו האנשים, עונשים וקדוקים פרש לזכרים דברים הקשים כגידים.

שאל הרה"ק בעל השפת אמת זי"ע - הרי משה רבנו נצטוו להגיד לכולם כלשון הזה, אם כן, מה שייך לנשים לשון רכה, ולזכרים דברים הקשים בנידון? ומתרץ השפת אמת: אין הכי נמי! לשניהם הוא דיבר אותו הדבר כלשון הזה, רק כל אחד הרגיש מה שהוא יכול להרגיש, וההסבר

הוא כך: דאכן לנשים ולקטני הדעת, כשאומרים להם דברים אלו שהקב"ה קירב אותנו, והרים אותנו מכל העמים, כנשר יעיר קינו - עבורם הם דברי פתוי. אבל לאנשים המבינים, יודעים שאין קבלה זו דבר קטן, ומקבלין על עצמם עול גדול ונורא להיות עבדי הקב"ה ולברר מלכותו בעולם...

משל למה הדבר דומה: למלך שלקח חתן לבתו. שומע החתן שמהללים ומשבחים את המלך, ועל גודל מלכותו והפלגת חכמתו, אז אם הוא חתן טיפש, הוא שמח ומרוצה, אבל אם הוא חתן חכם, הוא מתחיל לדאוג ונשבר לבו, מי אני שאהיה חתן המלך, וככל שמספרים לו יותר בשבחי המלך נשבר לבו בקרבו כיצד יוכל להיות חתן של מלך כה גדול. הנמשל מובן, כי לאנשים בני דעת היו הדברים הנפלאים קשים כגידין...

דיבוק חברים

וכשם שאיתא שבני ישראל הגיעו "ויחן שם ישראל נגד ההר" כאיש אחד בלב אחד, כך האדם צריך להיות באחדות עם חבריו שזה א' ממח' קנינים שהתורה נקנית בהם דיבוק חברים, ועי"ז יכין עצמו לקראת היום הגדול הזה.

נתנו המושלים ללמוד מקדירה של חמין שנוהגים לאכול בשב"ק, שטעמו המיוחד מצטרף מכל מיני מאכלים שונים שמקבצים לתוך גיגית אחת, והנה אם יבשל הבשר בפני עצמו והשועית ושאר הקטניות בפני עצמם ירגיש בכל אחד את טעמו בלבד, אבל אחרי שצירפום יחד בתוך קדירה אחת מקבל כל גרגיר וגרגיר מטעמם של כל המאכלים יחדיו, וניתוסף בהם טעם לשבת, וזו גם מעלת האחדות, שכל אחד משתבח מחמת היותו עם חבריו בחטיבה אחת, אבל אם יהא כל אחד בפני עצמו, הגם שיהא מופלג בתורה ויראה, לא תקלוט נפשו את המעלות שיש בחבריו.

אחדות אמיתית

ואין יותר מתאים מכאן בכדי להביא את הסברו הנפלא של הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע, על מאמר חז"ל (ובחים קטז). "כשניתנה תורה לישראל נתקבצו אומות העולם אצל בלעם הרשע ושאלו אותו שמא מבול בא לעולם? אמר להם: "ה' עוז לעמו יתן". פתחו כולם ואמרו: ה' יברך את עמו בשלום".

ויש להבין, למה דימו אומות העולם כשניתנה התורה שהיה הקב"ה מביא מבול על העולם? ומה היה תשובתו של בלעם אליהם?

אלא ענה והסביר: שאחדות בין הבריות נובעת לפעמים בגלל סכנה משותפת, כי בעת צרה מתקבצים הרבה כיתות נפרדות ועושות שלום ביניהן כדי שינצלו מהצרה. אמנם, אין זו

אחדות אמיתית. ועד שעת מתן תורה לא היה זמן שהיו כל הברואים יחד בשלום, רק בשעת סכנת המבול נתקיים "וגר זאב עם כבש" כששהו ביחד בתיבת נח. אבל אין אנו מצפים לשלום כזה, אלא לשלום אמיתי שישלוט גם בשעת רגיעה ושלום.

ולכן כשקיבלו ישראל את התורה באחדות שלמה כאיש אחד בלב אחד - ראו זאת האומות וחשבו אולי חשש סכנה גורם את האחדות - "שמא מבול בא לעולם", השיב להם בלעם: "ה' עוז לעמו יתן" - אחדות זו היא אחדות אמיתית, היא אחדות מפני שה' נתן את עוזו - את התורה לעם ישראל, והיא זו שמאחדת אותם במטרה המשותפת לקבל את התורה שניתנת לקיום אך ורק באחדות כלל ישראל. כשמעו זאת אומות עולם, מיד פתחו ואמרו: "ה' יברך את עמו בשלום" - כי השלום הזה אין הוא תוצאה של קללה, אלא, ברכה יש בו...

נעשה ונשמע - ללא קצבה

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב. ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (דברים לג, ד). בשו"ע (ח"מ סימן ס') מובא, שלדעת הרמב"ם, המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שנתחייב לזון את חברו ולא קצב כמה שנים אע"פ שקנה חברו מידו, לא נתחייב. ולפי זה קשה - איך נתחייבו ישראל בקבלת התורה כשאמרו "נעשה ונשמע", כיון שהתורה היא דבר שאין לו קצבה, שהרי "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"? (עיין עירובין כ"א). ותירצו שני תירוצים: ה"נחלת בנימין" תירץ, שהתחייבות כלפי מלך חלה גם על דבר שאין לו קצבה. א"כ, כשאנו התחייבנו כלפי מלך מלכי המלכים לשמור התורה, חל החיוב גם על דבר שאין לו קצבה. ואילו ה"לחם רב" תירץ, שרק גבי יחיד שהתחייב אנו אומרים שבדבר שאין לו קצבה לא חלה ההתחייבות, אבל רבים שהתחייבו, חזקה כח הרבים להתחייב גם בדבר שאין לו קצבה.

והסביר הגה"ק בעל ה"שדי חמד" זי"ע ששני תירוצים אלו מרומזים בפסוקים באופן מיוחד: "תורה צוה לנו מורשה קהילת יעקב", וזה חיוב על קהילת יעקב לדורות הבאים לקיים מה שקיבלו אבותינו. אך קשה, הלא התורה היא דבר שאין לה קצבה ולא חל החיוב? על זה מתרץ הפסוק "ויהי בישורון מלך" שהתחייבות היא כלפי מלך, ולא עוד אלא ש"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" שהיתר התחייבות רבים, שבשני המקרים האלה חלה ההתחייבות גם בדבר שאין לו קצבה, ולכן "נעשה ונשמע" בעינו עומד...

ולכן כל אדם יעשה חשבון נפש כי התורה אין בה קצבה של זמן או יום ויתבונן ויראה שח"ו לא הולך זמנו לבטלה כי כל רגע שעובר א"א להחזירו. ועי"ז יזכה להכין עצמו כדבעי לקראת היום הקדוש והנורא הזה.

מה העיקר ומה הטפל

כתוב "וכל העם רואים את הקולות", רבנו בחיי כותב אלו קולות של מלאכי השרת, מלאכי עליון שהיו מקלסים לבוראם בכל בוקר ואומרים שירה.

כשמונה מאות שנה לאחר מתן תורה סנחריב בא עם מחנה גדול להלחם עם ישראל, ורק שמעו את הקולות של מלאכי השרת מיד פרחו נשמתם.

וקשה במתן תורה היו שש מאות אלף גברים מבני עשרים עד ששים ונוסף עליהם ילדים בחורים וקנים ונשים, ושמעו את הקולות ולא קרה כלום.

התירוץ הוא ששלושת ימי הגבלה היו ימי הכנה לתורה - אל תגשו אל אשה, התרגום מתרגם פי' אל תהיו בצד האשה, העוה"ז, אוכל, תאוות, חייב כל אדם להחליט היכן הוא עומד, כבוד ה', או האבוס. גם הצדיקים אוכלים ושותים, השאלה מה העיקר ומה הטפל.

פתחיהם לקודש, קודש

הגמרא בזבחים (דף נו ע"א) אומרת לשכות הבנויות בחול ופתחיהם לקודש, קודש. ואין להכניס שם טומאה. ואם בנויות בקודש ופתחיהם לחול הם חולין. רואים שהכל הולך אחר הפתחים.

מי שרואה את עצמו בגוף אחד כיששכר וזבולון הוא עובד שמונה שעות והמטרה כדי שיוכל לתמוך בתורה ולומד כמה שעות גמרא הלכה וזוה"ק ומחנך בניו לתורה, נפשו פתוחה לקודש, והרי הוא בן העוה"ב.

אבל אם הוא יושב בישיבה אבל מטרתו כבוד, העוה"ז, תאוות, כולו חול וטומאה. וע"כ ביום הזה יש לנו יכולת לקבל את התורה מחדש, ולקבל ע"ע לעזוב את תאוות העוה"ז ולהדבק בהשי"ת ע"י התורה הקדושה אכי"ר.

ביאור ההפטרה

הקשר בין ההפטרה לפרשה

בהפטרה מסופר על מספר בני ישראל שלא ימדד ולא יספר, וזה מעין הפרשה שמסופר בה על מספר בני ישראל.

תוכן ההפטרה

הנביא מנבא שלעתיד לבוא מספר בני ישראל יהיה כחול הים, אשר לא ימדד ולא יספר, ובמקום שיאמר להם "לא עמי אתם", כי עזבו את ה', מעתה יאמר עליהם בני "אל חיי", כי יחזרו בתשובה אמיתית, ובימות המשיח יתחברו כל ישראל יחד, וישימו עליהם את מלך המשיח למנהיג.

זה' אומר לצדיקים שיוכיחו את כנסת ישראל שמדמה אותה לאשה שססתה מהדרך הטובה ומזנה אחרי בעלה, שיאמרו לה שתפסיק לצבוע את פניה, כדי למשוך גברים לזנות איתה, והנמשל הוא שעם ישראל נוטים אחרי הבעלים והע"ז, וחושבים שהם סיפקו להם את צורכיהם, כאשה סוטה החושבת שכל מה שבעלה העניק לה, הם "אתנן" שקיבלה ממאהביה, לכן בורא העולם יגלה את כיעורה לעיני מאהביה, ואיש לא יצילנה מידו,

והכוונה שהבעלים והע"ז לא יכולים לעזור לישראל בעת צרתם, וגם גוים שבטחה בהם לא יעזרו לה במאומה, ואז תחליט לשוב אל בעלה הראשון הבורא יתברך שמו, וכשתתעורר לשוב הרי מן השמים יעזרו לה כאומרם: הבא ליטהר מסייעין אותנו,

ואז עם ישראל יגיעו למנוחה ולנחלה, שאומות העולם הנמשלים לחיות השדה ישלימו עם ישראל, יכתתו חרבותם לאתים, שלום ישרור בארץ ועם ישראל יהיו קשורים לה' יתברך שמו, כמו אהבת ארוסה לבעלה שאהבתם גדולה מאוד.

הושע פרק ב' מפסוק א' עד סוף פסוק כ"ב

א וְהָיָה [א] בזמן הגאולה (מ"ד) מִסְפָּר [ב] בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם [ג] אֲשֶׁר

עיונים והארות

כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם" (הושע א, ו"ט). לאחר שגולדו לו שני בנים ובת אחת, אמר הקדוש ברוך הוא להושע: לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שכיון שדברתי עמו, פירש מן האשה, אמר לפניו, רבונו של עולם! יש לי בנים ממנה ואיני יכול לגרשה ולא להוציאה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: ומה אתה שאשתך זונה ובניך בני זנונים ואין אתה יודע אם שלך הם אם של אחרים הם כך, אני שישראל בני, בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב, אחד מארבעה קניינים שקניתי בעולמי (בפרקי אבות כתוב: חמשה קניינים עיין מהרש"א, פסחים פז): תורה, שמים וארץ, בית המקדש וישראל (בפרקי אבות מוסיף אברהם והוא החמישי), תורה קניין אחד מניין? שנאמר (משלי ח, כב): "ה' קניי ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז"; שמים וארץ קניין אחד שנאמר (ישעיה סו, א): "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי, — אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי"; ואומר (תהלים ק', כד): "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך". אברהם קנין אחד — דכתיב (בראשית יד, יט): "ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון, קונה שמים וארץ"; ישראל קנין אחד דכתיב (שמות טו, טז): "עד יעבור עמך ה', עד יעבור עם זו קניית"; ואומר (תהלים טז, ג): "לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי במ". בית המקדש קניין אחד, שנאמר (שמות ו, יז): "מקדש ה' כוננו ידיך"; ואומר (תהלים עה, נד): "ויביאם אל גבול קודשו, הר זה קנתה ימינו". — ואתה אומר להעבירים באומה אחרת, כיון שידע שחטא, התחיל

א. **נאמר** (הושע פרק א, ב): "תחלת דבר ה' בהושע" מובא במסכת פסחים (פז) וכי עם הושע דבר ה' תחילה? והלא ממשה עד הושע היו כמה נביאים, אמר רבי יוחנן: תחילה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק (זמן) ואלו הן: הושע, ישעיה, עמוס ומיכה. אמר הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו (הכוונה על ישראל), היה לו לומר, בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב גלגל עליהם מדת רחמיו, לא די שלא אמר כך, אלא אמר לפניו: רבונו של עולם, כל העולם שלך הוא, העבירים באומה אחרת. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אעשה לזקן זה. אומר לו: קח לך אשה זונה ותוליד לך בני זנונים, ואחר כך אומר לו: שלחה מעל פניך, אם יוכל לשלחה, אף אני אשלח את ישראל, שנאמר (הושע א, ג): "וילך ויקח את גומר בת דבלים" מאי "גומר"? אמר רב: שהכל גומרים בה (ביאתם ותאוותם רש"י). בת דבלים דבה רעה בת דבה רעה, ושמואל אמר: שהכל דשים בה כדבלה, ורבי יוחנן אמר: שמתוקה בפי הכל כדבלה.

ותהר ותלד לו בן, ויאמר ה' אליו: "קרא שמו יזרעאל, כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא. והשבתי ממלכות בית ישראל" (הושע א, ג"ד). "ותהר עוד ותלד בת, ויאמר לו: קרא שמה לא רוחמה, כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל, כי נשא אשא להם". פירוש נשא אשא לא אוסיף לרחם עד כדי לסלוח להם, ורש"י פירש: נתון אתן להם, כלומר, אשיב להם כגמולם. "ותהר ותלד בן, ויאמר קרא שמו לא עמי,

עינים והארות

כתיב והיה מספר בני ישראל, וכתוב כי אתם לא עמי, מה ענין זה לזה. אלא משל למלך שכעס על אשתו שלח אחר סופר לכתוב את גטה. עד שלא בא הסופר נטרצה המלך לאשתו, אמר המלך אפשר שיצא סופר זה מכאן חלוק, אלא אמר לו בוא כתוב שאני כופל כתובתה (ספרי בלק, רש"י).

והיה מספר מהו הדבר, משהוא נותן קצבה והיה מספר בני ישראל, חוזר ואומר אשר לא ימד ולא יספר, אלא שהראה הקב"ה להושע כשם שהראה לאברהם, הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, להודיעך שהראה אותם במספר וחזר והראה לו שלו, מתחלה הראה לו מזל אחד, ואחר כך הראה לו שנים, ואחר כך הראה לו שלשה, ואחר כך הראה לו י"ב, ואחר כך שבעים, ואחר כך הראה לו מזלות שאין מספר להם. וכן הראה להושע (פסיקתא רבתי).

ג. בחול הים - מה עפר הארץ אם אינו נמצא אין אדם מתקיים אם אין עפר אין אילנות ואין תבואה כך אם אין ישראל אין העולם מתקיים שנא' (בראשית כב) והתברכו בזרעך כל גוי הארץ, בעוה"ז הם משולים כעפר, לימות המשיח הם משולים לחול הים, מה דרכו של חול מקהה שיניו כך ישראל לימות המשיח מכלין כל האומות שנאמר (במדבר כד) וירד מיעקב וגוי וכתוב (יחזקאל כה) ונתתי את נקמותי באדם ביד עמי ישראל ד"א למה משלך כחול מה חול אדם נוטל ממנו מלא קמצו ונותן לעיסה או לתוך התבשיל אין כל בריה יכול לטעמו שהוא מקהה את שיניו כך הם ישראל כל מי שהוא בוזזן או גוזלן בעולם הזה הוא מקהה את שיניו לעתיד

מבקש רחמים על עצמו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלוש גזירות בעבורך (שלוש גזירות הן כדברי רש"י) יזרעאל דהיינו גולה, לא רוחמה ולא עמי (עין מהרש"א). התחיל מברכם שנאמר (הושע ב, א): "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר; והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, ונקבצו בני יהודה. וזרעתיה לי בארץ, ורחמתי את לא רוחמה, ואמרתיה ללא עמי עמי אתה, והוא יאמר אֵ-להי" (הושע ב, כה).

ב. והיה מספר (ילק"ש) ר' יונתן רמי, כתיב אשר לא ימד ולא יספר, וכתוב והיה מספר בני ישראל, לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום. רבי יוסי אומר כאן בידי אדם, כאן בידי שמים. א"ר אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר אשר לא ימד ולא יספר (יומא כ"ב).

מקום כינוי להקב"ה, כי מלוא כל הארץ כבודו. וכתוב בהגדת פסח: "ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל", בפירוש האברבנאל כתוב: מקום זה כינוי שמו של הקב"ה, לפי שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, ועוד תמצא כי "מקום" עולה למניין י-הו-ה בחשבון גדול, כך לספור האות י עשר פעמים וזה עולה מאה, האות ה להכפיל בחמש עולה עשרים וחמש. האות ו להכפיל בשש עולה שלושים ושש והאות ה להכפיל בחמש עולה עשרים וחמש ביחד (100 ועוד 25 ועוד 36 ועוד 25 = 186), וכן מילת מקום גם עולה אותו בחשבון 40-מ, ק-100, ו-6, מ-40, ביחד 186.

לֹא-יִמָּדַר אִי אִפְשֵׁר לְמַדּוּד אוֹתָם וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר-יֹאמַר
 לָהֶם בּוֹמֵן הוּא לֹא-עַמֵּי אֲתֶם מִפְּנֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים יֹאמַר לָהֶם בּוֹמֵן הוּא בְּנֵי
 אֵל-חַי הַחַבִּיבִים כִּי יִשׁוּבוּ אֶל ה' וְהוּא יִשְׁיב שְׁבוֹתָם וִירַחֲמֵם (רד"ק): ב' וְנִקְבְּצוּ בִימֵי הַמְּשִׁיחַ
 בְּנֵי-יְהוּדָה וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד [ו] [ה]
 מְנַהֵג אֶחָד שֶׁהוּא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וְעָלוּ מִן-הָאָרֶץ מֵאֲרָצוֹת הַגּוֹלָה אֶל אֶרֶץ (רד"ק) כִּי גָדוֹל
 יוֹם יוֹרְעָאֵל יוֹם קִיבוּץ יִשְׂרָאֵל (ע"פ ת"י) מֵאֲרָצוֹת הַגּוֹלָה שְׁפִיזָרָם שֵׁם ה' כַּמְּפֹרֵד זָרְעִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה

עיונים והארות

לשמש בית הכנסת להגיש לאורחים עניים אלה סעודה פשוטה. כשנפרדו מעשירי העם בירך אותם אליהו שיהיו כולם ראשים. תמה על כך רבי יהושע בן לוי, אך התאפק ושתק. לאחר מכן הגיעו לעיר קטנה ונכנסו לבית הכנסת. אנשי אותה העיר שהיו עניים, קיבלו את האורחים בסבר פנים יפות וכבודם בכבוד גדול.

כשנפרדו מאנשי העיר בירך אותם אליהו שיזכו לראש אחד. תמה רבי יהושע בן לוי וביקש מאליהו שיסביר לו את מעשיו התמוהים (זאת לאחר שראה לפניו כן עוד מעשים תמוהים אצל אליהו הנביא, וכבר לא יכל להתאפק) אמר לו אליהו: עיר שכולה ראשים הרי זו קללה, כמאמר הבריות: "ברוב חובלים תטבענה האניות". ראש אחד לעיר הרי זו ברכה גדולה, מנהיג אחד לדור.

ועל פי המעשה הנ"ל מובן הכתוב: "ושמו להם ראש אחד", שאין לך ברכה גדולה מאשר עיר שיש שם ראש אחד בלבד.

לבא למה שהוא קדש שנאמר (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבוא עליהם נאם ה' וכל מי שנוגע בקדשים חייב מיתה (במדבר רבה פרשה ב, יג).

ד. **בת"י** כ' חד מן בית דוד. וברש"י – דוד מלכם. אמנם המלבי"ם כ' דהוא משיח בן יוסף. וברד"ק בשם י"מ שהוא אליהו הנביא.

ה. **ונקבצו** בני יהודה ובני ישראל יחדיו ושמו להם ראש אחד (ב, ב) נקט הכתוב "ראש אחד", והוא יובן על פי המסופר בסדר הדורות, שרבי יהושע בן לוי ביקש להילוות לאליהו הנביא ולראות את מעשיו. אמר לו אליהו: תוכל להילוות אלי בתנאי שכל מה שתראה לא תשאלני לסיבת מעשי. אך ברגע שתשאל ואענה לך עליך להפרד ממני. קיבל עליו רבי יהושע בן לוי לראות ולא לשאול.

הלכו שניהם לדרכם והגיעו לעיר אחת ונכנסו לבית הכנסת. ישבו שם יהודים עשירים ומכובדים, ולאחר התפילה אמרו העשירים

(רש"י): ואתם בני יהודה ובנימין **אָמְרוּ לְאַחֵיכֶם** בני עשרת השבטים שהיו קרואים לא עמי בזמן שהיו עושים הרע בעיני ה', עתה בזמן הגאולה אמרו להם שהם **עַמִּי** [ו] כמותכם (רד"ק בשם רס"ג) וכן אמרו **וְלְאַחֵיכֶם** נשי עשרת השבטים **רְחֻמָּה** אני ארחם עליהם (מיד ע"פ רד"ק): **דְּרִיבוּ בְּאַמְכֶם רִיבוּ** אתם הצדיקים התווכחו עם אמכם שהיא כנסת ישראל (מיד) אם כל הדורות (רש"י) ובבקשה תריבו איש באחיו להשיבם לדרך הטובה **כִּי מַעַתָּה הֲיֵאָמֵר לֹא אִשְׁתִּי** [ז] כי סרתה מעלי **וְאֲנֹכִי לֹא אִשָּׁה** להזמין לה סיפוקה **וְתָסֵר וְנֹנֶיָהּ מִפְּנֵיהָ** [ח] ולא תצבע את פניה כדי למשוך הנואפים אליה **וְנִאֲפֹפִיָּהּ** ותסיר ולא תשים עוד בשמים **מִבֵּין שְׂרֵיָהּ** והיינו שמעתה תעזוב דרכה (רד"ק, מ"ד): **הַמְזַהֵרָה שֶׁאֵם לֹא תַעְזֹב דְּרָכָה** **פֶּן-אֶפְשִׁיטְנָה** [ט] מבגדיה ותשאר **עֲרֻמָּה וְהִצְנִתִּיהָ** אעמיד אותה בלי לבוש ומכסה **כִּיּוֹם הַיּוֹלֵךְ וְשִׁמְתִּיהָ** **כַּמְדָּבָר** הפקר לכל כמדבר (רד"ק) **וְשִׁתָּהּ** אשים אותה **כַּאֲרִץ צִיָּה** שוממה (מ"ז) **וְהִמְתִּיהָ** ואמית אותה (ת"י) **בַּצֵּמָא** [י]: **וְאֶת-בְּנֵיהָ** אפילו הצדיקים שבהם **לֹא**

עיונים והארות

- ו. **ובת"י** ורש"י פ' אמרו לאחים עמי – תחזרו לתורה שלי ואז ארחם ואקבץ אתכם.
- ז. **ובת"י** פ' תוכיחו לכנסת ישראל מכיון שאינה מתעניינת בעבודתי לא אקבל תפילותיה עד שתעזוב מעשיה הרעים.
- ח. **וכ'** עוד הרד"ק וז"ל: והפנים הוא משל לנביאים שהיו העם מחליפים נביאי ה' בנביאי השקר ואלה הם הזונים, ושדים הוא משל לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה כמו שפירשתי בספר יחזקאל והיו מחליפים אותם בחוקי עכו"ם.
- ט. **ובת"י** פירש פן אפשיטנה וכו' – אולי אסלק שכינתי ממנה (מעם ישראל) ואעשה אותה עזובה כימים הראשונים שלה לפני שהתקרבה לעבודתי, ויחול הרוגז שלי עליה כמו שחל על דור שעברו על תורת במדבר, ואעשה הארץ ריקה, ואהרוג אותה בבצורת – ברעב, ה"י.
- י. **וברד"ק** כ' ואפשר שיהיה בצמא משל לבטול התורה והמצוות והנבואה כמ"ש "לא רעב

אַרְתֶּם שִׁילְכוּ בְּגוֹלָה פִּי-בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה עוֹבְדֵי עֲכוּ״ם (מ״ד): זָכֵי אֲנִי וְזִנְתָה אִמָּם [יא] שְׂכָלוֹת הָאוֹמֶה סֵרָה מֵעֲלֵי [יב] הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם הָאֵם שֶׁהִרְתָּה אוֹתָם עֲשֵׂתָה מֵעֵשָׂה בּוֹשֵׁה וְכֹלִימָה (מ״ד) כִּי אִמְרָה אֶלְכָּה אַחֲרַי מְאֵהְבִי בְּדַרְכֵי הַעֲכוּ״ם (רש״י) נִתְּנֵי הַנּוֹתָנִים לִי לַחֲמִי וּמִימֵי צִמְרֵי וּפְשָׁתַי לְטוֹוֹת בָּם בְּגָדִים, וְכֵן נּוֹתָנִים לִי יֵתֵר צִרְכֵי שֶׁהֵם שְׂמֹנֵי לְסוּךְ וְשִׁקְוֵי וּמִשְׁקִים לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם כְּמוֹ יֵין וְחֵלֶב (מִלְבָּיִם): ח לָכֵן הוֹאִיל וְכַךְ חֲשַׁבָה (מ״ד) הַנְּנִי-שָׁךְ גּוֹדֵר וְסוֹגֵר אֶת-דִּרְפָךְ בְּפִסְרִים בְּקוֹצִים וְגִדְרֹתַי אֶת-גִּדְרֹתֶיהָ שֶׁלֹּא תוֹכֵל לְעַבּוֹר וְנִתִּיבוֹתֶיהָ וְדַרְכֶיהָ שֶׁהִיְתָה הוֹלֶכֶת בָּהֶם לֹא תִמְצָא עוֹד (רש״י): ט וְרִדְפָה אֶת-מְאֵהְבֶיהָ [יג] שֶׁהֵם מְצִרִים וְאֲשׁוֹר וְלֹא-תִשְׁיֵג אֹתָם וְלֹא תוֹכֵל לְבַקֵּשׁ מֵהֶם עֲזָרָה (רש״י) וּבְקִשְׁתָּם וְגַם כֹּאשֶׁר תִּבְקֵשׁ אוֹתָם וְלֹא תִמְצָא

עיונים והארות

עליהם, ומאי ניהו תכשיטין (כתובות סה).
יב. ובת"י – שהלכו אחר נביאי השקר.

יג. ורדפה את מאהביה הם מיכאל וגבריאל, כמו שאמרו ז"ל כל רעיה בגדו בה אלו מיכאל וגבריאל, ותהיה הכוונה כי היו מבקשים אותם שיקיף זה מים וזה אש (את ירושלים), ובגדו בה, ולא תשיג אותם כי לא יענו. (אלשיך)

ורדפה את מאהביה (ילק"ש) א"ר יוחנן משום ר' יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם מכמה מלקיות, שנאמר ורדפה את מאהביה וגו', וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות, שנאמר תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה (ברכות ז')

ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'".

יא. כי זנתה אמם (ילק"ש) אמר רבי שמלאי אמר הקב"ה הדיינים מביישין דברי בפני עמי הארץ, כיצד, יושב ודורש לא תלוה ברבית, והוא מלוה ברבית, לא תגזול, והוא גזול, לא תגנוב, והוא גונב. וא"ר ברכיה מעשה באדם אחד שנגנב טליתו והלך לקבול לדיין עליה, ומצאה פרוסה על מטתו. לכך נאמר זנתה אמם הובישה הורתם (דברים רבה ב, ט).

לחמי ומימי א"ר אלעזר אין פוסקין יינות לאשה, ואם תאמר אלכה אחרי מאהבי וגו' שמני ושיקויי, דברים שהאשה משתוקקת

מהם שום שפע **וְאָמַרְהָ** אז תאמר **אַלְכָה וְאֶשׁוּבָה אֶל-אִישֵׁי הָרְאשׁוֹן** בעלי הראשון, כלומר אבטח בקב"ה **כִּי** כשהיה בטחוני בו (מ"ד) היה **טוֹב לִי אִזּוּ מֵעַתָּה: וְהִיא לֹא יִרְעָה** לא שמה על ליבה לידע (רש"י) **כִּי אֲנֹכִי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן** התבואה **וְהַתִּירוֹשׁ** ענבי היין **וְהַיְצֵהָר** והשמן (מ"ז) **וְכֹסֶף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב** ובמקום להשתמש בהם לכבודי **עָשׂוּ אוֹתוֹ לַבַּעַל [יד]: יֵא לָכֵן** מפני שכך עשתה **אֶשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי בְּעֵתוֹ** הדגן שלי בעת גמר ביטולו ע"י שאביא אויביה לקחתו **וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ** היין שלי בזמן הביכור **וְהַצֵּלְתִּי** אפדיש ואסיר מהם את **צִמְרִי וּפִשְׁתִּי** שנתתי לה **לְכַסּוֹת אֶת-עֲרוֹתֶיהָ** כי ימותו הצאן ולא לה יהיה צמר, והפשתים ילקו ולא יהיה לה מה ללבוש (מ"ד): **יב וְעַתָּה** כאשר אסיר צמרי ופשתי (מ"ד) **אֲנִלָּה אֶת-נִבְלָתָהּ** כיעורה ומעשייה הרעים **לְעֵינַי מְאֵהֲבִיהָ** ובכל זאת **וְאִישׁ מֵהֶם לֹא-יִצְיִלְנָה מִיָּדִי** (רד"ק): **יג וְהִשְׁבַּתִּי** אבטל (ת"י) **כָּל-מְשׁוֹשֵׂיהָ [טו] שִׁמְחָתָהּ הַגֹּיָה** ג' רגלים (רד"ק בשם רס"ג) שמרבים להביא בהם שלמי חגיגה (מלבי"ם) **חֲדָשֶׁיהָ** ראש חודש שלה (ת"י) **וְשִׁבַּתֶּיהָ וְכָל**

עיונים והארות

מועדים שבבבל שמחים, מפני שלא היו באותה קללה (שבת קמ"ה). תני נוהג אבל מראש חדש עד תענית דברי ר"מ, ר' יהודה אומר כל החדש כלו אסור, רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו אסור אלא אותו שבת לבד, א"ר יוחנן ושלשתם מקרא אחד דרשו, והשבת כל משושה וגו', מאן דאמר מראש חודש ועד תענית מחגה,

יד. וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל (ילק"ש) אמר משה לפני הקב"ה, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, שנאמר ודי זהב, גרם להם לעשות העגל. א"ר שמואל בר נחמני מנין שחזר הקב"ה והודה למשה, שנאמר וכסף הרביתי לה (ברכות ל"ב). **טו. והשבתני כל משושה א"ר יוחנן מפני מה**

מוֹעֵדָה רַ"ה וְיוֹחֵכ"פ וּש"ע (רד"ק בשם רס"ג): יד וְהַשְּׁמַתִּי וְאֶעֱשֶׂה שְׂמִמָּה (רש"י) אֶת מְקוֹם גְּפִנָּה וְתֵאנְתָהּ שֶׁהֵם מֵיטֵב מֵאֲכָל הָאָדָם אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה "אתנן" [שהוא מתן הזונה המקבלת מנהואף] (רד"ק) הִמָּה לִּי אֲשֶׁר נִתְּנוּ-לִי מֵאֵהָבִי וְשִׂמְתִים וּשְׂמִתִּי אֶת הַפְּרָדָסִים לְיֹעֵר מְקוֹם הַפְּקָד (מ"ד) וְאֶכְלֹתֶם חֵיַת הַשָּׂדֶה: טו וּפְקַדְתִּי וְאֶזְכִּיר עֲלֶיהָ אֶת-יְמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם שֶׁהַקְּטִירָה לָהֶם לְשֵׁלֶם הַגְּמוּל לְפִי רֹב הַיָּמִים (מ"ד) וְתֵעַר גְּזֻמָּה וְחִלִּיתָהּ וְקִשְׁטָה עֲצָמָה בְּנֹזְמִים וְתִכְשִׁיטִים (רד"ק) וְתִלְךְ אַחֲרֵי מֵאֵהָבִיהָ וְאֶתִּי שִׁכְחָה נְאֻם-יְהוָה: טז לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְתִּיתָּ [טז] מִשְׁדֹּלָה לְהַמְשִׁךְ אַחֲרֵי וְהִלַּכְתִּיהָ הַמְדַבֵּר שֶׁל הַעַמִּים שֶׁהֵם הַגְּלוּיֹת וְדַבַּרְתִּי עַל-לִבָּהּ וְשֶׁם תִּשִּׁיב אֶל לְבָהּ כִּי טוֹב לָהּ כִּשְׁעִשְׁתָּה רְצוֹנִי מִכְשַׁמְרָהּ בִּי (רש"י): יז וְנִתַּתִּי לָהּ אֶת-כָּרְמִיהָ מִשָּׂם [יז] מֵהַתְּשׁוּבָה שֶׁתְּשׁוּב אֵלַי אַחֲזִיר לָהּ אֶת כְּרָמָה [יח]

עיונים והארות

וחזר ונכסה מהם. להיכן הוא מוליכן, אית דאמרין למדבר יהודה, ואית דאמרין למדבר סיוחן ועוג, הדא הוא דכתיב לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדבר, מי שמאמין בו אוכל מלוחים ושרשי רתמים, הדא הוא דכתיב הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחמום, ומי שאינו מאמין בו והולך לאומות העולם והם הורגים אותו. א"ר יצחק בר מריון לסוף מ"ה יום נגלה להם ומוריד להם את המן, למה שאין כל חדש תחת השמש, ומה טעם, וכיום עלותה מארץ מצרים (פסיקתא).

יז. ונתתי לה את כרמיה משם – (ילק"ש) מדבר בסדום ועמורה, לפי שנאמר ויהפוך את

מאן דאמר כל החדש כלו אסור מחדשה, מאן דאמר אין אסור אלא אותו שבת משבתה.. (ילק"ש)

טז. לכן הנה אנכי מפתיה – (ילק"ש) רבי ברכיה בשם ר' לוי כגואל הראשון כך גואל האחרון, מה גואל הראשון נגלה להם וחזר ונכסה מהם, כך גואל האחרון. וכמה הוא נכסה מהם, ר' ברכיה בשם ר' חמא בר תנינא מ"ה ימים, הדא הוא דכתיב ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים, וכתיב אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה, אלו מותרי מ"ה אינון אליון מ"ה יום, שעלה להם

וְאֶת-עֵמֶק עֶבְרָה העמקים שהיו עכורים ונשחתים מעתה יקראו להם שם לשבח **לְפֶתַח תְּקוּוּהָ** העממים יהיו חמודים כפתח נחמד שרוצים אנשים לבא בו **וְעֲנַתָּה שְׁמֹה תְרִים שְׁמָה קוֹל שִׁירָה וְזִמְרָה לֹאֵל יִתְבַרַךְ עַל הַנְּפִלְאוֹת בְּיַמֵּי נְעוּרֶיךָ** כימים שהיתה צעירה (פ"ד) שנעשו להם נסים בעת כיבוש הארץ ובעת בנין המקדש בימי שלמה (מלבי"ם) **וְכִיּוֹם עֲלִיתָה מֵאֶרֶץ-מִצְרָיִם שֶׁשָׂרוּ מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל עַל יַם סוּף (ד"ק): יח וְהָיָה בַיּוֹם-הַהוּא נֶאֱמַר-יְהוָה תִּקְרָאֵי לִי אִישִׁי הַאִישׁ שְׁלִי [אִישִׁי מִלְשׁוֹן אִשׁוֹת וְחִיבֵת נְעוּרִים (רש"י)] וְלֹא-תִקְרָאֵי-לִי עוֹד בְּעַלְיָ שְׁהוּא שֵׁם מִשׁוֹתֶף לְעִבּוּדַת אֱלִילִים (ד"ק) [וַיֵּא מִלְשׁוֹן אֲדֻנּוֹת וּמִוֵּרָא (רש"י)]: יט [יֵט] וְהִסְרֵתִי אֶת-שְׁמוֹת הַבְּעֻלִים מִפִּיךָ מִפִּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָפַל וְאָמַר וְלֹא-יִזְכְּרוּ עוֹד יִשְׂרָאֵל [כ] בְּשֵׁמָם [כא] שֶׁל בְּעֻלִים כִּי עִבּוּדַת הַבְּעֻלִים תְּבוּטֵל לְגִמְרִי (רש"י, מלבי"ם): כ [כ] וְכָרְתִי**

עיונים והארות

רבוא וכניסתן לארץ בס' רבוא, כן לימות המשיח בששים רבוא (סנהדרין קי"ד).

יח. ובת"י פ'י ואמנה לה את הפרנסים שלה וכו' עי"ש.

יט. ובמצורת דוד פ'י והסירותי – אתן בליבם להסיר את שמות הבעלים מפיה שאפ' בלי כוונה לא תזכרים.

כ. וברד"ק בשם רב סעדיה גאון פ'י שלא יזכרו עוד אומות העולם של הע"ז בפי א"ה כי אף האומות לא יעבדו עכו"ם באותו זמן כמו שאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכס אחד.

כא. והסירותי את שמות הבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם (ב, יט) הנפש מישראל

הערים האל, וכתוב בחלמיש שלח ידו הפך משורש הרים, לעולם הבא הקב"ה מרפא את ישראל ומרפא אותם, שנאמר ונתתי לה את כרמיה משם אלו הנביאים, ואת עמק עכור, עמק שעכרתי באפ'י, לפתח תקוה. אותה שעה הם אומרים שירה, שנאמר וענתה שמה כימי נעוריה, ואין ענתה אלא שירה, שנאמר ותען להם מרים. (תנחומא).

תניא ר' סימאי אומר, נאמר ולקחתי אתכם לי עם וגו' ונאמר להלן והבאתי אתכם אל הארץ וגו', מקיש יציאתם ממצרים לביאתם לארץ, מה ביאתן לארץ שנים מס' רבוא, אף יציאת מצרים שנים מס' רבוא, וכתוב וענתה שמה כימי נעוריה, מה יציאתם ממצרים בס'

לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם-חֵית הַשָּׂדֶה וְעִם-עוֹף הַשָּׁמַיִם
 וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה שְׁלֹא יִזְקוּ לָהֶם (ת"י) שאשביית כל המזיקין מן העולם (רש"י) וְקָשֶׁת וְחָרֶב
 וּמִלְחָמָה אֲשֶׁבֶר אֲבַטֵּל (מ"ד) מִן-הָאָרֶץ כַּמִּשְׁכָּח "וכתתו חרבותם לאתים" (רד"ק)
 וְהַשִּׁבְבָּתִים לְבַטָּח: כֹּא וְאַרְשֶׁתֶיךָ [נַח] לִי לְעוֹלָם אַקַּח אוֹתְךָ לְהִיּוֹת אֲרוֹסְתִי

עיונים והארות

היה בהם צדק ומשפט חסד ורחמים לפיכך אמרו כנגדו וארשתין לי בצדק ובמשפט שיהיו הם עושים שהרי ישובו בתשובה כמו שכתוב ושבת עד ה' אלהיך.

ובבעל הטורים (שמות יט, ד) כתב רמז בזה, כי ג' פעמים אמר הושע לישראל "וארשתין", כנגד ג' דרכים שאשה נקנית בהם, כסף ושטר וביאה. ואף ישראל כן. בכסף, זו ביזת הים וביזת מצרים. בשטר, זאת התורה, שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה וגו', אל תקרי מורשה אלא מאורסה (פסחים מט:). וביביאה, זהו שאמר יחזקאל (טז, ח) ואפרוש כנפי עליך וגו' ואבוא בברית אתך.

וביון דקדם לזה הכתוב (הושע ב, יח): והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי, ו"אישי" לשון אישות, כמש"כ רש"י שם, נרמז בכאן ענין ג' דברים דאשה נקנית בהם.

ובמדרש איתא משל למלך שקידש אשה וכתב לה מתנות מועטות כיון שבא ללקחה כתב לה מתנות רבות כבעל, כך [עם ישראל] בעולם הזה אירוסין היו שנאמר (הושע ב) וארשתין לי לעולם ולא מסר להם אלא הלבנה בלבד שנאמר החדש הזה לכם אבל לימות המשיח יהיו נישואין שנאמר (ישעיה נד) כי בועליך עושיך באותה שעה מוסר להן את הכל

צריכה להתרחק מן הכוחות הרעים, מהאלילים ומעובדיה, שאפילו את שמותיהם לא יזכרו, שאת יזכרם ימחקו משפת פיהם, שכן הכל עלול לעשות רושם, ואפילו הזכרת השם ועל האדם לעקוף את דרכם, ומכל שכן שלא יתחבר עמהם ולא ישתף פעולה אף לדבר מצוה, ויש לשרש, לעקור ולאבד אפילו את זכרם.

וכבר ידועה אימרת ה"חתם סופר" זצ"ל, שלכן נכשל שאול במלכותו מפני שקראו לו שאול, שהיה גם שמו של אחד מאלופי עשו, כמו שכתוב בתורה (בראשית לו, לז): "שאול מרחובות הנהר" (קול צופיך).

כב. ובת"י פי' אקיים אותכם לעולם וכו' עי"ש. וטעם דאמר ג' פעמים "וארשתין" כ' הרד"ק וז"ל: כנגד מה שאמר אשת זנונים וזכר שלשה פעמי' וארשתין כנגד שלשה גליות שגלו ישראל גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות שאנחנו בו היום וכל זמן צאתם מן הגלות היה האל י"ת כאלו מארס אותם הארוסים הראשונים כשהוציאם ממצרים לא היו לעולם שהרי גלו לפיכך אמר כנגדו וארשתין לי לעולם- והארוסים השניים כשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט שהם היו עושי' הרע שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות ונושאים נשים נכריות והיו כובשים אחיהם לעבדים ושדותיהם הנה כי לא

עד עולם ולא אמאס בך **וְאֶרְשֶׁתִּיךָ לִי בְּצַדִּיק** לפני משורת הדין **וּבְמִשְׁפָּט** בעבור

הצדקה ומשפט שתעשו, אז **וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים** אני אתנהג אתכם (מ"ד): **כִּבְּ וְאֶרְשֶׁתִּיךָ**

לִי בְּאֱמוּנָה [נג] בשכר האמונה שהאמת בי בגולה להבטחות שעל ידי נביאי (רש"י) [נד] **וְיָדַעְתָּ**

אֶת-יְהוָה אז תשיגי השגה גדולה לידע את ה' (מ"ד) כמ"ש כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם (רד"ק):

עיונים והארות

שכרם, אלא אמר: "כל מצוותיך אמונה".

כל זה בא ללמד את האדם, שאם זכה לקיים אפילו מצוה אחת כהלכתה יזכה לחיי עולם

הבא, כדברי הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה האחרונה במסכת מכות: "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. שנאמר (ישעיה מב, כא): 'ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר'."

מעיקרי האמונה בתורה, כי כאשר יקיים אדם אפילו מצוה אחת מתוך התרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים, אלא יעשה אותה לשמה מאהבה, על ידי זה יזכה לחיי עולם הבא. ועל זה אמר רבי חנניא: כי המצוות בהיותן מרובות, אי אפשר שלא יעשה האדם בחייו אחת מהן על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה (עיי' ילקוט שבע חלק ז' ערך אמונה). ואומר הבן איש חי ז"ל בספרו "אדרת אליהו" נמצא שהעיקר היא האמונה, ואם ישראל תהיה בהם מידת האמונה בשלימותה הרי הם מרוצים בזה לפני השם יתברך, ולזה אמר הנביא הושע "וארשתוך לי באמונה", אפילו במצות האמונה לבדה, ובזה וידעת את ה' כמה רב חסד הוא ומרבה להטיב.

שנא' (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (שמות רבה טו, לא).

נג. וארשתיך לי באמונה - (ילק"ש) אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה, וכן הוא אומר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי תשורי מראש אמנה. וגדולה האמנה לפני מי שאמר והיה העולם, שבשכר האמנה שהאמינו ישראל שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אז ישיר משה ובני ישראל. וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות האמונה, שנאמר ויאמן העם, וכן אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות אמונה שהאמין, שנאמר והאמין בה', וכן הוא אומר אמונים נוצר ה' (מכילתא וראה שם עוד).

נד. בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד): "וצדיק באמונתו יחיה".

כתב רבינו בחיי ז"ל בספרו "כד הקמוח": למה תלו החכמים ענין זה בחבקוק ולא בדוד, הרי דוד המלך אמר (תהלים קיט, פו): "כל מצוותיך אמונה"? אלא, חבקוק הזכיר את השכר, שעם האמונה יחיה האדם לעולם הבא שהם חיים נצחיים האמיתיים, אולם דוד לא ביאר את

